

HRVATSKI PLANINAR

ČASOPIS
HRVATSKOG
PLANINARSKOG
SAVEZA

GODIŠTE 89

SRPANJ -
KOLOVOZ
1997
7-8

Srpanj - Kolovoz 1997
July - August 1997

Broj 7-8
Number 7-8

Godište 89
Volume 89

SADRŽAJ

Slika na naslovnicici:
Druga stuba (8700 m) na
Everestu
Foto: Pavle Kozjek

<i>Darko Berljak:</i> Stube do Neba	193
<i>Dr. Dubravko Marković:</i> Lječnički izvještaj ekspedicije "Everest '97"	201
<i>Mirjana Karačić:</i> Ostvarenje jednog sna	203
<i>Ante Juras:</i> Uspon na Jôf di Miezegnot	207
<i>Milan Kaučić:</i> Nad panonskim izmaglicama	210
<i>Miljenko Pavešić:</i> Nogomet na vrhu Bjelolasice	214
<i>Darko Berljak:</i> 8872 metra	216
<i>Alan Čaplar:</i> Tri žumberačka dana	218
<i>Vlado Božić:</i> Špijski crteži u Tounju podvala	221
Naše planinarstvo na Internetu	224
<i>Klaudio Tammaro i Ivica Richter:</i> 35 godina uspješnog rada PD Kamenjak	225
Planinarski objekti u Hrvatskoj	227
<i>Tomislav Pavlin:</i> Na Velebitu ovog ljeta	229
Tko je tko u hrvatskom planinarstvu	231
Zaštita prirode	232
Speleologija	234
In memoriam	234
Vijesti	235

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK: prof. dr. Željko Poljak, HR-10000 ZAGREB, Cesarska 5, tel. i faks. 01/271-752
UREDNIČKI ODBOR: Nikola Aleksić, dr. Borislav Aleraj, Darko Berljak, dr. Srećko Božičević, ing. Vlado Božić, Tomislav Čanić, Alan Čaplar, Jakša Kopić, prof. Krunoslav Milas i Tomislav Pavlin

IZDAVAČ I UREDNIŠTVO: Hrvatski planinarski savez, HR-10000 ZAGREB, Kozarčeva 22, tel. i faks 01/448-774 (8-14 sati).

NASLOVNA STRANICA I LOGOTIP: Senaid Serdarević – Seno.

GRAFIČKI UREDNIK: Ivan Pahernik, Senaid Serdarević – Seno.

UNOS TEKSTA I KOMPJUTORSKA OBRADA: Naklada MD d.o.o.

TISAK: Tiskara "Spiridon Brusina", vl. Danica i Ante Pelivan, Lomnica Donja, Velika Gorica.

SURADNJA: Članke treba slati tipkane s proredom među recima, sa što većim izborom ilustracija (fotografija, dijapositiva, crteža, skica). Ilustracije se vraćaju autorima.

Izlazi u dvanaest brojeva godišnje (za srpanj i kolovoz kao dvobroj).

Preplata za 1997. godinu je 80 kuna (za inozemstvo 43 DEM), a uplaćuje na žiro račun izdavača broj 30102-678-5535. Devizne uplate na broj: SWIFT-ZABA-HR XX 25731-3253236. Važno! Na uplatnici treba u rubrici "Poziv na broj" upisati svoj preplatnički broj (ne JMBG), jer banka izdavača ne javlja ime uplatitelja nego samo taj broj. On se nalazi uz adresu na omotu svakoga dostavljenog primjerka. Novi preplatnici trebaju taj broj tražiti od izdavača (pismeno ili telefonski) ili mu poslati fotokopiju uplatnice.

Tiskanje časopisa omogućuje donacija Tvornice boja "Chromos" Samobor.

Na ovaj časopis ne plaća se osnovni porez na promet na temelju mišljenja Ministarstva prosvjete (612-10/92-01 187 ur. br. 532-03-1/7-92/9201 od 16. 3. 1992.) i preporuča se kao neobvezno štivo u školama.

Hrvatska zastava na vrhu Everesta 23. svibnja 1997. u 13 sati

STUBE DO NEBA

Hrvatska alpinistička ekspedicija "Everest '97"

Darko Berljak, Zagreb

Zašto Everest ?

Samo jedno mjesto najviše je na svijetu. To je 8872 m visok vrh Sagarmathe, Chomolungme ili kako ga većina ljudi zove - Mount Everesta, planine na granici Nepala i Tibeta. Iznad je samo Svetmir, a ispod cijeli planet - Zemlja.

Nebrojeno je motiva koji osim osobnih, sportskih, alpinističkih, filozofskih, postavljaju i pitanje nacionalnog prestiža čiji će se stijeg zavijoriti na vrhu svijeta. Osim tehničkih i penjačkih, poseban je izazov za svaku planinarsku udrugu i sposobnost organizacije svega što je potrebno kako bi se stiglo na vrh Mt.Everesta. Izuzetna složenost takvog pro-

jekta, od specijalne opreme do visinske hrane, medicine, fizičke i psihičke pripremljenosti, logistike do i na planini, zahtijevaju visok stupanj stručnosti i iskustva, koja na sreću postoji u Hrvatskom planinarskom savezu.

Zagrebačka ekspedicija 1989. godine došla je u sjeverozapadnoj stijeni Everesta po vrlo zahtjevnom smjeru (prvi puta ponovivši Australski smjer do spaja s Messnerovim iz 1980. g.) do visine od 7900 m, ali loše vrijeme sprječilo je konačan uspon, kao i svim ostalim ekspedicijama te sezone u tom području. Iskustva s Cho Oyu 1995. godine, kada je osim uspona devetorice, izveden i složeni skijaški spust sa samog vrha, zatim polet s padobranskim jedrom s

nešto niže visine, te dugogodišnja postojanost jezgre momčadi i želja da se prvi puta hrvatska državna zastava zavijori s mjesta od kojeg nema višeg na svijetu s pokušajem uspona "fair" sredstvima, dakle bez upotrebe umjetnog kisika, osnovni su razlozi i odgovor na pitanje - zašto Everest.

Postajao je i još jedan razlog, moj potpuno osojni - od prve ekspedicije koju sam vodio 1981. g. želio sam biti vođa čiji će se član ekspedicije jednog dana popeti na vrh najviše planine našeg planeta.

Zašto sa sjevera, iz Tibeta?

Oko 90% svih uspona na Everest obavljeni su s juga iz Nepala. Smiješno bi bilo navoditi koja je strana te planine lakša za uspon, jer laganog puta na nju nema, vrh sa svojih 8872 m, kao da ne pripada našem svijetu, već je gotovo u stratosferi.

Međutim, sjeverna strana ima privlačnost kojoj je teško odoljeti. Uobičajni i najčešći put s juga iz 1953. godine prošlo je 80% svih ljudi koji su ikada stajali na vrhu i više ne nudi prave izazove. Veliki ledopad na početku uspona ureduje posebna ekipa šerpa, što se masno plati, a posljednji logor je relativno nisko na 7900 m, te omogućuje odmor i kavku-takvu noć na toj visini. Bez većih tehničkih problema (osim nekoliko metara Hillaryjeve stube) u isti dan se dođe na vrh i spusti dovoljno nisko ispod smrtnе zone.

Na sjevernoj strani za koju mnogi krivo misle da ima neke prednosti nad južnom, jer su prve ekspedicije još prije sedamdesetak godina došle visoko, stvari stoje potpuno drugačije. To je pozornica jedne od najopisivanije tajne, ali i tragedije u povijesti alpinizma - do danas nerazjašnjene sudsbine Malloryja i Irvina iz 1924. godine kojima se izgubio svaki trag na otprilike 8600 m.

Tehnički problemi uspona na Sjeverno sedlo i iznad njega do 8000 m nisu pretjerani, ali iznad toga kao da počinje neka nova i druga planina. Da će ih dočekati samo težak kombinirani teren, ono je čemu se svi penjači najviše nadaju, ali je i najmanje vjerojatno. Puno lošije od toga je ako je u sezoni previše snijega na kosim pločama vršnog grebena. Česte lavine mogu srušiti alpiniste 3000 metara niže na Zapadni Rongbuk ili se može propasti kroz snježne strehe na isto toliko dubok Kanshung ledenjak na istočnoj strani. Ali, postoji nešto još lošije - ako vjetar odnese sav snijeg s grebena, a to se upravo desilo ove godine, bezbroj je detalja u suhoj stijeni, većinom desnih kada se ide gore, a lijevih prečnika prema dolje kada se silazi, ocjene IV i V stupnja alpinističke ljestvice. A najviše ih je na visini iz-

među 8500 i 8700 m!

S posljednjim logorom prije vrha poseban je problem. Da bi se isti dan došlo na vrh i spustilo do logora potrebno je od 10 do 15 sati i logor mora biti jako visoko i postavlja se na 8300 m. O odmoru, a pogotovo o spavanju tu ne može biti ni govor. Penjač je predugo, a drukčije je teško moguće, izložen svim posljedicama koje uzrokuje ta visina: manje kisika, hladnoća, vjetar, halucinacije i čitav niz zdravstvenih tegoba.

Zbog toga je sa sjeverne strane samo nekolicini penjača uspjelo doći na vrh bez dodatnih baca s umjetnim kisikom.

Pristup preko tibetanske visoravn doživljava je za sebe, koji uz sve navedeno cijeli doživljava planine čini cjelevitim od onoga ako se ide iz Nepala.

No, ne treba zanemariti ni najčešći problem svih ekspedicija, a posebno naših - novac. Nepalci su zbog navale s juga koja posljednjih godina ne jenjava, uveli propise da ekspedicija može imati najviše 10 članova, a još puno drastičnija im je odluka da se za to mora platiti dozvola od 100.000 američkih dolara. Zbog toga nemoguće je organizirati ekspediciju za manje od 20.000 USD po sudioniku.

Cijena kineske dozvole je zanemariva, ali oni imaju urođeni dar da obračunavaju sve i svašta, no dozvoljavaju 20 članova ekspedicije, a ako treba zažmire i na veći broj od propisanog, naravno ako se posebno plati. Ipak, može se zaskočiti te njihove predračune i dovesti dvadeseteročlanu momčad gdje su troškovi po osobi oko 9.000 dolara.

Izbor momčadi "Everest 97"

Sastaviti ekipu za Everest priča je za sebe. Zbog uvjeta u Hrvatskoj gdje je alpinizam i ekspedicionizam potpuno nezanimljiv institucijama koje bi po nekoj logici bar djelomično trebale financirati takve akcije, što ne treba nikoga posebno ni čuditi jer imaju dosta istomišljenika i u našoj planinarskoj organizaciji, prva je i osnovna briga sudionika da pojedinačno ili zajednički budu dobri menaderi. Netko od Rockefellerovih teško da bi se popeo na Everest ma koliko za to platio, pa momčad mora biti sposobna i da dođe na vrh, odnosno to je preduvjet da bi uopće počeli skupljati novac. No, i to još nije dovoljno, jer treba i znati organizirati ekspediciju na najvišu planinu na svijetu. Detalji da još svatko sebi mora biti trener, psiholog, liječnik, logističar, špediter, oružar, nabavljač svega što je potrebno, da zna strane jezike i još mnogo toga, samo se po sebi razumije.

Momčad ekspedicije "Everest '97"

Većina alpinista u Hrvatskoj još ne razumije i uvijek se jako ljuti što za ekspedicije nema nekakvog raspisa, natječaja ili bezbrojnih sastanaka gdje bi se samoupravljalo. To je posljedica dugih desetljeća kada smo u ekspedicionizmu uvijek osluškivali kako to rade Slovenci, a takva praksa izbora ekipa bila je svojstvena samo u bivšem SSSR-u i drugim sličnim zemljama.

Počevši od zagrebačkih ekspedicija početkom osamdesetih pa do hrvatskih u posljednje vrijeme momčad se uvijek birala kako su to radile i još uvijek rade zemlje na Zapadu. Potencijalnom organizatoru ponudi se određeni projekt, odnosno cilj u svjetskom velegorju. Ako se organizator složi s tim, imenuje vođu ekspedicije i za sve nakon toga odgovoran je on, a ne neko vijeće mudraca koji nakon mnogih besplodnih sastanaka najčešće nikuda ni krenu, ustanovivši da je sve to ionako prekomplikirano.

U našem modelu vođa mora biti potpuno siguran da se tako nešto uopće može organizirati, da se mogu skupiti sredstva i da on izabere momčad koja je za sve to sposobna. Uostalom, taj način oduvijek je prisutan u svim ostalim sportovima. Izbornik izabere nogometnu momčad, a ne šalje raspis npr. u "Hajduk" da mu igrači javi kako igra i koliko je dao golova u posljednje vrijeme. Biti izbornik, odnosno vođa nije baš zahvalna uloga. Ako momčad pobijedi, najčešće je zaslужan onaj koji je dao gol ili se popeo na vrh, no ako izgubi ili se ne popne, kriv je trener ili vođa.

Projekt ekspedicije "Everest 97" prihvatio je Izvršni odbor HPS-a i imenovao me za vođu. Nikakvog natječaja za članove nije bilo, oko 25 penjača iz Hrvatske bilo je u igri, a konačni izbor bila je jedanaestorica iz Zagreba, Splita, Varaždina, Pule i Siska: Branko Šeparović, Mario Bago, Danko Petrin, Gordon Jović, Hrvoje Kamenjarin, Mario Rođeš, dr.Dubravko Marković, Igor Cindrić, te dva pripadnika Specijalnih postrojbi MUP-a Alen Klabot i Dražen Pezer s kojima nas vežu poznanstva iz Domovinskog rata na Južnom Velebitu, a od tada su s nama izveli čitav niz kvalitetnih uspona. Kada to spominjemo treba reći da su od 11 hrvatskih članova njih 9 bili dragovoljci u ratu. Danas je gotovo pravilo da se za nacionalne ekspedicije na Everest pridružuju i alpinisti iz drugih država, jer zbog složenosti organizacije ponekad mogu završiti i penjačke karijere prije nego netko u njihovim zemljama ne organizira ekspediciju na tu planinu. U našem slučaju to su bila sedmorica iz Slovenije - dr.Izot Tomazin, Pavle Kozjak, Franc Pepevnik, Milan Romih, Smiljan Smoliš, Bojan Leskošek i Stojan Burnik, te Nijemac Joseph Stiller.

O snazi momčadi ekspedicije "Everest 97" najbolje govori podatak da su čak deseterica već bili iznad 8000 m, nekoliko na teškim usponima u Himalaji ispod te visine, a gotovo nema svjetskog velegorja gdje se prije toga nije penjalo. Uostalom "Delo" iz Ljubljane je našu ekspediciju prilikom odlaska najavilo u "Alpinističkim novicama" potpuno odgovarajućim naslovom: Hrvatski Everest 97 - moćna odprava.

Sjeverno sedlo s visine 7400 m

Kao što je običaj, a još više potreba, imali smo i pomoćnike iz Nepala i Tibeta. Strane ekspedicije najčešće imaju obrnut omjer članova i šerpi od naših (razlog su opet financije), pa je tako bilo i ovaj put. Na nas dvadesetoricu imali smo ih zajedno s kuharima tek šest i to sve naše stare prijatelje s prošlih ekspedicija: Kungu kao sirdara, Rinjija, Tenzinga, Kikamija, Dangimu i Bahadura, a u Osnovnom logoru naizmjence i dva Tibetanca kao kuhrske pomoćnike.

Proračun ekspedicije, skupljanje sredstva i konačna cijena ekspedicije

Predračunska vrijednost cijele akcije od oko 9000 USD po osobi u slučaju dvadeset članova ekipa, odnosno 180.000 USD ukupno, bila je poznata još krajem 1995. godine. Ekspedicija je na vlastiti trošak tiskala oko 3000 uradka u boji - o cilju, izvedbi na terenu i prijedlozima za poslovnu suradnju, a prve doznake od sponzora počele su pristizati sredinom 1996. godine. Od 81 sponzora prikupljeno je

127.730 USD, a razliku do 196.740 USD koliko je konačno iznosio ukupni trošak ekspedicije "Everest 97" pojedini su strani članovi donijeli u gotovini u Kathmandu. Prikupiti, za naše prilike tolika sredstva nije bilo nimalo jednostavno, ali treba naglasiti da hrvatska planinarska organizacija cijelom ekspedicijom nije bila opterećena ni s jednom kunom.

Osim sponzora, ekspedicija je imala i nekoliko donatora koji su sa svojom robom ili uslugama sudjelovali u vrijednosti od preko 25.000 USD.

Osobnu opremu koja za Everest vrijedi oko 3000 USD po čovjeku, te još neke sitne troškove snosili su sudionici sami i u tom slučaju ekspedicija je vrijedila oko 285.000 USD, zanemarivo malo koliko inače koštaju strane ekspedicije na vrh svijeta, u što smo se imali priliku i sami uvjeriti na terenu. Npr. unuk slavnog Tenzing Norgaya koji je s Hillaryjem prvi došao na Everest, a koji danas živi u Australiji, želio se popeti stopama svog djeda 44 godine kasnije, priključio se jednoj ekspediciji i za to platio 63.000 USD.

Oprema i tehnika

Zajednička visinska oprema već se godinama gomila u našem skladištu u Kathmanduu, a nju čine spavaće vreće, kuhalja, prostirke, užeta, klinovi, sude, ambalaža i naravno šatori. Velika četiri bazna šatori "MEA" imaju ukupni kapacitet za četrdesetoro ljudi i služe nam kao kuhinje i blagovaonice.

Bili smo slabí s visinskim šatorima, upotrebljavali smo na 7800 m neke koji bi više pristajali plaži u Makarskoj, međutim to je na kraju ispalo puno bolje nego da smo blagajnu opteretili kupnjom onih najboljih i najmodernijih. Naime, na toj je visini zbog uraganskog vjetra tijekom cijele ekspedicije vijek trajanja najskupljih i najjeftinijih šatora bio isti - jednu noć, a drugi dan i najbolji "North Face" izgledali su kao i naši turistički šatori: svinute šipke i materijal razderan u rezance.

No, većina opreme ipak je bila od najboljih svjetskih proizvođača "One Sport", "VauDe", "North Face", "Bailo", "Salewa", "Patagonia" i sl.

Od tehnike bili smo najbolje opremljeni od svih ekspedicija. Imali smo generator "Honda", osobno prijenosno računalno "Macintosh", sedam vrhunskih "Motorola" radio stanica, digitalnu video kameru "Sony", digitalni fotoaparat "Olympus", dva Inmarsat satelitska telefona Hagenuk SP 1600 i Mini M Altus težak samo 2,2 kg i prenosivu barokomoru - vreću "Gamow". Te posljednje dvije stvari vrijedne preko 20.000 USD ekspedicija je nakon povratka predala na raspolaganje HPS-u i njegovim stručnim komisijama.

Izvedba ekspedicije

Terminski plan ekspedicije bio je otisnut u našem uradku još sredinom 1996. godine. Godinu dana poslije u potpunosti, točno po datumu i u vrijeme kada je nešto planirano, bez i najmanjeg problema sve je tako ostvareno i na terenu.

Otputovali smo u Kathmandu u tri skupine 30. ožujka, 1. i 8. travnja. Oni koji su došli ranije pregledali su i uredili uskladištenu opremu, obavili sve birokratske poslove vezane za Nepal i NR Kinu, te otišli na aklimatizaciju u Langtang Himal stotinjak kilometara od Kathmandua. Očekivali smo lagan i suh teren prilikom uspona na vrhove od 5000 m i svi smo otišli na trekking u tenisicama ili laganim cipelama. Dočekalo nas je 1,5 m snijega i to je bio dobar trening i ispitivanje vlastite izdržljivosti od ozeblina, jer se nekoliko dana hodalo u tenisicama po dubokom snijegu. Sve je završilo bez posljedica, a u međuvremenu je u Kathmandu pristigla i posljedna skupina članova.

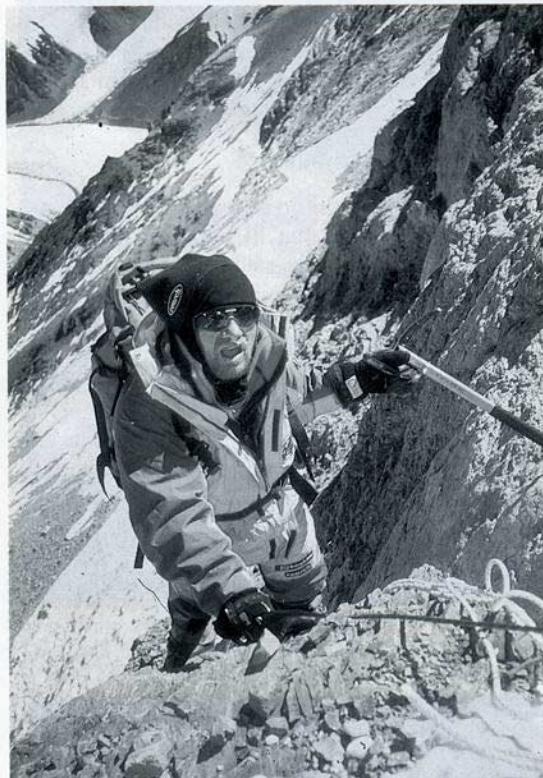
Šesnaestog travnja s vlastitim autobusom i kamionom s oko 4 tone opreme, hrane i goriva otišli smo do mjesta Kodari na nepalsko-kineskoj granici. Drugi dan carinici nisu imali nikakvih primjedbi na naše terete, iako neke stvari zbog visokih pristojbi nismo ni prijavili (satelitske telefone).

Na kineskoj strani čekala su nas dva kamiona za opremu i pet "Toyota Landcruisera" za članove i još isti dan odvezli smo se u Nyalam. Sljedeći dan preko tibetanske visoravni otišli smo u 250 km udaljeni Xegar i popodne još imali vremena za kratku aklimatizaciju iznad grada do 5000 m, gdje se nalaze ruševine budističkog samostana.

Zbog kineskog računanja vremena da je isto sati kao u Pekingu, ma gdje bili u toj velikoj zemlji, ujutro, a zapravo prirodno negdje oko ponoci kreñuli smo na posljednju etapu vozilima u dolinu Rongbuk ili u tzv. automobilsku bazu.

Devetnaestog travnja postavili smo šatore, tu se zadržali nekoliko dana dok nam ne pristignu yakovi i to iskoristili da se aklimatiziramo na okolnim vrhovima visokim oko 6000 m.

Prva skupina od 12 članova otišla je prema Everestu 25., a ostali 29. travnja, svaka s 30 yakova koji su ukupno nosili oko 3,5 tone naših stvari. Trodnevni 30-kilometarski pristup ide po moreni istočnog kraka ledenjaka Rongbuk i vrlo je zamoran. Na 6450 m postavili smo Osnovni logor i za razliku od ostalih ekspedicija nismo imali nikakve odstupnice, odnosno šatore i hranu na nižim visinama. Razlog je opet bio prozaičan, nismo imali novac još i za to.

Sepp Stiller na vrhu Druge stube odakle se morao vratiti

Prva skupina je već 29. travnja postavila logor na Sjevernom sedlu 7060 m visoko i sljedećih deset dana punili smo ga s opremom i hranom potrebnom za gornje visinske logore.

Logor na 7800 m postavljen je 7. svibnja i u njemu su boravila četvorica penjača baš u vrijeme tragedija ostalih ekspedicija, kada je u samo nekoliko sati na Everestu poginulo 11 ljudi. Zbog orkanskog vjetra sljedećih deset dana svi smo lovili šatore po našem Osnovnom logoru i ponovo na planinu ozbiljnije krenuli tek 20. svibnja.

Pet dana nakon toga bilo je sve gotovo, za malo više od tri tjedna nakon prvog okupljanja u Osnovnom logoru. Popeli smo se na vrh Everesta i svi smo bili opet na sigurnom u najdolnjem logoru.

Dvadesetosmoga svibnja u jedan dan smo prošli tridesetak km dugi Rongbuk ledenjak, jedan dan se odmarali u "automobilskoj bazi", sljedeći dan se odvezli 300 km do nepalske granice, a dan iza već bili u Kathmanduu.

Devetog lipnja svi smo došli svojim kućama u Hrvatsku, Sloveniju i Njemačku.

Sve usluge u Nepalu i Tibetu obavio je kao i na prošlim ekspedicijama, ne na komercijalnoj, već više na prijateljskoj osnovi "Everest Trekking Ltd" iz Kathmandua, odnosno njegov vlasnik Tashi Jangbu Sherpa.

"Everest 97" u medijima

Mnogi su primjetili da se o ekspediciji nije dovoljno pisalo u novinama ili pojavljivalo u elektronским medijima. To je samo djelomično točno; nije nas bilo na udarnim mjestima i terminima, jer jednostavno nismo ni željeli nekoga moljakati za takav status, smatrajući da je prva hrvatska ekspedicija na Everest dovoljno zanimljiva tema za nekoga tko odlučuje o takvim stvarima.

Posebno smo se razljutili na Sportsku redakciju HTV-a kada nisu od njih naručeni razgovor preko satelitskog telefona uopće emitirali u Nedjeljnom sportskom popodnevnu; čak smo preko slušalice u pozadini čuli svađu urednika i komentatora koji je odbio pustiti snimku, zbog navodno nekog već dogovorenog teniskog susreta na Braču.

Međutim pažljivi pratitelj dogadanja prije, za i nakon ekspedicije mogao je pronaći sve bitne informacije o toj akciji. Više desetaka članaka, izvještaja i reportaža objavljeno je u "Vjesniku", "Večernjem listu", Slobodnoj Dalmaciji", "Novom listu", "Varaždinskom vjesniku", "Sisačkom tjedniku", "Glasu Istre", "Sportskim novostima" i "Areni" u Hrvatskoj, "Delu", "Večeri", "Slovenskim novicama", "Grifu" i "Mladini" u Sloveniji, te i u nekim njemačkim novinama. Svoje stranice imali smo i na "Internetu".

Reportaže su bile emitirane i na HTV-u (Dobro jutro Hrvatska 3 puta, Sport nedjeljom i nekoliko priloga u Dnevniku), OTV-u i bila su dva izravna javljanja u Vijesti TV Mreže. Naš njemački član javlja se redovito na njihov radio Alpenwelle, a Slovenci u njihove TV sportske emisije i Dnevnik.

Na dan kada se Pavle Kozjak popeo na vrh bez umjetnog kisika, prvi i drugi slovenski TV Dnevnik započinjao je sa slikom Everesta i tom viješću.

Numerologija, vjera i praznovjerje

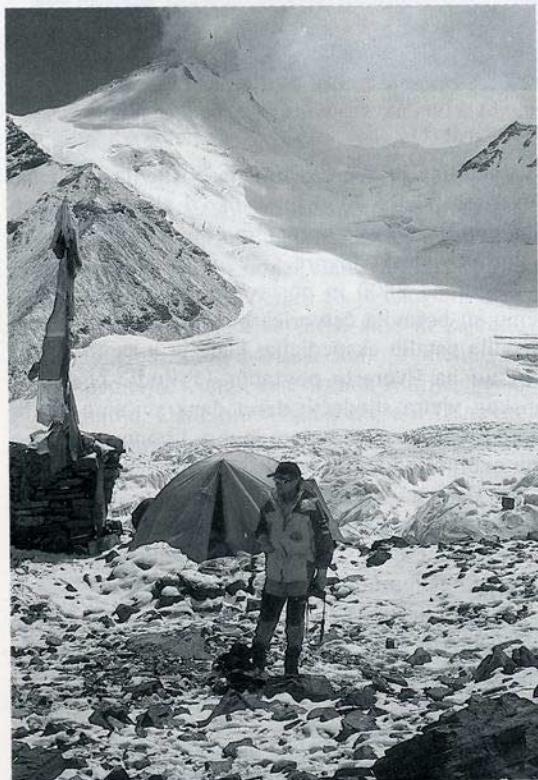
Da ništa ne treba prepustiti slučaju kada je Everest u pitanju govore ovi redovi. Moj sretni broj je začudo - trinaest. U Himalaji sam bio već 11 puta kada je bilo izvjesno da ekspedicija kreće sigurno ove godine i brže bolje sam prošle godine organizirao trekking na Kailas i time jednim udarcem riješio dva problema. Ostvario dugogodišnju želju da vidim Pupak svijeta i moje je trinaesto himalajsko putovanje bila ekspedicija na Everest.

Osim dvije ekspedicije na Kavkaz i u Ande vodio sam prije ove još deset drugih u Nepalu i Tibetu, te se baš lijepo poklopilo da mi je Everest i trinaesta na kojoj će biti voda.

Kaže se, treći put Bog pomaže. Prvi put pod Everestom na sjevernoj strani bio sam 1988. na izvidnici za Zagrebačku ekspediciju. Godinu dana nakon toga nismo se popeli, iako smo imali jaku ekipu - nedostajalo nam je sreće, toliko važne u Himalaji da se često bez nje uopće ne može ništa napraviti. Moj treći susret s Everestom bio je ove godine na Hrvatskoj ekspediciji.

Ne znam kakve su sve vjerske pripreme imali moji članovi, ali svi su zadovoljno prihvatili, a šerpe još radosnije, da prilikom odlaska iz Kathmandua moramo primiti i budistički blagoslov u poznatom samostanu Kargyupa/ Nyigmapa u Boudanathu.

Od uvaženog Nowang Lame, reinkarnacije poznatog Chokalimba Lame dobili smo oko vrata bijele rupce - kate, na glavama nam je držao svetu kutijicu Dablam, progutali smo neko sveto zrnje,

Naš Osnovni logor na 6450 m

posvetili hrvatsku zastavu i nekoliko tjedana poslije bez većih teškoća popeli se na Everest.

Na svetištu u Osnovnom logoru "puyu" ili posvećenje logora obavio je naš tibetanski kuharski pomoćnik, kojeg su šerpe najvjerojatnije zaposlili više zbog toga što je bio lama, nego što je znao prati tanjure, jer su ga uskoro nakon vjerskog obreda najjurili i iznajmili drugog koji je u kuhinji čak i pomagao.

Ispod molitvenih zastava na oltaru u sredini Osnovnog logora primijetio sam i nekoliko krunica iz naših krajeva.

I ono najvažnije - vrh. Od 7. svibnja vjetar je rušio sve na Everstu. Čak ni najkvalitetnije meteoroške prognoze dobivene iz Indije preko satelitskih telefona nisu davale odgovor kada će to čudo od oluje prestati. Znao sam da ako se vrijeme uopće i popravi prije dolaska monsuna, koji je već počeo u Bengalskom zaljevu, da će to biti samo na nekoliko sati ili koji dan. Ako ćemo čekati ispod planine, dok dođemo dovoljno visoko opet će se sve pokvariti, pa je trebalo je krenuti nekoliko dana ranije po lošem vremenu da se eventualno poboljšanje dočeka u posljednjem logoru na 8300 m.

Ali koji dan izabratи u jednadžbi s mnogo nepoznаница?

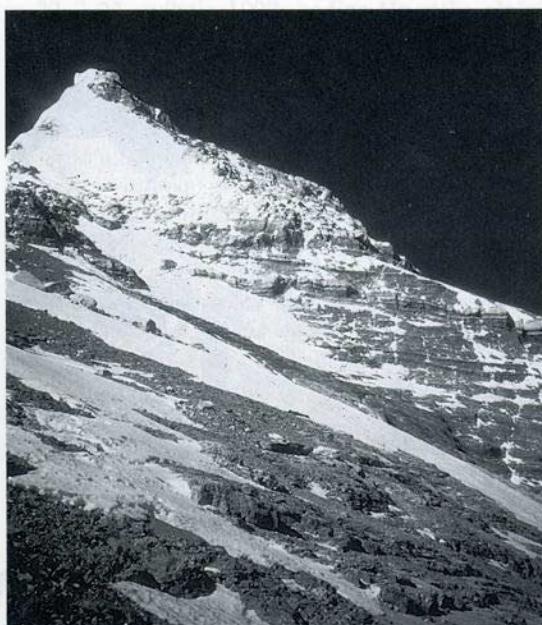
Treba štovati vjeru, bogove i običaje krajeva u kojim se nalaziš. A što je snažnije od Sa-ga Da-wa, Budinog rođendana, prosvjetljenja i dosezanja pararnirvane, najvažnijeg blagdana u Tibetu i Nepalu, koji se po njihovom lunarnom kalendaru slavi na dan punog Mjeseca u svibnju. Dvadeset drugi svibanj - uštap, to je dan kada se Chomolungma, Božja Majka Zemlje mora umiriti i ako se tada ne popne mo, nikad ni nećemo.

Franc Pepevnik, član Hrvatske ekspedicije na Mt.Everest stavio je nogu na najvišu točku Zemlje točno na Budin rođendan, 22. svibnja 1997. godine u 13 sati i 13 minuta po lokalnom vremenu.

Put bijelih oblaka, vjetar, mrtvaci, vrh i sve ostalo

Naš Osnovni logor 6450 m visoko, smješten na istočnom Rongbuk ledenjaku bio je sve samo ne mjesto gdje ćemo ugodno boraviti najmanje mjesec dana, odakle ćemo započinjati sve uspone i nakon njih se tu i odmarati. Bili smo previsoko za tako nešto, teren je bio vrlo neugodan, strašno je hladno i vrlo vjetrovito. Vrh je neizmjerno daleko i znali smo da nas čeka polagana i temeljita borba za svaki novi metar visine.

Ključ za to je dobar i opskrbljen logor na Sjevernom sedlu 7060 m visoko s kojeg se u konačnici

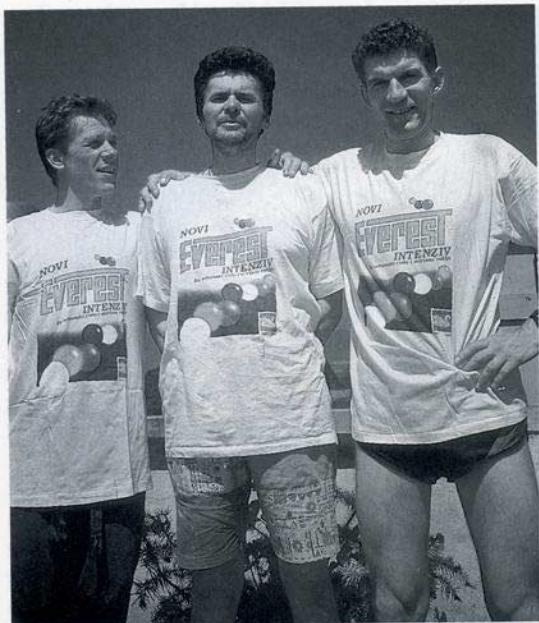
Izlaz na vršnu piramidu Everesta.
Sprijeda jedan smrznuti penjač

starta na vrh, ali s prethodno postavljenim logorima na 7800 i 8300 m. Put na sedlo vodi kroz 500-metarsku ledenu stijenu, gdje se cijelo vrijeme penje po učvršćenim užetima ispod nekoliko prilično nagnutih seraka koji se svakog trenutka mogu strošati na gust promet penjača u njihovom podnožju.

Sjeverno sedlo još je manje ugodno mjesto od Osnovnog logora, jer je izloženo vjetrovima sa svih strana. Sedmog svibnja osam naših članova čekalo je na sedlu da se drugi dan pomaknu na 7800 m u logor u kome su u to vrijeme boravili Petrin, Kozjak, Burnik i Stiller.

Gotovo sa zavišću gledao sam susjede u Osnovnom logoru, Ruse i Korejce kako se šeću s radio stanicama u rukama, a koji su tu već bili nekoliko tjedana prije nas i čiji su se neki članovi u tom trenutku nalazili blizu vrha.

Iako se vrijeme naglo kvarilo i nijedna od skupina nije imala potporu u posljednjem logoru, nastavili su prema vrhu, računajući da će biti brži od bijelih oblaka koji su hvatali Everest u svoj zagrljav. Nažalost to im nije uspjelo i toga je dana na našem planiranom putu prema vrhu ostalo šest mrtvih alpinista koji su umrli od iscrpljenosti i hladnoće. Isti dan nešto slično se dogodilo na južnoj strani planine

Voda ekspedicije i pobjednici Everesta:
Pepevnik, Berljak i Kozjek

i Chomolungma/Sagarmatha je upisala još jedan žalosni rekord u svoj popis od preko dvjesto dosađnjih žrtava.

Vjetar je podivljao. Svi su se povukli s planine što brže mogu, a osim nas nitko nije ni ostao na 6450 m, ostali su otišli do "automobilske baze" ili svojim kućama zaključivši da ove godine od Everesta neće biti ništa.

Preko satelita slušamo izvještaje Indijskog meteorološkog zavoda. Između 8000 i 9000 m vjetar dostiže brzinu od 270 km na sat. Kao krakovi divovskih hobotnica bijeli oblaci vrte se oko Everesta i da nije okrutnog okruženja čovjek bi mogao i uživati u tim prirodnim fenomenima.

Vremena za to nema, jer su počele ozbiljne nevolje i u Osnovnom logoru. Pucaju šipke od šatora, najloni se trgaju na vjetru kao da su od papira, a veliki šator-blagovaonica podigao se pet metara u zrak, prevrnuo i počeo kotrljati po ledenjaku kao nogometna lopta.

Vjetar nije prestajao deset dana i pomalo smo se pomirili da će i ovaj put Mt.Everest biti samo skup izlet bez rezultata. Predugi boravak svih članova u Osnovnom logoru ozbiljno nam je smanjio zalihe hrane, svi visinski logori bili su potpuno uništeni, a kako smo se poslije uvjerili neki od tih šatora netragom su nestali i odletjeli tko zna kamo po Tibetu.

Više se nije imalo što čekati. Pun Mjesec se približavao i penjači po jakom vjetru kreću na svoj trenutak istine s Everestom. Pepevnik, Romih, Šeparović, šerpe Rinji i Khunga, s danom razmaka Kozjek, Stiller i šerpa Dangima, te posljednji Petrin i šerpa Tenzing. Počelo je katastrofalno. Osim uništenih i nestalih šatora na 7800 m, Romih i Pepevnik uspijevaju prilikom kuhanja čaja zapaliti onaj koji su upravo postavili i samo ih brzina iskakanja iz šatora spašava od vatrene buktinje.

Ujutro se prema dolini okreuo Šeparović, pa Romih i iza njih šerpa Khunga. Vjetar smanjuje ionako nisku temperaturu i javljaju se prve ozebljine. Pepevnik nastavlja sam i kasno navečer dolazi do 8300 m. I ne pokušava spavati u šatoru, već kuha čaj i sprema se za uspon. U pola tri u noći javlja u Osnovni logor da će krenuti prema vrhu, pa dokle stigne. Oko devet ujutro ugledali smo ga kroz dalekozor na vršnom grebenu. Možemo si samo zamisliti samoču i teškoće kroz koje prolazi, posebno pokraj mrtvih tijela alpinista koji tu leže od posljednje nesreće. Vjetar je toliko jak da naprijed može jedino puzeći po snijegu. Kako nam je poslije rekao, kada je ugledao mali metalni tronožac na vrhu, stao je i plakao. Životni san mnogih planinara - vrh najviše planine na svijetu - samo je korak ispred njega. Zna da se na njega ne bi nikada popeo da nije bilo cijele momčadi i njegov je uspon i uspjeh svih nas, Hrvatske alpinističke ekspedicije. Mt.Everest osvojen je 22. svibnja u 13,13 po kineskom vremenu. Nitko u Osnovnom logoru još se ne veseli. Treba sići iz zone smrti. Kasno navečer već je na sigurnom Sjevernom sedlu 1800 m niže.

Ali uzbudjenja ne prestaju. U logoru na 8300 m već su Kozjek i Stiller i izjavljuju da na vrh idu bez boca s kisikom. Sljedeći dan javljaju se rano ujutro i dobro im ide. Prelaze poznate i penjački izuzetno teške kamene skokove, Prvu i Drugu stubu. No, na 8700 m, samo 172 m od vrha ili oko dva sata penjanja, Stilleru padaju dereze s naprtnjače, vraća se 30 m do njih, ali više nema snage popeti se preko Druge stube, najtežeg detalja cijelog uspona. Vraća se u posljednji logor, a Kozjak nastavlja sam i u 13 sati po nepalskom vremenu, koje je puno prirodnije od kinesko/pekinškog vremena, na vrh svijeta postavlja hrvatsku i slovensku državnu zastavu. Obje po prvi put. Slušamo ga u Osnovnom logoru preko radio stanice i molimo da što prije krene s vrha, jer je već jako kasno.

S prvim mrakom dolazi u logor na 8300 m i tu počinju prve drame. U malom šatoru pokušavaju naći mjesto umorni Kozjek, te Petrin i Tenzing koji se spremaju sutra na vrh, a u drugom šatoru leži potpuno iscrpljen i slijep Nijemac Stiller. Od bo-

ravka na visini dobio je retinopatiju i nikome nije jasno kako će sći s te visine. Vjetar se ponovo pojavačava i daljnje izazivanje Chomolungme moglo bi i nama donijeti tragediju.

Samo 572 visinska metra i nekoliko sati do vrha Everesta, Danko Petrin mirno i bez pogovora prihvata tešku, ali jedinu moguću odluku iz Osnovnog logora - sutra ne ideš na vrh, već što ranije sa šerpom počni spašavanje i spuštanje bolesnog Nijemca u dolinu.

To je i učinio, a to vrijedi više od svih Everesta. Život prijatelja je najvažniji, a uostalom toga je trenutka već za njega, sve članove ove ekspedicije i za Hrvatski planinarski savez bilo zauvijek zapisano da

se 22. i 23. svibnja 1997. godine Hrvatska alpinistička ekspedicija popela na vrh najviše planine na svijetu, na 8872 m visok Mt.Everest u Himalaji.

* * *

Prije ulaska u neki kanjon u ravnici Tingri na tibetanskoj visoravni iz jurećeg džipa već stotinu kilometara daleko od himalajskog lanca, okrenuo sam se da zadnji put pogledam najviše planine na Zemlji. Na beskonačnom obzoru iznad bijelih oblaka koji su jurili jedino njima znanim putevima vidjela su se samo dva gospodara Neba. Osamtisućnjaci Cho Oyu i Everest - planine na kojima sam u posljednje dvije godine vodio naše uspješne ekspedicije.

LIJEĆNIČKI IZVJEŠTAJ EKSPEDICIJE "EVEREST 97"

Dr. Dubravko Marković, Pula

Ekspedicija "Everest 97" Hrvatskoga planinarskog saveza provela je ukupno 38 dana na terenu u Tibetu na visini višoj od 5200 m, od toga 30 dana na visinama od 6500 m i više, u vrlo teškim vremenskim prilikama. Uz stalnu izloženost utjecaju visine (hipoksije), velik problem članovima stvarao je gotovo neprestan, snažan vjetar i velike hladnoće od minus 15 stupnjeva u baznome logoru pa sve do ekstremnih preko -40 C na visinama iznad 8000 m. Stoga nije neobično što su se javljali brojni zdravstveni problemi kod članova ekspedicije.

Prednost ekspedicije bila je izvrsna opremljenost lijekovima i medicinskim instrumentima. Uz službenoga liječnika ekspedicije dr. Dubravku Markoviću, neurologa, neurofiziologa i kliničkoga patofiziologa, u pothvatu je sudjelovao još jedan alpinist/lijecnik, dr. Iztok Tomazin, liječnik opće prakse iz Slovenije. Jedan je član imao završenu srednju medicinsku školu, Hrvoje Kamenjarin iz Splita. To je pružalo veliku sigurnost momčadi, a svi na terenu nastali zdravstveni problemi lako su rješavani. Pri tome su i zdravstveni radnici ponekad bili pacijenti.

Prije ekspedicije svaki je član ispitana o prijašnjim bolestima, učinjen je tjelesni pregled, te otvo-

ren "ambulantni" karton (Povijest bolesti) u koji su upisani podaci o dobi, tjelesnoj visini i težini, krvnoj grupi, krvnom tlaku, stanju srca i disanja. Upisane su sve ranije bolesti, liječenja, te podaci o funkcijama i navikama članova ekspedicije.

Medicinska je oprema ekspedicije sadržavala znatno više nego što zahtijeva opremanje jedna ambulante opće medicine. Omogućavala je tako i manje operativne zahvate iz opće kirurgije, otorinolaringologije, okulistike i ortopedije. Medikamenti i kadrovi pružali su i sigurnost pri pojavi akutnih kardiorespiratornih bolesti (srčanoga udara, edema pluća i mozga, gušenja i sl.), te dakako zbrinjavanja ozljeda, prijeloma kostiju, natuka, uganuća i iščašenja. Osigurana su i sredstva za zbrinjavanje, liječenje i prevenciju najčešćih zaraznih bolesti, sprečavanje nastanka tetanusa, gnojenja rana, nastanka sepsa (trovanja krvi).

Posebno se vodilo brigu o sprečavanju i liječenju visinske bolesti. Među lijekovima osiguran je dovoljan broj preparata za liječenje istovremeno 20-ak slučajeva visinske bolesti i njezinih komplikacija, visinskoga otoka/edema pluća (HAPE), edema mozga (HACE). Po prvi puta u povijesti hrvatskoga

Na visini od 8400 m počinje put pokraj mrtvih alpinista

alpinizma i ekspedicionalizma, jedna ekspedicija u velegorje bila je opremljena prenosivom barokomodom (Gamow vrećom - Gamow bag). Nabavku ove neobično važne naprave vrijedne više od 3000 USD omogućili su Crveni križ Hrvatske, Adriatic d.d. iz Pule, te poliklinika za baromedicinu "OXY" iz Pule. Uredaj je uspješno korišten pri pojavi visinskoga edema pluća kod penjača I.T. dana 3. svibnja 1997. Simptomi HAPE pojavili su se na visini od 7000 m tijekom naporne fizičke aktivnosti, postavljanja lo-gora na Sjevernome sedlu Everesta.

Dvojica pridruženih članova ekspedicije iz Slovenije, asistenti fakulteta za fizičku kulturu Stojan Burbnik i Bojan Leskošek, obavili su psihološko testiranje članova i različita antropometrijska mje-rena. Tako smo saznali da je svaki član u razdoblju od 70 dana izgubio 8 kg tjelesne težine u prosjeku. Osim te, za velike ekspedicije normalne pojave, uz zadovoljstvo zbog uspješnoga osvajanja vrha svi-jeta, članovi su se vratili u domovinu bez ijedne trajne posljedice po zdravlje.

Prikaz zdravstvenih poremećaja u članova ekspedicije u razdoblju od 1. travnja do 5. lipnja 1997. (naziv bolesti, broj oboljelih i način liječenja)

- AMS akutna visinska bolest; 10; aspirin, renamide (Diamox)
- AMS teži oblik, prijetići edem pluća; 3; aspirin, renamide, kortikoidi, kisik
- Visinski edem pluća HAPE; 1; kisik, kortikoidi, Gamow komora
- Visinska bolest očne mrežnice, retinopatija; 2; kisik, kor-tikoidi
- Bolovi u želucu, gorušica, gastritis; 3; antacidi
- Kožni čir, furunculus; 1; obrada, antibiotik
- Glavobolja; 18; aspirin, analgetici
- Grčevi mišića; 2; miotonolitici, analgetici
- Šuljevi, hemoroidi; 4; masti i čepići
- Nesvjjestica, sinkopa; 1; mirovanje, kisik
- Proljevi, enterokolitis; 12; linex, seldiar
- Upala grla, laringitis; 3; inhalacije, preparati kalcija, anti-biotici
- Upala ždrijela, angina; 1; antibiotici, inhalacije
- Upala sinusa; 5; antibiotici, kapi, inhalacije
- Različite ozljede, rane, posjekotine; 4; obrada, antitetanus vakcina

OSTVARENJE JEDNOG SNA

Kako je pet Hrvatica jurišalo na Aconcagu

Mirjana Karačić, Duga Resa

Kako to obično biva, sve je započelo prilično nedužno – slučajnim razgovorom na poslijepodnevnom joggingu na Sljemenu (mi ga iz šale nazivamo "brdski trening"). U predahu između dvije uzbrdice, Zrinka (Zrinka Puhin, organizatorica i voditeljica ekspedicije) spominje Južnu Ameriku i probleme oko organizacije puta, na što odmah zaboravljaju strmu uzbrdicu prema Kraljičinom Zdencu. Tko zna zašto me taj daleki kontinent još od "davnih dana" magnetski privlači do te mjere da sam učila španjolski, čitala latinoameričke pisce i proučavala povijest. Zrinkina ideja da probamo zajedno osvojiti najviši vrh kontinenta (Aconcagua, 6959 m) i nakon toga posjetiti zanimljiva mjesta Perua, Čilea i Bolivije zazvučala je kao dugoočekivano ostvarenje sna. Druženje tokom ljeta i pripreme za Plitvički maraton (ipak, za početak samo 15 km) učvrstile u našu, sada već neopozivu odluku o odlasku na Aconcagu u veljači 1997. Pripreme su se pojačale: trčanje, aerobik i teretana, biciklom na posao (vrlo kišovita jesen!), vikendom planinarenje, penjanje ili duge šetnje s psom u šumu. Pridružile su nam se Marina

Šojat i Biljana Bekić iz Karlovca, te Danijela Klopotan iz Zagreba.

Zrinka i Danijela uložile su puno truda tražeći najpovoljnije avio-karte, da bi napokon otkrile KLM-ov let Budimpešta-Amsterdam-Santiago de Chile za prihvatljivih 820 USD. Moj je zadatak bio da dobro proučim sve raspoložive vodiče i literaturu, te predložim zanimljiv itinerar za kratko vrijeme koje nam u Americi preostaje nakon uspona. Pored osiguranja finansijskih sredstava za put i opremu (to smo učinile uglavnom same), problem je kako dobiti pet slobodnih tjedana za put. Zahvaljujući razumijevanju i podršci moga šefa, i taj je problem riješen, zajedno s nabavkom potrebne alpinističke opreme, pri čemu su posudbama pomogli dragi prijatelji koji su nam pružili bezrezervnu podršku i poticaj.

Sve dileme i problemi prije puta (zimske gripe, uganuti zglobovi, opekline od vrele kave, roditelji u suzama, šefovi u brigama, ucviljeni ostavljeni psi...) zaboravljeni su čim je 7. veljače putovanje započelo. Naporno, kao i svaki prekoceanski let u "economy" razredu. Tokom leta otvorena je neslužbena kladio-

nica koliko se sati leti od Amsterdama do Santiaga; pobijedila je, naravno, Danijela, s brojkom od 19 sati. Značajne primjedbe tokom puta moglo bi se sažeti ovako: u Čakovcu se ne može popiti bijela kava: u Amsterdamu su ležaljke na aerodromu bolje za ljenčarenje nego za kartanje Una; u Riju se mijenja posada aviona, pri čemu ulaze preplanuli stjuarti; najljepša su ipak dva pogleda: zlatne plaže Rija i srebrni snijegovi Aconcague.

U Santiago slijedećemo oko tri sata po lokalnom vremenu. Tu nas ljubazno dočekuju službenici hrvatskog veleposlanstva Dunja i Miroslav. Pravo je ljeto, najsušće u zadnjih nekoliko desetljeća u Čileu: +30°C, puše vjetar, ali se u gradu svejedno osjeća smog.

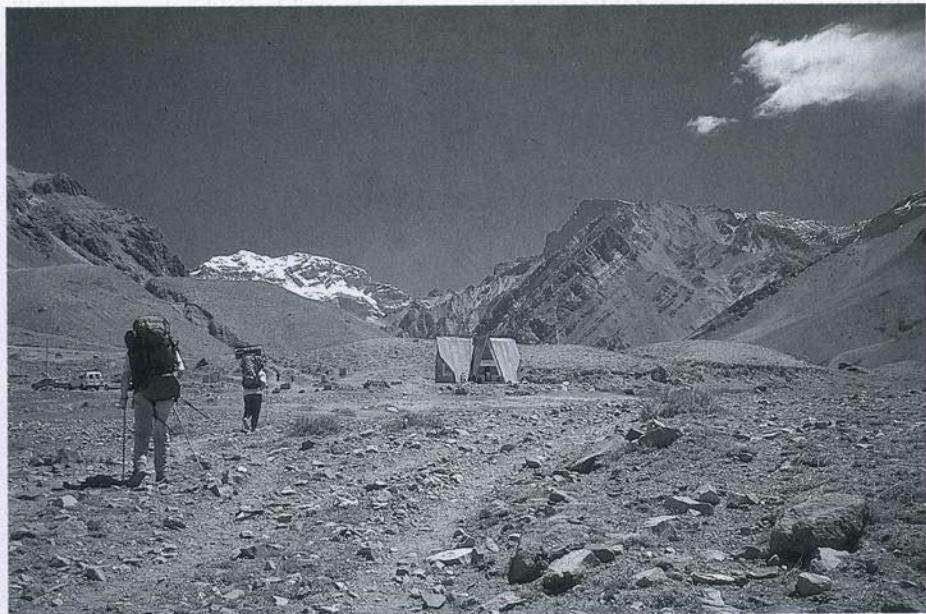
Santiago broji 4-5 milijuna stanovnika. Smješten je ispod Cordillera na obalama rijeke Mapocho. Putniku odmah upada u oči vidljiva razlika između životnog standarda različitih slojeva društva. Na kilometar udaljenosti mogu se vidjeti najluksuznije zgrade za stanovanje, djela vodećih svjetskih arhitekata (vrlo dobro čuvana), i siromašne zabačene ulice s kućicama od cigli, blata, trstike i limenih krovova. Društvo je vrlo polarizirano: prosječna mjeseca primanja kreće se od 200 USD, koliko iznosi ukupna zarada pet članova prosječne siromašne obitelji, do 4.000 USD koliko zarađuje 4-5% stanovništva.

Nabavljamo potrebnu hranu za uspon (poslijemo ćemo ustanoviti da smo obilno pretjerale u količinama) i organiziramo prijevoz do početnog mjesta uspona u Argentini, na samoj granici sa Čileom. Puente del Inca (2700 m), ili "Most Inca", mještance stočara i vojnika, dobilo je ime po neobičnom prirodnom mostu preko rijeke Horcones, ispod kojeg se nalaze prirodni izvori ljekovite vruće sumporne vode u kojoj su uživale još i Inke. Argentinici su na tom mjestu izradili hotel i naplaćivali upotrebu termalnih kupki. Danas se od cijelog tog kompleksa mogu vidjeti samo ruševine, jer je hotel nastradao u lavini, koja je, po pričanju mještana, prokletstvo Inka, zbog njihova neodobravanja drske ideje da se naplaćuje prirodan dar termalne vode. Spavali smo u šatorima na prašnjavaoj ravni iznad samih izvora, uživajući navečer u toploj kupki koja je tako dobro došla nakon naporna puta i još napornije procedure unajmljivanja mula za nošenje dijela našeg tereta do baznog logora. Naime, unajmili mule i nije tako jednostavno, jer pri tome treba pažljivo izvagati svaki komad prtljage i točno odmjeriti težine vreća. Bilo je pri tome i smijeha, i znoja, i bijesa, dok je svaka mula dobila idealno izbalansiran teret. (A što je s nama?! Na žalost, naše su naprtnjače bile sve, samo ne izbalansirane!).

Već u prvim danima uspona (Puente del Inca – prvi camp Confluencia – drugi camp/bazni logor Plaza de Mulas) osjećamo utjecaj visine, jer smo bez prethodne pripreme došli na 4000 m. Vrijeme je krasno sunčano, planine nam se pokazuju u nikad viđenim neobičnim geološkim oblicima i bojama.

Dva dana iscrpljujuće hoda po koritu rijeke Horcones i stižemo u bazni logor, Plaza de Mulas na 4200 m, gdje postavljamo četiri šatora (za nas i za opremu). U susjedstvu su ekspedicije iz cijelog svijeta (Argentina, Brazil, Kanada). Već osjećam mučninu, noću me boli glava, bez obzira na aspirine; više ne spavam. Jedan smo dan iskoristili za odmor u bazi, da bismo idući dan bez stvari krenuli na mali aklimatizacijski uspon prema našem sljedećem cilju: campu Nido de Condors ("Kondorovo gnezdo") na 5350 m. Dolazimo do prijevoja na 4800 m i vratimo se natrag u bazu; kartamo Uno do kasno navečer sa simpatičnim osobljem hotela smještenog na sat hoda od baze. Mladi ljudi, Argentinici, koji su se već zavidno prilagodili na visinu na kojoj rade. Igra im se jako svidjela, i bila je to zapravo najveselija noć na usponu: karte su letjele na pod i oko stola. Izgubio je Jeff, Amerikanac koji se to jutro vratio s vrha i kome je u slavu otpjevana himna uz silnu galamu i pljesak, a pobjedio je Gabriel, Argentinac s puno stila za igru (bacao je karte bez ikakve veze, na priliku i po intuiciji, uz salve smijeha). Čak su smijeh, vika i navijanje bili naporni zbog visine.

Idući nas je dan čekao prvi uspon do Nida s dijelom opreme i vrlo neugodna poslijepodnevna oluja sa snijegom i vijavicom. Posljednja sam došla na Nido u pravoj snježnoj mečavi, kroz koju je bilo vrlo teško pronaći put; ostavila sam stvari i što sam mogla brže spustila se na Plazu (uspon koji je trajao šest i pol sati pretvorio se u dva sata spuštanja). Za dva dana čekao nas je isti takav uspon, posljednji na Nido, s ostatkom potrebne opreme. Teško je bilo ponovno prelaziti isti put, s još težim teretom i istim mukama zbog visine. Osjećala sam se iscrpljeno i slabo. Pomogla je Marinina podrška tokom uspona i zajednička zakletva: "Nikad više!" Na Nidu nas dočekuju Bistri (Josip Bistrović, reporter Večernjeg lista, koji je cijeli put proveo s nama bilježeći sve vidljive i nevidljive detalje) i Ivo (Ivan Stedul, alpinist, član PD "Vinica" Duga Resa) sa čajem i riječima podrške. Hladno je i puše (noć prije najavili su oluju koja bi trebala doći za dva dana s Uskršnjih otoka), pa pored umora i glavobolje osjećamo i neizvjesnost. Biljana se vratila u bazu, da bi sutra donijela svoj drugi dio stvari, a Bistri i Ivo odlučili su otići do zadnjeg visinskog logora, Berlina. Noć je opet neizdrživa, potpuno bez sna; napolju zavija

Ulazak u Nacionalni park (u pozadini Aconcagua)

vjetar i osjeća se pogoršanje vremena. Idući dan ostale smo na Nido da barem malo pokušamo nadoknaditi izgubljenu snagu, uz rizik dolaska oluje i neodlaska na vrh.

Marina i ja ležimo cijeli dan u šatoru zamotane u vreće; vani pada snijeg i puše. Kroz najžešću vijavici probija se Biljana na svom posljednjem usponu na Nido (po treći put), koji ju je, kako će se poslije pokazati, potpuno iscrpio i oduzeo dragocjene zalihe snage za završni uspon na vrh.

Noć je ponovno dugo mučenje, uz molitvu da oluja stane i da konačno ujutro možemo do zadnjeg logora, pa na vrh. Vrh sada postaje metafora spašenja, dugoočekivanog završetka dnevnih (a još više noćnih) napora. Idući dan odlazimo na Berlin, pridružuje nam se Bistri, koji se zbog nesporazuma s Christianom, Francuzem koji nam se pridružio na usponu, morao s Berlina spustiti na Nido po dodatne zalihe hrane. Do Berlina sam došla sasvim polako, poučena iskustvom s Kilimanjara, i dobro sam se osjećala (zar zato što me od uspona na vrh dijeli još samo jedna noć?!).

Iduće jutro ustajemo u sedam sati, nakon noći provedene u očekivanju svitanja i stišavanja vjetra koji je divljao na visini. Topim snijeg da napravim malo Cedevite za uspon; jedem nekoliko krekeri i gotovo s olakšanjem dočekujem polazak. Krećemo kasno, tek u osam sati, zbog jakog vjetra, hladnoće i mraka. Osjećam hladnoću u prstima, gibam ih cijelo

vrijeme u cipelama i u rukavicama, ne smijem zaboraviti na to. Nakon tri sata hoda čeka nas vrlo strma i dugačka uzbrdica koja lako slama psihičke i ostatke fizičke snage, a na čijem je kraju sklonište nazvano "Independencia", najviše na svijetu (6546 m). Marina i ja bez daha sjedimo na prijevoju kraj skloništa i gledamo Biljanu koja se mora spustiti zbog teškoća s visinom i iscrpljenosti. Mislile smo da je to bio težak detalj uspona, ali nas pravo iskustvo tek čeka – strm usjek u brdu ispod samoga vrha nazvan "Canaletta", ispunjen nepristupačnim rastresitim siparom (pijesak, kamenje i velike gromade stijena koje se na najmanji dodir pokreću prema dolje) i mjestimično snijegom. Neugodno je iskustvo na toj visini (preko 6500 m), na kojoj je svaki korak naporan i iziskuje puno truda hodati po siparu korak uzbrdo i zatim kliziti tri koraka nizbrdo. Upravo takvo koračanje proteglo se od očekivanih pet na skoro devet sati. Danijela nas je mimoila na putu prema dolje; obradovale smo se kad smo je vidjele, jer bi to bio znak da se spušta s vrha. Na žalost, vraćala se zbog osjećaja visinske bolesti (gubitak ravnoteže, posrtanje, nevoljnost...). Niti nama nije svejedno, uzajamno se bodrimo tih dugih sati na terenu koji nam doslovno "klizi pod nogama". Bistri i Ivo već silaze (Ivo ima potekoća s gubitkom ravnoteže pri silasku), Zrinka je na vrhu. Bistri viče na nas, preklinje nas da se vratimo i da ne odlazimo na vrh pola sata prije zalaska sunca. Ali, na pola sata

od vrha! Gotovo u suzama (i uz toliko potrebnu uzajamnu podršku) dolazimo na vrh u 21 sat, točno sa zalaskom sunca, najljubičastijim na svijetu.

Uspijevam snimiti tek nekoliko kadrova video kamerom, jedan puni krug ljubičastih vrhova ispod nas i golem srebrni mjesec kao žrtveni pladanj Ink. Ispunjene su želje, očekivanja, nade prijatelja, izazov i kušnja. Nije bilo vremena za uživanje u ostvarenju sna i dovršenju desetodnevног napornog uspona (i svih onih prethodnih priprema), jer se trebalo što prije spustiti do Berlina.

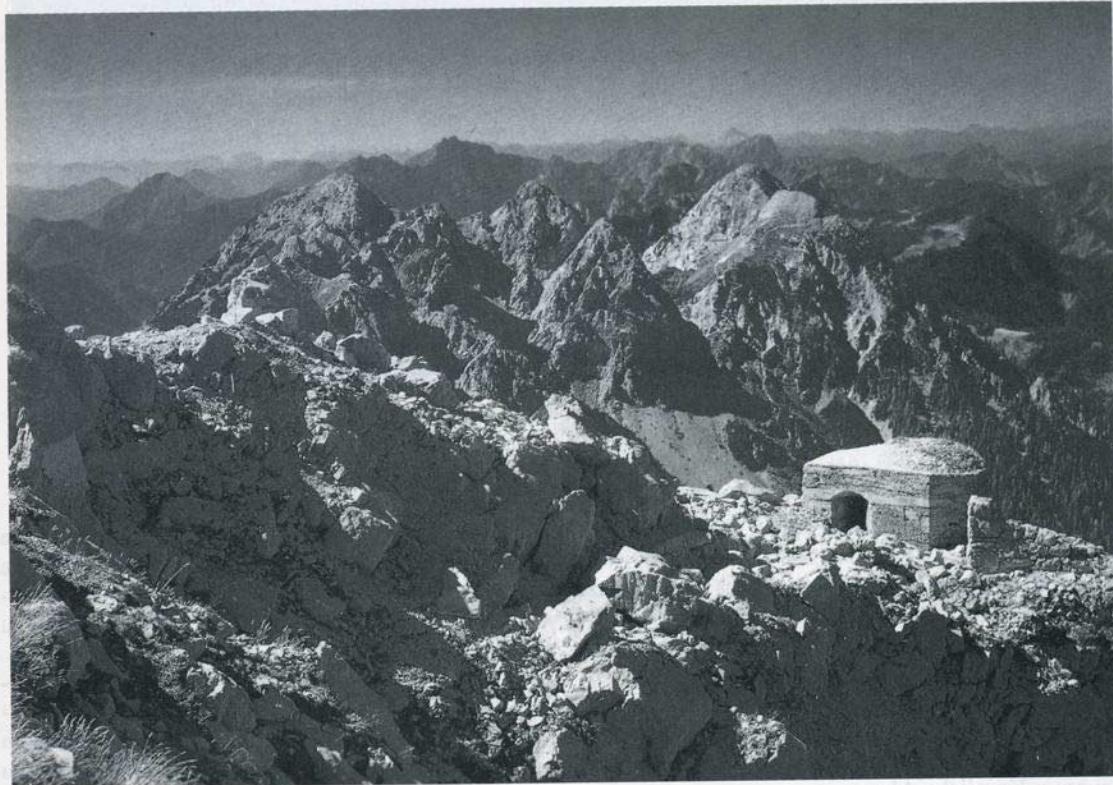
Očekivano brzo spuštanje pretvorilo se u iscrpljujući osamsatni silazak na temperaturi od -20°C, prijakom vjetru koji nas je na mahove prisiljavao da se držimo zajedno za stijene. Marina je zbog jakog vjetra, koji joj je oči napunio pjeskom sa sipara, privremeno izgubila vid, te smo se polako spuštale držeći se za ruke. Teško mi je bilo silaziti nizbrdo, tražiti put i opet se vraćati uzbrdo po gotovo bespomoćnu prijateljicu, jer tijelo nakon takvog uspona prihvata samo napor silaska, ali ne više i uspona. Osjećala sam neizdrživu žeđ, ali sve što sam imala bila je smrznuta Cedevida. Znala sam da ne smijemo stati, jer bi zaustavljanje značilo još veće smrzavanje. Vjetar mi je odnio navlačnu rukavicu i kapu. Kad se već činilo da u nama ne postoji više snage, konačno ugledam poznate obrise šatora na Berlinu. Bilo je to neopisivo olakšanje, a toplina u

maloj drvenoj kućici bio je gotovo biblijski spas. U pet ujutro zaspala sam prvi put bez glavobolje; zaspala željom za trodnevnim snom. Iduće smo se jutro spakirali i spustili na Nido, pa zatim i do baznog logora (silazili smo polako, umorni i gladni). Veselio nas je odlazak u hotel te večeri, javljanje argentinskim prijateljima i još jedna partija Una s njima. Neobična sreća bio je i topli tuš u hotelu, doslovno lijek za sve pretrpljene muke. U kartanje se uključio i Leo, poručnik argentinske vojske koji je boravio u Hrvatskoj kao član "Plavih šljemova" i idući nas dan pratio u povratku do Puente del Inca. Aconcagua je ostala iza nas u svojoj divljoj ljepoti i s olujnom gljivom kao koprenom. U Puente del Inca stigli smo oko devet navečer nakon pravoga vojničkog marša 42 km koritom rijeke, s velikim žuljevima na nogama, gladni i žedni kao poveća vojna jedinica. Posljedica takvog "finala" bila je večera u malome pobočnom restorančiću (u koji turisti ne ulaze), uz nebrojene litrene boce ispijena piva. Još do današnjeg dana ne možemo se sjetiti niti približnog broja boca što ih je ljubazni domaćin nosio uz plah (zar začudni?) pogled.

Još je jedna želja, izazov, iskustvo, škola, ljubav i muka iza nas. Hoće li još biti mjesta za nove slične pothvate, ili ćemo Marina i ja održati zakletvu danu u teškim trenucima?

Silazak s Nido de Condores prema baznom logoru

M. Piper (2050) i M. Due Pizzi (2089)

USPON NA JÔF DI MIEZEGNOT

Jedan dan u Karnijskim Alpama

Ante Juras, Šibenik

Kao golemi planinski sustav dugačak 1200 km, Alpe su se smjestile između srednje i južne Europe. Oduvijek su značile nešto više, ponajviše zbog svojih prirodnih ljepota izraženih pejzažnim raznolikostima.

Dok se u glavnim gorskim dolinama nižu slike naselja, obronci planina obrasli su karakterističnom crnogoricom nad kojom dominiraju osnježeni vrhunci često viši od 2000 m. Pribrojimo li tome i bujne planinske pašnjake, brze vodotoke i bistra glacijalna jezera, onda nema ljepšega kraja od alpskog.

U južnim vapnenačkim Alpama ističu se, kao velika planinska skupina, Julisce Alpe. Najvećim se

dijelom nalaze na teritoriju Slovenije, dok manji, rubni dio na zapadu, pripada Italiji. Taj dio planinskog masiva nosi ime Karnijske Alpe (Alpi Carniche). Ime su, zasigurno, dobole po ilirsko-keltskom plemenu Karnima (lat. Carni, Alpes Carnicae), koje je u antičko doba nastavalo područje od Alpa na jugu do Tršćanskog zaljeva. Točnije, Karnijske su Alpe smještene između doline Ziljice na istoku i Sextenbacha kod Innichenha na zapadu. Na sjeveru su ograničene Ziljskom, a na jugu Kanalskom dolinom. Najviši je vrh Kellerwand (2816 m), a najpoznatiji prijevoj Plocken (1360 m).

U obilazak ovoga planinarima izazovnog gorja krenuli smo, mi Šibenčani, zajedno sa članovima

Pogled s Jöf di Mezzanotte-a (2089 m) na okolne vrhove 1. M. Grande Nabois (2507 m), 2. M. Jöf Fuart (2666 m), 3. M. Foranon del Buinz (2531 m), 4. Cima Terra Rosa (2420 m) i 5. M. Montasio (2754 m)

riječkog "Kamenjaka", a kao gosti talijanskih planinara iz Udina. Naš je prvi kontakt uspostavljen u Udinama međusobnim upoznavanjem, a zatim razgledanjem grada koji predstavlja upravno i administrativno središte sjeveroistočne talijanske pokrajine Friuli Venezia Giulia.

Granice ove pokrajine obuhvaćaju primorsku nizinu na obali Jadranskog mora i planinski luk koji se dalje prema istoku nastavlja u Julisce, a prema sjeveru u Karnijske Alpe.

Stanovništvo je pretežno u gradovima Udine, Cividale i Pordenone, a osim radom u industriji najviše se bavi poljodjeljstvom (kukuruz, vinova loza, voćarstvo), u planinskom dijelu stočarstvom i šumarstvom, a po obalnim lagunama ribarstvom.

Udine leže u prostranoj venetskoj ravnici. Osnovane su u 12. st. o čemu svjedoči najstariji sačuvani spomenik, crkva S. Maria del Castello, te vrata i kule na srednjovjekovnim gradskim zidinama. Na trgu Liberta nalazi se gotička Gradska vijećnica iz 1448. godine, Loggia di S. Giovanni (1533), stari toranj sa satom i fontana. U dvoru nad gradom smješten je muzej i pinakoteka s djelima slikara Venetske škole.

Za Karnijske Alpe krenuli smo toga dana poslije podne i prenoćili u mjestu Resiutta. Domaćini su nas smjestili u restoranu "Canin" u kojem su nam pripremili svečanu večeru, uz raznolik program druženja do kasno u noć.

Sutradan rano ujutro nastavili smo put modernom prometnicom u pravcu Tarvisija. Na samome početku usput posjetili gradić Venzone, koji je 6. svibnja 1976. godine razorio strašan potres. Danas je potpuno obnovljen na taj način da je poštivan njegov prijašnji izgled i izvornost. Grad je poznat

po manifestaciji praznika tikve. Tada se noću gase gradska svjetla, a defiliraju nosači tikava u kojima su ugrađene svijeće i drugi načini osvjetljenja. Vlasnik najljepše i najmaštovitije tikve dobiva vrijednu nagradu.

Naš se put dalje nastavlja uz tok rijeke Tagliamento, čije je izvorište upravo u Karnijskim Alpama. U dužini od 170 km ova rijeka teče Padskom nizinom i između laguna Caorle i Marano utječe u Jadransko more.

Uz obalu rijeke vidljive su goleme količine pijeska i kamenja koje je rijeka nataložila tekući s planine. U proljeće, kad se otapa snijeg, Tagliamento se pretvara u pravu bujicu što ruši sve pred sobom. Zato su stupovi više vijadukata, podignutih nad rijekom, ukopani u njezino korito čak 30 metara duboko.

Vozeći se podno Alpa uživamo u prekrasnom krajoliku. Posvuda gusta vegetacija bjelogorice i crnogorice, nad kojom se uzdižu visoki planinski vrhunci. U idiličnim alpskim dolinama nanizana su omanja naselja s planinskim hotelima i kućama za odmor. Među vrhovima je uočljiv Monte Mariano. Na blagdan Velike Gospe, 15. listopada, "osvajaju" ga brojni hodočasnici i planinari. U blizini mjesta Ugovizza podignut je spomenik, a nekoliko kilometara dalje i spomen-groblje borcima na Tagliamentu. Austrougarske i njemačke snage su nakon iscrpljujućih bitaka na Soči 23./24. listopada 1917. otpočele novu ofenzivu i probile talijanski front. Opće povlačenje talijanskih snaga praćeno je tada velikimubitkom ljudstva i ratne tehnike, te brojnim deserterima. Da bi sprječili rasulo, Talijani su na Tagliamentu 30. listopada t.g. pokušali organizirati otpor uz pomoć

francuskih i britanskih divizija iz Francuske. Došlo je do oštih kratkotrajnih borbi, koje nisu zaustavile austrougarske i njemačke snage, ali su stvorile predah za sprečavanje potpunog rasula talijanskog fronta i za njegovu konsolidaciju na Pijavi.

Konačno smo stigli i parkirali naš autobus pred golemim i strmim stijenama Karnijskih Alpa.

Pred nama se ispriječila Ponočna planina, Jôf di Mezzanotte (2089 m). Impozantni okolni vrhovi: M. Grande Nabois (2307 m), M. Jôf Fuart (2666 m), M. Foranon del Buinz (2531 m), Cima Terra Rossa (2420 m) i M. Montasio (2754 m), izazivaju strahopštovanje i sumnju u uspješan ishod našeg uspona. Ipak smo krenuli lakšim smjerom prema pristupačnjem vrhu Jôf di Miezegnot (2087 m). Uspon je prilično oštar, ali ne zahtijeva neku naročitu planinarsku izdržljivost i vještinu. U šumi prevladavaju razne vrste bjelogorice, te jele, smreke i ariš. Žive boje jeseni nezaboravan su kolorit Karnijskih Alpa.

Planinarski je dom na visini od 1395 m i ugodno je mjesto za odmor i okrepnu prije nastavka uspona na vrh. Do vrha smo se još odmorili i u alpskom bivaku (Bivaco BTG. a. "Gemona"; 1900 m), uz ruševine karaula pored "mulatiere" koja je nekada bila granicom prema Austriji.

I na vrhu Jôf di Miezegnot su ostaci karaula, čije zidine služe kao dobra zaštita od vjetra i drugih ne-

pogoda.

Vrhom dominira veliki križ, u čijem su podnožju kutije za čuvanje pečata. Nažalost, prazne su, ali se pečat može dobiti u planinarskom domu.

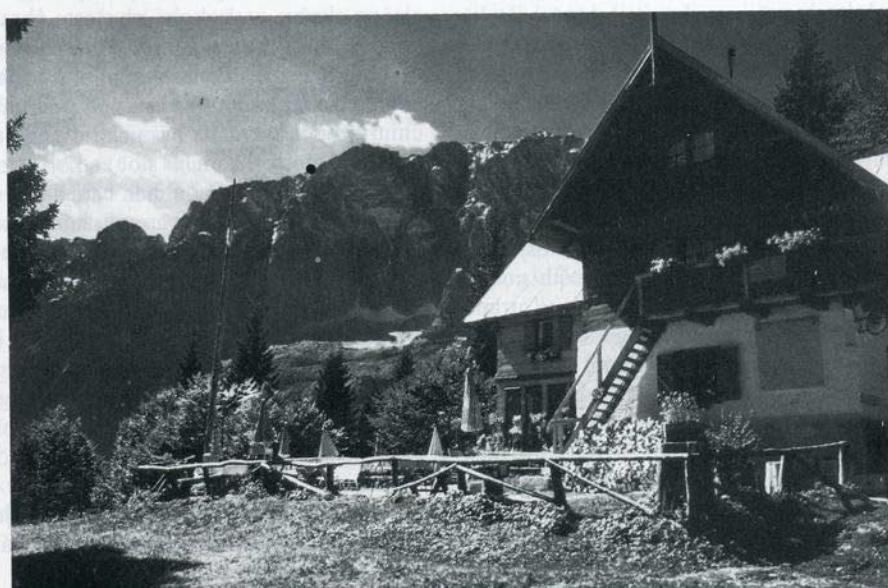
Zahvaljujući lijepom vremenu uživali smo u prekrasnim vidicima na okolne vrhove, slikovite doline, gradove Tarvisio i Villach (Austrija), te niz manjih naselja u podnožju. M. Piper (2050 m) i M. Due Pizzi (2089 m) kao da su na dohvati ruke, a već spomenuti Jôf Fuart (2666 m) doimlje se s ovoga mesta zaista veličanstveno. S vrha su vidljivi i ostali dijelovi Julijskih Alpa s vrhovima Jalovca (2643 m) i Mangarta (2678 m), te austrijske Alpe.

Našu su pozornost izazvali i športski padobranci koji se s obližnjih vrhova spuštaju u dolinu na svojim raznobojnim zmajevima. Na sam vrh dolijeću čavke radi skupljanja hrane preostale planinarima. Izgledaju pitomo i ne daju se preplašiti.

Silazak u dolinu bio je ispunjen čestitkama za "osvojeni" vrh i dobrom zakuskom što su nam je pripremili naši domaćini.

Talijani vole planinarenje, pa je u podnožju parkirano na stotine automobila čiji su vlasnici krenuli u planinu.

Slika planine ostaje nezaboravna, jednako kao i ukazano gostoprимstvo domaćina. Zato hvala planinarkima Udina i njihovom predsjedniku Ginu Noninu!

Planinarski dom (1389 m) podno vrha Jôf Miezegnot (2087 m)

NAD PANONSKIM IZMAGLICAMA

Milan Kaučić, Požega

Obradovao me lijep i sunčan dan. Ugodna proljetna toplina s laganim povjetarcem što je još do datno osvježavao prvo lipansko jutro, obećavala je da ćemo danas uživati u planinskim krajolicima Orahovice. Skupine srebrenkastih oblačaka na nebu put velikih bijelih ptica iz bajke tiho su plovili na jugoistok ukrašavajući plavu nebesku panoramu. Kad bi sjajno blistavo sunce načas zašlo za njihovu labudu bjelinu, izgledalo je kao da se priroda u svom nestaljuku počela igrati skrivača, pitajući usput naša divljenja za svoj današnji i sutrašnji izgled. S dovoljno pozitivnih vibracija ispod njenoga močnog kulta svjetlosti, pošao sam u magičan susret s bistrinom gorskih potoka, vrelom studenca, s leglom u šumskom debelom hladu i kamenom obraslim zelenom plišanom mahovinom. Naći ćemo se omamljeni usponom u sjenama Ružice grada i sa skalina njenih vjekova gledati u bregove tamne i valovite.

Za cilj smo se dogovorili, a ostalo ćemo vidjeti – rekokada sam se uvlačio u "Kadet" dr. Josipa Garilovića-Joke.

Prije smo došli u Radićevu ulicu nego naš treći član. Sa stajališta smo ugledali kako niz pustu ulicu, iz svoje male stambene košnice, dolazi k nama. Bio je to Ivo Jakovina – Mali Pajdo. Pozdravio nas je na materinjem jeziku i ugodno se izvalio u meke automobilske prostore, duhovito gundajući o našim lutanjima, pobojdama u sportu, politici, putu i krasnom vremenu što nas je pratilo. Uz šaljive dosjetke o susretima u planini, sjetili smo se i naših gorskih sokolova, njihovih skitnji po slovačkim Tatrama. Oni su, naime, pod motom visokogorskog planinarjenja počeli na sve strane, što po lijepoj našoj što po komšiluku, nabijati kondiciju da ove godine obidu Afriku, vrelu i crnu, i poklone se zemlji gdje je naš Dragutim Lerman svojevremeno slavno boravio. U spomen njega i u čast 100 godina HPD "Sokolovac" namjeravaju i na Kilimandžaro. Žele da na njegov bijeli krov zabiju sve naše zastave.

Iza Jakšića po ravnoj cesti uletjeli smo u mlada žitna polja. Sve do Vetova na njivama Zlatne doline žanje se svake godine sjemenska pšenica i druge krušarice svagdanje. Ispred nas prostri se obronci

Papuka i Krndije. Ogradili oni Požeštinu sa sjevera i istoka i nagnuli joj polja i vinograde na jug, da daleke, bezdane nebeske svečanosti lakše na njima osuše sjenokoše, pozlate žita i zarude vinograda. Poprečni završeci klanaca papučkog gorja, na cesti od Vetova do Kutjeva, ugodno su nam dizali i spuštali vozilo, ljljajući nas u nekom močnom katapultu. Vozili smo se nedaleko od dugog zelenorednog trsja, ispod vinogorja koje naširoko i nadaleko potresa sve pojmove u grožđanom urodu i kvaliteti njegove kapljice. Ivo se, kaže, za to pobrinuo, Ivo Enjingi, suvremenii Dioniz ovih naši prostora. On je pronašao u materinstvu ispod papučke zemlje jednu od najboljih kapljica graševine na svijetu. Uz vinsku cestu došli smo polako i do Kutjeva. Pitam se, o čemu opet pisati? Ako ste bili jednom u kutjevačkim podrumima, vjerojatno ste čuli, uz miris vina, lijepe priče iz davnine. Idu one od usta do usta još od 1232. godine kad je pod debelim boltama iskrisnuo podrumski mir i pomalo postaju legenda. Od tada su se, kažu, u spokoju trbušaste hrastove buradi, počele tještitи vinske tajne. Bilo je i dana, onih posebnih, što još i danas raspaljuju u mašti najljepše misli. To su trenuci kad se pod podrumskim baroknim svodom skrasila i poneka ovozemaljska vladarica. Još postoji kameni stol za kojim je uz plamene baklje sjedila lijepa i mlada carica Marija Terezija i njen legendarni ratnik barun Franjo Trenk i uz hrvatsko-austrougarski "bruderšaft" pili kristalnu istinu u vinu. Bio je to pravi odmor ratnika. Pustolovni vođa pandura i njegova carica vjerojatno su tu, između dva boja, skupljali snagu za neki treći, možda odlučujući. Nakon mističnih podrumskih galerija gdje plemenita vinska praplijesan prekriva svaki kut, gdje u ustajalom zraku vonjaju prohujala stoljeća, nestali smo u debelim hladovinama Kutjevačke rike. Uz podrum je ostao kasnobarokni dvorac baruna Turkovića i do njega župna crkva Sv. Marije kao snažan vjerski nastavak poslije cistercitske opatije iz 1536. godine.

Kutjevačku rijeku u donjem toku prati perivoj nezaobilaznih joha. Kraj oko njenih bistroizvorskih vrela obrastao je niskim raslinjem. Puno je tu vrba i

Šindra na krovu

poneka bijela breza obješenih tužnih grana. Put je uz riku, bez nekog većeg uspona, ulazio prema sjeveru duboko u planinu. Neki kažu da on razdvaja Krndiju od Papuka. Istina je malo dalje, ali je vrlo blizu. Vrijeme je stalno bilo vrlo lijepo. Poslije gусте borove šume, s ostacima temelja nekadašnjih šumskih zgrada, cesta se iza svakog zavoja počela strmije penjati prema hrptu planine. Na samom prijevoju šuma je gotovo nestala. Ostalo je samo poneko stablo. Uz asfaltiranu traku buja nisko raslinje. Provlačilo se ono bilom planine u razrijedenu šumu sve do Petrovog vrha (607 m) na istok i do Kapovca (792 m) na zapad. Put se blago spušta s planinskog hrpta na podravsku stranu. Izašli smo na vidikovce što su ovdje kao Bogom dani. Na jutarnjem povjetaru, kao na dlanu, počivala je pred nama široka podravska ravnica. Preko crvenih krovova i tornjeva manastira Sv. Nikole iz 1583. godine (prepostavlja se da su prije taj okoliš nastanjivali Pavlini), kroz blagu izmaglicu pucao je pogled na beskraj Podravljia izgubljenog negdje iza mađarskog gorja na preoranoj Panonskoj nizini kod Pečuha. Vidi se i duga brazda rijeke Drave. Alpska ljepotica, napojena gledčerskim vodama iz svojih nebeskih brzaka, vijugavo je tekla k Dunavu. Na medama, od kojih se na jug ide Papuku u pohode, a na sjever rijeci Dravi, nikli su i moji rodni Kutovi. Iz pitoreskne Gorenjske, na krčevinu nekadašnje slavonske prašume, sišao je

moj predak i na samtanoj crnici, ispod koje se mile njima kuhala slavonska nafta, svio od ilovače i pletera svoj novi topli dom. Živjelo se tu u komšiluku i sa po zlu poznatim slavonskim hajdukom Jovom "Čarugom". U mome je selu potkivao konje kovač iz Njemačke i potkivao ralo na plugu, a mađarski čikoši i čordaši tjerali su i čuvali na ispaši seosko blago... Kad bi ponekad čordaš u društvu rasnog seoskog bika prošao šorom, mi, djeca virila smo podalje iza svojih taraba. Skamenjeni, dugo smo još iz velike udaljenosti gledali za njima, zadovoljni što je sve prošlo u miru. Od njegove težine u mjestu je bio teži samo vršaći parni stroj. Stari zvonik i bубњar pronijeli bi za nekoliko časaka svaku vijest kroz selo. Obično su to bile porezne želje i drugi općinski pravni nameti... U dugim zimskim noćima, kad u pećima vatre pucketaju, uz jednolično, monotonu dahtanje "danfera" što je u obližnjem mlinu danonoćno okretao mlinsko kamenje i valjke, slušale su se vilinske bajke. Kad bi nam od stravičnih priča zastrujalo nešto po kostima, u općoj gužvi tražio se spas u žutom svjetlu petrolejki... Kroz seosku idilu, uz bistru rijeku Vučicu, zaškripao bi i poneki deram i čula se po noći bećarska ljubavna pjesma... Zorom u proljeće preko žutih polja repice, sjenokoša i žita koje leluja na povjetarcu, vjetar praskozorac donio bi do kuća pisak lokomotive sa Gutmanove pruge. Svet jet bi se probudio i otišao u poljadiju. Stada su

se tjerala na pašnjake, na zagasito zeleno sočne trave što su rasle oko Grudnjaka i šume Ivovače. U podne, u zenitu dana, sve bi opusjetlo. Na prohладnim planđistima ispod ljetne vreline u sjenama snažnih hrastova preživala su stada. Iz tih staništa, iz vremena nepresušnih naivnih uzbudjenja, u svojoj ranoj mlađosti ili, kako se ono kaže, trbuhom za kruhom otišao je u Zagreb i Matija Pokrivka, slikoputopisac. Nikad nije zaboravio svoju Slavoniju. Vraćao se u nju i na skrovitim mjestima, često u zadnji čas, nalažio narodni dragulj. Dok su naftne baklje svijetile ravnicom, on bi svoja umjetnička djela od kista i pera brižno spremao u kištru narodnog blaga, ostavljajući tako na najbolji način vječnom životu svoj biljeg.

Kroz Duzluk smo prišli gradu Orahovici koja se prvi put spominje davne 1228. godine. Ostali smo na njenim lijepim prilazima ispod Ružice grada kraj Jezera. Poslije srdačnih susreta i dočeka domaćina Ive Novotnija, tajnika HPD "Orahovica", Zlatka Tomčića i drugih, okupljene je pozdravio Vlado Grčić, predsjednik turističke zajednice grada. Svi su oni spominjali 75. obljetnicu organiziranoga planinarstva tog kraja kroz čiju posvetu je prošao, uz naznoćnost Krunoslava Hornunga, predsjednika Slavonskog planinarskog saveza i Vladimira Novaka ispred Hrvatskog planinarskog saveza i XXII. slet planinara Slavonije.

Orahovica je grad dugih ulica. "Mala Švica", kako je mnogi od milja zovu, svoje kuće u smjeru sjevera podigla je duboko u ravnici, u susjedstvu gustih šumaraka, pašnjaka i pitomih gajeva. U donjoj Orahovici – Doljanima putnici dobromanjernici više se kreću u smjeru istok-zapad Podravskom magistralom. Nedaleko, gotovo paralelno je i ravnica pruga Osijek-Zagreb. U vrevi toga gibanja locira se gotovo i sva orahovačka privredna djelatnost. Među brežuljcima, u žuboru bistroh papučkih potoka, odmah iza gorskih šuma i cvjetnih livada, Orahovčanin gradi svoje kuće na jugu grada. Nedaleko od župne crkve Našašća sv. Križa su škole, trgovine, hotel i sva druga zdravstvena i općinska zdanja. Blaga klima već od ranog proljeća grad pretvara u šetaliste. On svoju dobru dušu nudi prijatelju i kroz sva godišnja doba okreće lice životu. Orahovica je grad težaka i gorštaka. Kroz njegove tokove, u vremeplovu naših dana, gradski šarm stvara Franjo Hocenski, humanist i rodoljub. Njegova orahovačka jutra su tiha i trajna. S njim su orahovačka proljeća živopisnija i rascvjetalija, s više radosti i ljubavi. U gradu, u njegovim proljećima, ali onim hrvatskim iz '71. godine, u kreaciji političkih nemira

javlja se lik Stipe Mesića, predsjednika tadašnje općine Orahovice, voljenog i osudjivanog, hvaljenog i grdenog hrvatskog političara, koji je 1990. godine u bivšoj prijestolnici SFRJ Beogradu razgrađivao istrošenu tvorevinu jugodržave.

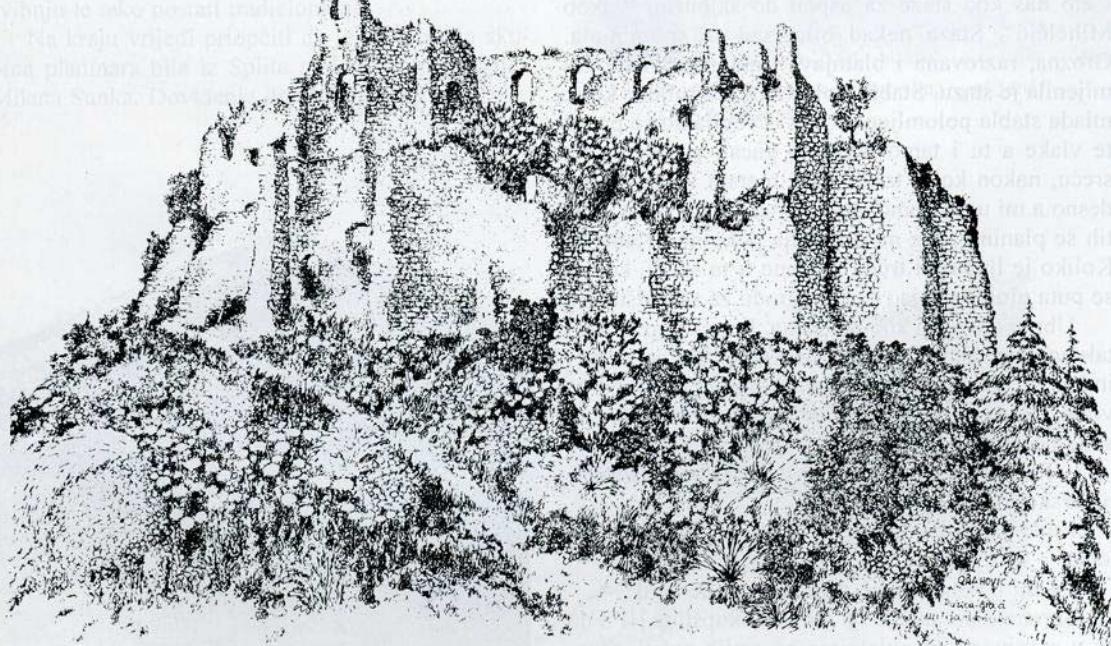
Kad nas je na dvosatni pohod u planine pozvao Zlatko Tomčić, duhovito govoreći da slijedimo njegov lijepi šešir, ostavili smo na modrini orahovačke jezerske vode slikariju stada nebeskih bijelih oblaka. Oni su lepršali na istok, a mi smo pošli za njim. Kroz šumski hlad puteljak nas je dizao prema Ružici gradu. Gorostasne zidine razlike su svoje kamene labirinte na jednom od bezbrojnih bregova podravskе terase. Na ovom mjestu one već strmije ulaze u planinski masiv. Hodajući podnožjem grada ispod starih neboderskih visina, zadivljujući monumenti kamenih zidina snažno vam uskaču u njedra, gurajući u stranu sva druga uzbudjenja. U utvrdu su oltari. U tišini srednjovjekovnih molitvi kitila ih je papučka ruža. Kad je sasvim procvala, nestala je u legendi o prekrasnoj kneginji Ružici. Iza nje su ostali bistri izvori. Oni nas uvijek vraćaju u Orahovicu. Dolazimo na njeno vrelo kad smo najžedniji, u trenucima kad i sami tražimo svoju malu ljudsku legendu. U urliku rata, kad je turska sablja iz Bosne krčila sebi put na zapad, Ružica grad bio je medu prvima na udaru. U tišinama kamene ruševne grdosije pričaju se priče o topotu konjanika, o dvoboju vitezova i njihovoj željeznoj modi, o djevojačkom ljubavnom vrisku. I po rzanju konjskom po noći pod teškom kapijom znalo se dolazi li prijatelj il' neki nepozvan gost. U buri uzbudjenja koračali smo dalje za lijepim šeširom. Najveću hrvatsku srednjovjekovnu tvrdavu iz davne 1357. godine ostavili smo u miru. Njena luč iza nas još će dugo gorjeti u prahu prošlosti. Odlazili smo u Papuk s njenim uspomenama. Ispod vrha Čibger i Antine spilje isli smo u pravcu bezimenoga starog grada. Nismo došli do njega. Ovaj put smo negdje u blizini njegovih temelja zaokrenuli na put povratka. Tajne smo mu ostavili ponovno netaknute. Znamo samo da su mu obrisi duži od Ružice grada, a postanak stariji. Tamo se vidi da je graditelj prošlosti čvrste temelje zidao na pećinama, uključujući ih lukavo u stratešku obranu grada. Skriven u gustim šumama Papuka, Stari grad će i dalje sa svojim golemim srednjovjekovnim prostorima na njegovim gorskim bespućima ostati bezimen. Zvat će se jednostavno Stari grad, kako ga je nedavno krstio suvremeni kroničar. Orahovački planinari oba su grada spojili dobrom markacijom, spajivši tako povjesne dragulje u dobra gorska uzbudjenja.

Kad smo još tu, dok se nismo spustili na brežuljke orahovačkih proljeća, sjetio sam se još jedne zanimljive orahovačke ličnosti. To je Mato Mitrović, zlatnodolinac iz Lukača kod Kutjeva, skroman i dobar čovjek. Već duže on živi, najprije kao prosvjetni djelatnik u Orahovici i kroz svoja učiteljska ozračja kreće iz prve u sve akcije koje će Orahovčane učiniti sretnima, a Orahovicu još ljepšom. On je planinar koji s ciljem i bez cilja voli prirodu. Kad po njoj tumara bez cilja, priroda je za njega najljepša, šarmantna i našminkana kao djevojka na prvom plesu, a kad se u njoj pojavi s nekim ciljem ili svrhom, oblije ga dvostruka radost. On je humanist na orientaciji priroda – čovjek – priroda. Samo iz tih stopa prema životu stvoru polazi njegovo široko rođoljublje. U rodni Lukač vraćao se po djetinjstvu,

da vidi roditeljsku brigu i pozdravi mještane. Orahovica ga je uvijek čekala. Išao je od nje do Lukača i nazad preko Ružice grada, Staroga grada, Kapovca, Tromedje i Lipe. Za vremenske prognoze nije mario. Bio je zadovoljan, s nekom elementarnom esencijom u žilama kad bi u vrletima planine čuo orkanski huk i samo malo zastao kad kresne munja. Ispod oblaka koji dane pretvaraju u noć, kad kao iz kabla priroda po krošnjama lijeva svoju vodu, on se ne sklanja nego zatečen ide svojim putem. Na prilazima Orahovice, između nje i Ružice grada, na samom kućnom pragu osjetio bi miris spaljenog kruča iz duzlučkih krečana i dima iz zadnjih slavonskih ugljara. Poznaješ li Matu Mitrovića, pitao sam neke planinare. Svi su potvrđno klimnuli glavom.

Mirkopanje nam rečete da će se o buduću Sveti benedikt dani riva održavati poslovno, ali ne jedino u svibnju je tako posjeti trudno.

Na kraju vratiti pitanje o planinama. Što je u planinama bilo? Što je u planinama bilo? Milani Šunka: "Dobri, dobro, dobro, dobro, dobro, do

Ružica - grad

NOGOMET NA VRHU BJELOLASICE

S Mrkopaljcima na Svibanjskim danima mira

Miljenko Pavešić, Ogulin

Sportsko-turistički djelatnici Mrkoplja organizirali su zajedno s planinarama neobičnu manifestaciju u svom kraju – Svibanjske dane mira. Prvog dana, u subotu 31. svibnja zabavni i športski program održan je u Mrkoplju te na obližnjoj Čelimbashi. Drugi dan, nedjelja prvog lipnja, bila je nešto izuzetno, nešto što se još nije dogodilo u lijepoj nam domovini Hrvatskoj. Na krovu Gorskog kotara, Bjelolasici (1534 m), odigrana je nogometna utakmica! Nesumnjivo nešto što se mora vidjeti, izuzetan dogadjaj. I tako, supruga i ja krenemo ka Bjelolasici. Dan onako, ni lijep ni ružan, kao da pomalo prijeti i kiša. Ali, kada se krene onda se i ide. Ostavljamo auto na Vrbovskoj poljani. Uživamo hodajući u okolišu, a još više u planinskom zraku. Korak po korak i eto nas kod staze za uspon do skloništa "Jakob Mihelčić". Staza nekad bila, sad se spominjala. Grozna, razrovana i blatinjava traktorska vlaka zamjenila je stazu. Stabla s obje strane oguljene kore, mrlja stabla polomljena. Užas! Probijamo se pored te vlake a tu i tamo moramo gacati po blatu. Na sreću, nakon kojih tristotinjak metara vlaka skrene desno a mi ugledasmo našu staru i lijepu stazu. Sjetih se planinarskog mi prijatelja pokojnog Kanture. Koliko je ljubavi i truda uloženo u tu stazu, koliko se puta njome penjao i nosio građu za sklonište.

Ubrzo etero nas i kod skloništa. Pomišjam na kratak ugodan odmor pa dalje ka Kuli. Otvorim vrata i imam što vidjeti. Oblak duhanskog dima pokulja na vrata. Nered u prostoriji. Razbacana oprema i hrana, suđe po cijeloj prostoriji:

– Pa zar je moguće da se tako ponašate u planinarskom objektu – kažem.

Pride mi jedna djevojka (bilo ih je nekoliko) i kaže:

– I mi tražimo da ne puše, ali oni ne haju.

Skrenem im pažnju na odluku Skupštine HPS da se u planinarskim objektima ne smije pušiti. Šute. Sve su to bili mladi ljudi, planinari, žive u našem glavnom gradu.

– Uživajte u divnom planinarskom zraku, – zatvorim vrata i izadem.

Kišica po malo rominja a mi stisnuti uza zid malo prezalogajismo, pa krenusmo ka nogometnom

igralištu i vrhuncu. Pridolazili su još brojni planinari, pogledali u sklonište, te se, kao i mi, stisnuli uza zid i malo odmorili.

Prirodna zaravan podno vrha Bjelolasice veličine ovećeg rukometnog igrališta, eto, postade športski teren. Uredno je pokošena, postavljeni golovi, međašnje zastavice – pravo igralište.

Velikih nogometnih imena nije bilo, ali se mlađe zdušno zalagala i utakmica je bila prava pravata. Došli su i TV snimatelji, a o fotoaparatom da i ne govorim. Mrkopaljci, svaka vam čast! Pitam se je li ikad itko organizirao susret na planinskom vrhuncu? Dovoljan razlog da Mrkopalj i njegovi pla-

Nogometno igralište pod vrhom Bjelolasice
Foto: M. Pavešić

ninarsko-turistički djelatnici uđu u analе hrvatskog planinarstva.

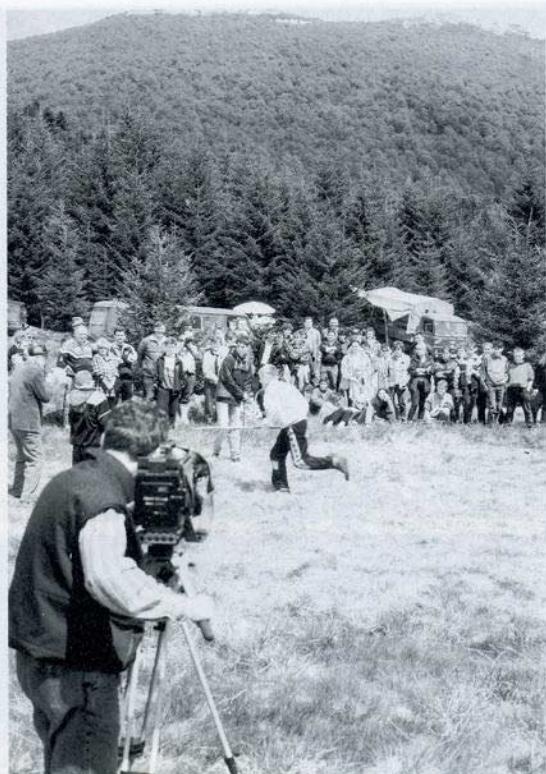
Po završetku toga jedinstvenog spektakla spuštimo se natrag na Vrbovsku poljanu. Na njoj je već sve organizirano za pastirske igre. Prikazane su dviјe, kilačanje i koza. Kilačanje se igra savijenim lješkovim štapovima kojima se nastoji drvene kuglice ugurati u iskopanu rupicu. Koza je malo složenija. Postavi se rašljast štap zvan koza. Jedan od igrača stoji kod koze i štapom odbija bačene štapove iz nevelike udaljenosti. Ako se sruši koza, mora je brzo nanovo postaviti i sa svojim štapom ubesti u rupu na periferiji. Ako to uspije prvi, onda on više ne brani, već onaj koji je zakasnio.

Najmlađi su pokazali hodanje na štulama. Posebno je veselo bilo kada su to pokušali seniori.

Pored igara Mrkopaljci postaviše i nove pečate na vrhu Bjelolasice te dva na Janjčarici. Bila je dobra ugostiteljska ponuda, ali barjak odnese Hrvatska vojska. Doprimali su izvanredno ukusan grah s kobasicama i to u takvoj kolici da je svatko mogao uzeti koliko je htio.

Mrkopaljci nam rekoše da će se u buduće Svinjski dani mira održavati poslije zadnje nedjelje u svibnju te tako postati tradicionalni.

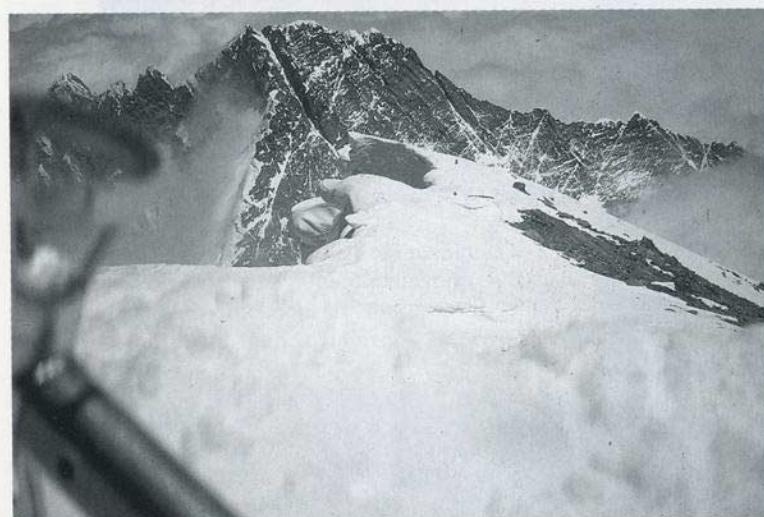
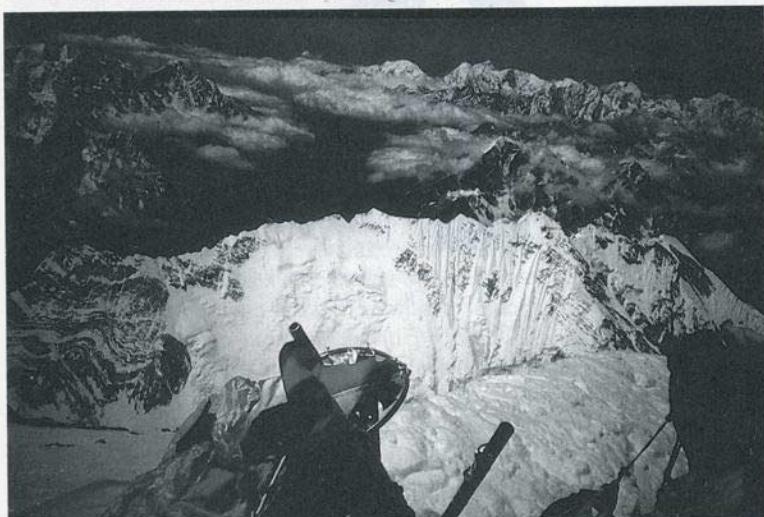
Na kraju vrijedi priopćiti da je najbrojnija skupina planinara bila iz Splita pod vodstvom vodiča Milana Sunka. Doviđenja do idućih Dana mira!

Pastirske igre na Vrbovskoj poljani
Foto: M. Pavešić

8872 metra

Mnogi se planinari čude kad se ova vodi kao najviša na svijetu, odnosno da visok vrh Mt.Everesta. Još 1983. godin "Space Shuttleova" snimanjem i mjerom mira ustanovio je dosta grešaka koje su pozemljovidima oko Everesta, a posebno ne Posljedica toga bila je izvanredna karta koju su 1988. izradili Švicarci, a izdao je "Graphic"

Koju godinu prije američki alpinisti su uvrstili vrh po visini na svijetu, nepravilni uređaji za točno mjerjenje visine putem s računalima" su da Everest sa svojih 8848 metara viši, već da je to K2 u Pakistanu. Iste godine talijanska ekspedicija željela je riješiti slike jer bi se u tom slučaju mijenjala povijest na najviši vrh na svijetu pripao bio K2 1954. (K2), a ne Englezima 1953. na Everestu. Organizirali precizno mjerjenje najmodernejšim instrumentima na obje planine.

Na njihovu žalost, K2 je i dalje ostao visok vrh na svijetu, odnosno da Everest se ustanovilo da je još viši, odnosno 8872,32 m. Ta stvarna visina nije jasno službeno unesena na zemljovide iako je smatranja najtočnijim.

S koji centimetar više ili niže s tog nosimo fotografije koje su tamo snimljene u svibnju ove godine članovi ekspedicije Hrvatskog planinarskog saveza Pepevnik i Pavle Kozjak.

SLIKE LIJEVO

Gore: Metalni tronožac na vrhu prepun predmeta koje ostavljaju penjači poslije četiri godine

Sredina: Pogled s vrha prema Nepalu, planu Nuptse

Dolje: Vršni greben prema nepalskoj s pozadini osamtišućnjak Lotse

Autori slika s Everesta: D. Berljak, D. Petrin i B. Šeparović

Gore: Pavle Kozjek snimio je svoj cepin na vrhu svijeta
Dolje: Franc Pepevnik na vrhu svijeta 22. svibnja 1997.

TRI ŽUMBERAČKA DANA

Od Samobora do Sv. Gere

Alan Čaplar, Zagreb

Teško je uopće srediti, a kamoli zapisati sve dojmove s izleta u područje koje krije, ali i otkriva nebrojene ljepote svakome tko ih zna prepoznati i ponijeti u sebi. Nikada prije nisam bio u Žumberku, iako sam to želio otkako hodam po tim našim brdima; jednom se ispriječila snježna mečava, jednom je autobus bio popunjen, nekih nedjelja bilo je i "atraktivnijih" izleta i tako mi je taj kraj dugo ostao nepoznanicom. Na prijelomu svibnja i lipnja otvorila se prilika: našlo se maleno, ali dobro društvo – Bero, Nenad i ja, i pošli smo u mirno blagdansko jutro iz Samobora s namjerom da se uspnemo na Sv. Geru.

A kamo sad? Foto: A. Čaplar

Prva nam je postaja na putu Grgosova špilja u Otruševcu. Već u blizini početka staze provjerili smo svoju spretnost u orijentaciji i razgledavanju zemljovidova:

– Ona kuća, to je ova točkica, vidiš cestu. Mislim da smo na onom križanju trebali skrenuti udesno. Hm, kud sad... Gospođo, kuda za Otruševec!?

– Morete tu prek ovih livada i prek vinograda, pa bute vidli one planinarske krugove!

Bilo je to tek prvo traženje pravih odvojaka i puteva, vrlo često prizor duž cijelog daljnog puta.

Evo nas uskoro i kod prvih poučnih ploča Po-učnog puta što obilazi oko Otruševca. Kod spilje se ne zadržavamo mnogo, čeka nas dug put, najprije prema Slanom Dolu i dalje do planinarskog doma Sv. Bernarda. Taj posljednji dio neočekivano je zanimljiv i lijep, jer put ujednačenom visinom ide zgodnim travnatim grebenom koji se od Slanog Dola nastavlja pored Velikog Lovnika do Japetića, usporedno s dolinom u kojoj su Smerovišće i Šoićeva kuća te usporedno sa susjednim grebenom Palačnik – Veliki Dol – Oštrc – Velika vrata. Put je to kojim smo već i prije išli, no u druga godišnja doba kada nije bilo toliko livadnog cvijeća kao ovaj put. Ne bez razloga, svi smo se složili da je to najljepša staza u Samoborskom gorju.

U dom Sv. Bernarda dolazimo tek kasno poslijepodne, ali ipak prije no što je sunce počelo tonuti na zapadu i nebo se počelo mračiti. A odmah po dolasku u dom, uz vruć planinarski čaj, sav je dosadašnji napor bio zaboravljen. Takvi smo mi, planinari: čim sjednemo da se odmorimo, začas zaboravljamo umor i želimo poći dalje, vidjeti još nešto. Pa, podimo u Dragonoš!

Selo je to od kakvih tridesetak kuća, s lijepom crkvicom Sv. Ivana na rubu sela, odmah uz polja i livade. Odmah kraj nje je šuplja stara lipa o kojoj mještani – svi starije dobi jer mladih nema, – prenose usmenu predaju da je stara preko 300 godina. Dragonoš je smješten na blago uzvišenoj tromeđi triju istaknutih hrptova – Japetića, onoga kojim smo danas došli od Samobora i onoga koji se prema sjeveru pruža nastavljajući se na Noršićku Plješivicu.

Na četvrtu, zapadnu i sjeverozapadnu stranu otvara se dalek vidik prema istegnutom hrptu Žumberačke gore koja na sasvim drugom kraju završava istaknutim vrhom Sv. Gere. Južno od žumberačkoga glavnog bila s toga se mješta dobro vidi niz nižih poprečnih hrptova koji se strmim stranama ruše u duboke doline. Vidi se otamo, iz Dragonoša, za dana dobre vidljivosti i prepoznatljiva stijena Kleka; sjećam se jednoga svog zimskog posjeta Dragonošu kada se vidio jasan obris Kleka u neponovljivim tonovima plavičaste boje. Ako vas kada put dovede do Sv. Bernarda u Samoborskom gorju, ne zaboravite otići i obići Dragonoš!

Mi smo već opet pred domom Sv. Bernarda, i ostatak dana kratimo kartanjem. Ionako nije važno tko pobjeruje, već da se zabavimo i provedemo vrijeme zajedno. A potom ukusna blagdanska večera u skučenoj blagovaonici, uz romantično plamsanje svijeća. Doživljaj ugodan i nezaboravan.

Mračni tavanski sobičak doma Sv. Bernarda naše je prenoćište za ovu noć. Ne mogu odmah zaspati, prepustiti se snu. Osluškujem – ništa se ne čuje. Prolazi vrijeme. Trenutak, dva, tri... Zapravo, vrijeme mi ništa ne znači, prolazi, a isto je kao i da ne prolazi. Ništa se ne događa, ništa se ne vidi, kao da prostor ni ne postoji. Otvorivši oči, posvuda vidim mrak, baš kao da žmirim. Noć je ista kao i ona u vlastitom krevetu, a opet sve je posve drugačije. Doma ni ne primjećujem da završava dan, da se izmjenjuju dan i noć, to je tako uobičajeno. Tek ovdje u tami i bezvremenosti gorske noći dan i noć nešto znače, usaćuju se u razmišljanja, postoje. No, nije sada vrijeme za filozofiranje, već za spavanje, odmor. Očni kapci to dobro znaju.

Sutradan rano probudi nas hladnoća što je kroz noć prema jutru sve svježija bila. Nastojim se ne pomicati, jer svaka promjena položaja znači glasno škripanje ispod mene, uostalom, u ovom je položaju pokrivač ipak koliko-toliko topao. Iako sam dobro pokriven i na sebi imam svu ponesenu odjeću, nije baš odveć toplo.

Što volim planinska jutra! Prohladnu svježinu i rosnu čistoću svitanja, trenutke kada prvi trači Sunca tih zaigraju među granama kroz svježu maglicu i označe rođenje novog dana. Doživljaj je to sam po sebi poseban, čak i onima kojima planine nisu u srcu kao nama koji često u njih odlazimo. U gradu ne primjećujemo ta ista jutra, sva su nam ista, čak i takav dogadjaj kao što je osvit zore postaje nam neprimjetan dio svakodnevice. A koliko su samo lijepa ta svitanja!

Spremamo se brzo i nakon skromnog doručka, uz pozdrave domaćina, krećemo dalje. Dokle pogled

Na grebenu Orto u Samoborskom gorju

Foto: A. Čaplar

seže nebo je vedro i modro, neobično, upravo sjećano plavo. Na putu ne srećemo nikoga, kao da smo stotinama kilometara od civilizacije! Međutim, onomu tko voli prirodu i planine nisu za zadovoljstvo nužni daleki gorski visovi, dovoljno je da tek kratko otiđe, izdvoji se iz okružja uobičajenosti pa da doživi nešto novo.

Jutarnju idilu prekida nezaobilazno pitanje "A kud sad?" Karta je u rukama, sunce je na istoku, dakle sjever je tamo, jug na suprotnu stranu, zapad nasuprot istoku. Ali – gdje je markacija? A pravi put?

Vrtimo se oko karte i kao indijanci tumačimo i najsjajnije, gotovo nevidljive tragove na stablima i zemlji – ovo je izbljedjela markacija, ... a možda i nije. Ali čini se da ovuda kroz travu ide neki puteljak... Već je lakše, naišli smo na nešto što već sliči markaciji, bar smo se svi složili da je to (nekoć valjda bila) markacija.

Današnji dio puta, od Sv. Bernarda do doma na Vodicama dug je dobrih osam sati hoda, a uzduž puta je više kontrolnih točaka Karlovačke transver-

zale. Staza se najprije preko livadnog hrpta Orto spušta u duboku dolinu Bregane, prirodnu granicu Samoborskog i Žumberačkog gorja, odakle se oštros uspinje u selo Šimrake. Točno na pola puta, kod napuštene i zapuštene školske zgrade u Mrzlot Polju, ugodno je za podnevni odmor. Slijedi uspon do Gornje Vasi i Petričkog Sela, i još dalje do sela Griča, najvišeg naselja u Žumberku, dakle i u široj okolini Zagreba. Ujedno, to za nas znači da na dalnjem usponu više nećemo nailaziti na naselja. Vrlo blizu put dolazi do vršnoga žumberačkog hrpta koji se uzdužno proteže od sjeverozapada prema jugoistoku završavajući naglo vrhom Sv. Gere. Od sela Griča nadalje put je slabo markiran, ali osobito lijep, jer uglavnom ujednačenom visinom od oko 900 m vodi preko nekošenih cvjetnih livada Ječmišta, s kojih se šire vidici na sve strane, prema Medvednici, prema Sloveniji, Kleku i Gorskem kotaru, a ispred se ističe prepoznatljiv najviši vrh Žumberka na koji ćemo se popeti sutra.

Sati odmiču, a kilometri ostaju za nama. Umorni smo, ali sretni, jer je za nama još jedan dan pun novih saznanja o ljepotama Žumberka. Ipak, osjećamo u nogama prijeđenih sedam brda i dolina. Da smo od metala, zasigurno bismo sada škripali. Dolazak u dom na Vodicama kratko komentiramo: "Dome, slatki (planinarski) dome!" Večer prolazi brzo, san na oči dolazi još brže. O, kako se te noći slatko spavalо!

Još jedno planinsko jutro. Ovaj put oblačno, ali ipak lijepo. Tiho i mirno. U planu nam je uspon na najviši, 1178. nadmorski metar Žumberka, a zatim preko Sekulića do Sošica, odakle ćemo busom u 18 sati za Zagreb. Već smo pri prvim koracima osjetili koliko smo dosad prešli, no posljednji je dan našeg puta – uživamo dok još traje.

Oblaci su bili na visini na kojoj i mi, a uskoro i pod nama. "Ovo je malen korak za čovječanstvo, ali velik za mene!" – stajao sam uskoro na vrhu Sv. Ilike, Trdinovom vrhu ili Sv. Geri. Premda vidik u daljine bijaše zamućen velikom količinom vlage i nemirnim oblacima, mogla se naslutiti sva širina vidika s ovog mjesta u dane kada je vidljivost bolja. Daleko, daleko nazirala se gromada Klekove stijene, u Sloveniji cijelo Zasavljе s istaknutim prepoznatljivim Kumom, a na istoku-jugoistoku obrisi Samoborskog gorja i sve ono što smo prošlih dana prešli.

Vraćali smo se već u stvarnost nekih sivih stvari, zarasli u trodnevnu bradu, klimavih nogu, izgrebanii od šiblja, umorni i blatni, ali prije svega sretni i zadovoljni učinjenim planinarskim podvigom. Već sljedećeg dana po povratku u bučni velegrad pod Medvednicom, naša je žumberačka pustolovina djelovala kao neki nestvarni i neostvaren san, a samo je zaostali klimavi osjećaj blage boli u nožnim mišićima podsjećao da i stvarnost može ponekad biti lijepa kao san.

Planinarski dom na Vodicama

Foto: A. Čaplar

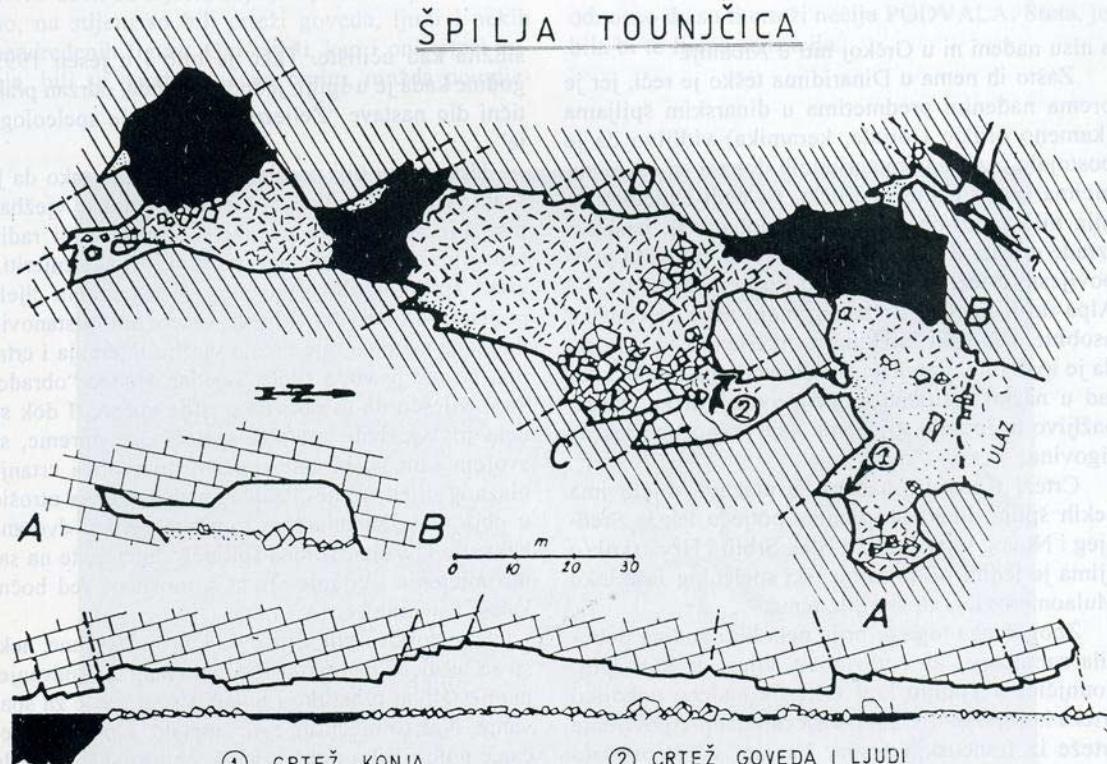
ŠPILJSKI CRTEŽI U TOUNJU PODVALA

Vlado Božić, Zagreb

Koncem 1994. godine francuski su speleolozi, proširivši uski prolaz, prodrli u do tada nepoznatu špilju Chauvet u južnoj Francuskoj i u njoj otkrili prekrasne pretpovijesne crteže. Bila je to velika senzacija ne samo za speleologe već za cijelu svjetsku javnost, jer su ti crteži, prema pričanju onih koji su ih vidjeli, najljepši do sada otkriveni u svijetu, čak ljepši od onih u najpoznatijim špiljama sa špiljskim crtežima, u špilji Altamiri u Španjolskoj i špilji Lascaux u Francuskoj. Da su crteži autentični, pravi pretpovijesni crteži stari dvadesetak tisuća godina, provjerili su francuski stručnjaci. Crteži su bili sačuvani i neotkriveni tolik niz godina, jer je špiljski ulaz bio zatrpan i tek sada otkopan.

To je otkriće pobudilo rasprave i među hrvatskim speleolozima, posebno zbog činjenice da u Hrvatskoj do sada još nisu otkriveni slični crteži. Poznato je da špiljskih crteža ima po cijelom svijetu, neki su stariji, neki mlađi, u Europi ih ima gotovo u svim zemljama u kojima ima kraških špilja. Najstariji pronađeni do sada stari su oko 400 stoljeća (40.000 godina), a nalaze se u Francuskoj. Mlađih crteža, iz ranijeg kamenog doba, starih 30.000 – 1.000 godina, ima u gotovo svim zemljama koje okružuju Dinarske planine, jedino ih u njima nema. Lijepih i vrijednih crteža ima u Italiji, Austriji, Mađarskoj, Rumunjskoj i Bugarskoj. Takvih crteža nema u Sloveniji, BiH, Srbiji, Crnoj Gori, Makedoniji,

ŠPILJA TOUNJČICA

① CRTEŽ KONJA

② CRTEŽ GOVEDA I LJUDI

ŠPILJU TOPOGRAFSKI SNIMILI: I. POSARIC I V. BOZIC

Crtež konja Foto: V. Božić

a nisu nađeni ni u Grčkoj niti u Albaniji.

Zašto ih nema u Dinaridima teško je reći, jer je prema nađenim predmetima u dinarskim špiljama (kameno oružje i oruđe, keramika) vidljivo da je postojala razmjena materijalnih dobara sa suvremenicima iz susjednih područja, pa čudi činjenica da nije bilo i razmijene kulturnih dobara, tj. iskustva izrade crteža. Zanimljivo je da svi ti europski pretovijesni crteži pronađeni od Pirineja do Urala, od Alpa do Karpata i Balkana, imaju neke zajedničke osobine, kao neki zajednički stil crtanja. Neki misle da je ipak bilo razmijene iskustva crtanja i da bi kada t u našim špiljama mogli pronaći slične crteže, pažljivo tražeći po stijenama koje je možda prekrila sigovina.

Crteži i gravure nađeni na ulaznim dijelovima nekih špilja dinarskih planina potječu tek iz Srednjeg i Novog vijeka, i to u BiH, Srbiji i Hrvatskoj (o njima je jedini pisao sarajevski speleolog Jasminko Mulaomerović), ali starijih nema.

Zbog svega toga je prije nekoliko godina pobudila zanimanje, ali i nevjericu, vijest da je u špilji Tounjčici u Tounju kraj Oštarija nađeno nekoliko crteža koji po motivima podsjećaju na pretpovijesne crteže iz francuskih špilja. Tu sam vijest proširio osobno ja.

Špilja Tounjčica u Tounju posljednjih je godina organizatorima zagrebačkih speleoloških škola često

služila kao učilište. Tako je bilo i u jesen 1995. godine kada je u špilji, jednog vikenda, održan praktični dio nastave "Željezničarove škole speleologije".

Učenici su bili podijeljeni u skupine tako da je svaki instruktor radio s 3-4 tečajca, jedni su vježbali penjanje i spuštanje po užetu a drugi učili raditi topografski nacrt. Ja sam podučavao kako mjeriti i crtati špilju. Radio sam tako sa skupinama cijelo popodne do navečer. Poslije večere smo ustanovili da jedna skupina nije prošla vježbu mjerjenja i crtanja, pa me je vođa škole Svjetlan Hudec "obradavao" viještu da to obavim poslije večere. I dok su neki još vježbali uporabu speleološke opreme, sa svojom sam skupinom vježbao mjerjenje i crtanje ulaznog dijela špilje. Prilično sam vremena utrošio na objašnjavanje mjerjenja i crtanja velikih dvorana kakva je Ulagana dvorana špilje Tounjčice, te na samo mjerjenje i crtanje. Tada su došli na red bočni kanali i dvoranice.

U maloj dvorani, lijevo od Ulazne dvorane, neki su se tečajci i instruktori već spremali na spavanje, namještali su prostirke i uvlačili se u vreće za spavanje. Nas to međutim nije smetalo. Upućujući tečajce gdje i kako treba mjeriti, objašnjavao sam da treba obratiti pažnju na sve detalje u špilji i da sve što je karakteristično treba nacrtati i upisati u nacrt.

Govorio sam tako: "Ako npr. na stijeni špilje vidite neki špiljski crtež..." već umornim pogledom pokazujući na stijenu ispred sebe, "kao što je ovaj crtež konja..." Bio sam zatečen onim što sam izgovorio. Iz kuta dvoranice odmah se javio Linda (instruktor Vladimir Lindić) rekavši: "Vlado, nemoj se šaliti". Ali ja sam buljio u stijenu ispred sebe ne vjerujući onome što sam gledao – crtež dvaju konja kako se propinju jedan prema drugome. U času su se gotovo svi okupili oko mene i čudili se. Zar je moguće da smo toliko puta bili u toj špilji a nitko nije primjetio taj crtež? Zamislio sam se i prisjetio: pa uvijek smo samo tražili neke daljnje prolaze u podu, nekim putotinama u stropu, a malo smo pažnje posvećivali izgledu stijena. Ipak, crtež je stvaran i treba ga ubilježiti u načrt i fotografirati. Slijedilo je fotografiranje pred crtežom.

No, tada jedan tečajac, koji do tada nije radio sa mnjom reče, već pospanim glasom: "Pa tu ima još crteža, onđe unutra, ali su nekako drugačiji". Mi, koji smo još imali na sebi radna odijela i upaljene karbidne lampe, provukli smo se kroz niski prolaz koji vodi iz Ulagane dvorane u unutrašnjost špilje i ubrzo došli do mjesta koje je opisao tečajac. I stvarno, na stijeni su bili crteži goveda, ljudi i nekih neodređenih figura. Ovi crteži, kao i oni crteži konja, bili su nacrtani nečim crnim, možda pouglje-

njenim drvetom. Naravno, i te smo crteže ubilježili u načrt i fotografirali ih. Za taj dan bilo je dosta crtanja pa smo pošli na spavanje, ali smo još dugo u noć raspravljadi o ovim crtežima.

Sve nas je mučila misao: jesu li crteži stari, pret-povijesni ili je to podvala nekog šaljivdžije. Špilja Tounjčica već petnaestak godina služi kao spavaonica speleolozima koji dolaze istraživati Špilju u kamenolomu Tounj, kao i sudionicima speleoloških škola, pa je lako moguće da se netko, tko dobro crta, našalio. Ali što ako su crteži ipak stari? Treba to provjeriti.

Crteže su sutradan dobro pogledati svi instruktori i tečajci. Poslije, po završetku škole, kada su izradene fotografije tih crteža, zamolio sam studente arheologije koji su bili tečajci na školi, da slike pokazu svojim profesorima. Oni su to učinili i dobili odgovor da sa sigurnošću ne mogu dati nikavu izjavu samo na temelju fotografija, ali nisu pokazali volju da posjete špilju i sami na licu mjesta vide o čemu je riječ. Špilju su poslije posjetili i speleolozi drugih speleoloških udruga iz Zagreba, Samobora, Karlovca pa i Slovenije i svi su zaključili da crteži nisu stari, već da su nacrtani tek pred koju godinu, odnosno da su ti crteži nečija PODVALA. Šteta, jer bila bi to lijepa senzacija.

Crtež goveda i ljudi Foto: V. Božić

NAŠE PLANINARSTVO NA INTERNETU

PD Kamenjak na Internetu

PD Kamenjak iz Rijeke je u travnju postavilo atraktivne stranice ovog društva na Internetu. Na dopadljivim www-stranicama daje osnovne podatke o sebi (povijest društva), o aktivnostima koje razvija i koje su u planu, o društvenom životu, svojim objektima (Hahlići i Frbežari) i o mogućnostima njihovog korištenja. Posjetilac "mreže sviju mreža" može na Kamenjakovoj adresi pronaći i podatke o radu Planinarskog saveza Županije primorsko-goranske, koji ovdje "gostuje" do izrade vlastitih www stranica. Na kraju, omogućava se svakom posjetitelju da ostavi pisani poruku ili komentar te da postavi upit na koji će ubrzo dobiti odgovor. Ovakvo prenašanje kraćih poruka pogodno je za ljude koji imaju računalo s potrebnim mogućnostima, te za one planinare koji još nisu boravili u našim planinarskim objektima, a žele vidjeti kako oni izgledaju i kakve su mogućnosti smještaja. Ovim putem mogu se rezervirati mjesta u domovima, pa to u neku ruku i preporučujemo.

Vrlo je dobar prijem ove "novotarije" u naših ljudi u tudini i prijatelja izvan Hrvatske. Jedan je naš zaslužni član, koji sada radi u inozemstvu, napisao da osjeća kako je uspostavio "emotivni most sa svojom mladošću i Kamenjakom, u kojem je proveo neke najljepše godine".

Na kraju treba spomenuti tim koji je to uspješno realizirao. Inicijativi dopredsjednika Ivice Richtera pridružili su se Damir Pohl, djelatnik tvrtke Loginet iz Rijeke koja je tehnički i stručno poduprla projekt, i Damir Jasprica, član Upravnog odbora zadužen da pripremi dio materijala.

Dobro došli na www-stranice PD Kamenjak! Čitatte o nama i pišite nam koristeći se adresom: <http://www.fiume.com/kamenjak>. (Uroš Marčić)

Internet-stranice "Hrvatskog planinara"

Od 24. lipnja na kompjutorskoj mreži Internet nalaze se www stranice koje predstavljaju časopis "Hrvatski planinar". Osnovna stranica nalazi se na adresi: <http://www.irb.hr/~caplar/>

Odatle se može linkovima poći na stranice o izdavaču, o preplati, suradnji i povijesti, zatim na pedesetak odabralih članaka s tematikom o svrsi i vrijednostima planinarenja objavljenih kroz godine

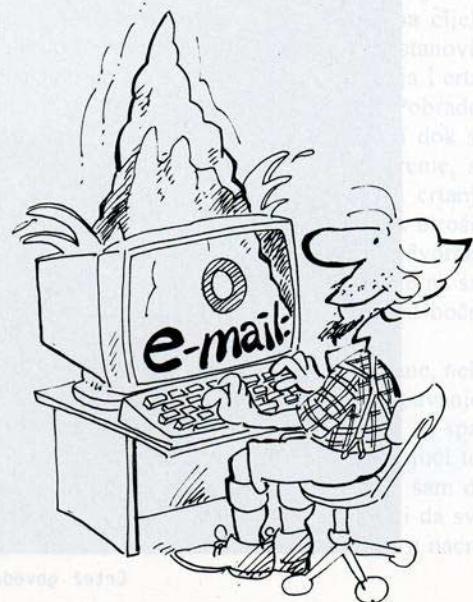
u "Hrvatskom planinaru", te velik popis linkova na zanimljive planinarske www - stranice u Hrvatskoj i svijetu. Pogotovo je značajno što je Internet sam po sebi usmjeren na mlađe naraštaje, pa tako i stranice "Hrvatskog planinara" na njemu.

Stranice "Hrvatskog planinara" napisao je i premio Alan Čaplar, a na mrežu pripomogla postaviti Jagoda Munić, inače autorica *Hrvatskog speleoškog poslužitelja* na Internetu. (Alan Čaplar)

Primjedba urednika

Koliko mi je poznato, naše je planinarstvo prvi put ušlo u Internet prije nekoliko godina, kada su zahvaljujući posredovanju Čede Grosa i ing. Hasana Osmanagića postavljeni moji tekstovi, s ilustracijama, o Velebitu. Osim gore navedenih planinarskih stranica, danas se na Internetu može naći i raznih drugih planinarskih tekstova, npr. podatke o ovođodišnjoj Hrvatskoj ekspediciji na Everest.

Pozivamo sve planinare da propagiraju naše planinarstvo koristeći se ovom suvremenom informacijskom tekvinom te da nam pošalju o tome podatke kako bismo u jednom od idućih brojeva mogli objaviti pregledni popis.

35 GODINA USPJEŠNOG RADA PD KAMENJAK

Klaudio Tammaro i Ivica Richter, Rijeka

PD Kamenjak osnovano je 18. prosinca 1961. godine. Ime "Kamenjak" društvu je, po planini u blizini Rijeke, dao poznati čakavski pjesnik, pisac i novinar Ljubo Pavešić-Jumbo, koji je i sam bio strastveni planinar i istaknuti član društva gotovo do svoje smrti.

Od samog osnutka društvo organizira članove kroz sekcije u školama i radnim organizacijama. Za članstvo se organiziraju osmišljeni izleti najprije u okolicu Rijeke i u Gorski kotar, ali ubrzo i na područje Velebita i Alpi. Kako društvo raste i postaje najveće u tadašnjoj Zajednici Općine Rijeka i Hrvatskoj, sve je više dobro organiziranih planinarskih pohoda i alpinističkih uspona u svjetskim velegorjima.

Članovi se bave i orientacijskim trčanjem, speleologijom, uređenjem staza, odgojem i obrazovanjem mladih planinara i, naročito, brigom za okoliš i planinarskim objektima. Društvo nastavlja tradiciju

hrvatskog planinarstva u ovom kraju (Primorskog planinskog društva osnovanog još 1888. godine na Sušaku) i HPD Podružnice Velebit koje je imalo planinarski dom ispod Obruča između dva svjetska rata. Godine 1964. pristupa se ponovnoj izgradnji doma na temeljima doma izgorjelog u ratu. Izgradnja je dovršena 1968. godine i od tada do danas ovaj Kamenjakov objekt postaje omiljen i poznat kao Dom na Hahlićima. Osim njega društvo posjeduje i planinarsko-skijašku kuću u zaseoku Frbežari kod Tršća.

Društvo održava jedan dio Riječke planinarske obilaznice i samo je uredilo nekoliko novih obilaznica (Končarevac, Oko riječkih baklji, Planinarski putevi Hahlića) uloživši nebrojeno mnogo slobodnih dana i dobrovoljnih priloga.

Društvo je izdavalо i sad povremeno izdaje "Planinarski list" u kojem se bilježe najvažniji događaji u životu društva i najavljuju priredbe. Društvo je

Upravni odbor Kamenjaka na radnoj akciji na Hahlićima

Članovi Kamenjaka na Mont Blancu 14. 8. 1996.

izradilo i zasebne atraktivne www-stranice na Internetu (adresa: <http://www.fiume.com/kamenjak>), a radi popularizacije planinarstva u riječkom području organiziralo je nebrojene planinarske škole i tečajeve, te "Nagradu planine", "takmičenje" koje je vrlo dobro primljeno i uspješno se nastavlja gotovo dva desetljeća.

Društvo je organiziralo velike planinarske pohode, kao i manifestacije pod pokroviteljstvom HPS, pa tako proslavu stogodišnjice planinarstva u Hrvatskoj na Platku 1975., masovni pohod na Toubkal 1978. i 1979., pohode na Olimp i vrhove Šar-planine koji su ponovljeni više puta u tijeku osamdesetih, velike "akcije za zaštitu prirode riječkog planinarskog zaleđa" održane 1995., sve do lanjskih uspona na Mont Blanc i Pico de Anetto (Pirineji).

Memorijalni pohod na Učku postao je tradicijom društva i nezaobilaznim dogadjajem u kalendaru mnogih hrvatskih planinara.

U tijeku Domovinskog rata mnogi su se članovi uključili u postrojbe HV i Policije. Neki se, nažalost, nisu vratili, a mnogima je narušeno zdravlje. Stoga je aktivnost društva u toku rata i porača bila značajno smanjena. Poslije Domovinskog rata društvo obnavlja sve svoje predratne aktivnosti.

Planinari PD Kamenjak dali su još u toku rata poticaj za obnovu Općinskog planinarskog saveza, a zatim, uz pomoć svojih prijatelja planinara iz Gorskog kotara i Primorja 1995. osnovali Planinarski savez Županije primorsko-goranske. Ovaj savez, koji djeluje uspješno već drugu godinu donoseći korist svim djelatnim društvima u našoj Županiji, samo je jedna od prijateljskih spona što ih je stvorio Kamenjak u svojih 35 godina. Ponosimo se brojem planinarskih društava, ekoloških organizacija i institucija u zemlji i inozemstvu s kojima održavamo prijateljske veze i suradnju.

Za svoj uspješan rad i sportsko djelovanje Društvo je nagrađeno, ili je osvojilo, više od 500 plaketa, priznanja, odličja, sportskih odličja i pokala. Posebno ističemo Nagradu Grada Rijeke i odličja HPS, koja, uz inozemna priznanja, stoje na posebnim mjestima u našem društvu.

Jedan od najmlađih članova,
Ivan Tammaro, na Hahličima

PLANINARSKI OBJEKTI U HRVATSKOJ

**Ime objekta, nadmorska visina, broj ležaja, vrijeme rada, upravljač, tel. informacije
Adrese upravljača vidi u HP br. 4/1997. Stanje 1. srpnja 1997. godine**

* Dom na Petrovom vrhu iznad Daruvara, 547 m, 50 ležaja, stalno otvoren i opskrbljen, HPD "Petrov vrh" Daruvar, tel. u domu (043) 333-915.

* Dom "Lapjak" u Velikoj, 335 m, 55 ležaja, stalno otvoren i opskrbljen, HPD "Sokolovac" Požega, tel. u domu (034) 53-010.

* Kuća "Trišnjica" na Papuku, 640 m, 10 ležaja, otvorena ljeti vikendom, HPD "Sokolovac" Požega, inf. tel. Mato Lukačević (034) 271-062.

* Dom GSS na Nevoljašu -Papuk, 725 m, otvoren nedjeljom za vrijeme skijaške sezone, HPD "Sokolovac" Požega.

* Dom na Jankovcu, 475 m, moguć nužni smještaj (u planu obnova), HPD "Jankovac-Bršljan" Osijek, inf. tel. Pucek (031) 172-078.

* Dom na Omanovcu iznad Pakrac, 652 m, zatvoren (u planu obnova), HPD "Psunj" Pakrac

* Dom "Duro Pilar" na Dilj-gori, 169 m, 30 ležaja, otvoren i opskrbljen vikendom i po dogovoru, HPD "Dilj-gora" Slavonski Brod, inf. tel. Ratković (035) 236-571.

* Klašnice, 343 m, 6 ležaja, otvorena po dogovoru, HPD "Klikun" Peleterica, inf. tel. Vid Marić (034) 50-236.

* Kuća "Borovik" kod Đakova, 155 m, HPD "Đakovo", inf. Miro Lay, Đakovo, A. Starčevića 53.

BILO-GORA

* Dom na Kamenitovcu iznad Bjelovara, 242 m, 22 ležaja, stalno otvoren i opskrbljen, HPD "Bilogora" Bjelovar, tel. u domu (043) 855-105.

MOSLAVAČKA GORA

* Dom u Moslavačkoj Slatini, 170 m, 50 ležaja, HPD "Jelengrad" Kutina, inf. tel. Matačić (044) 621-053.

* Dom Kutinica, 170 m, 25 ležaja, PD "Yeti" Kutina, inf. tel. Željko Tomac (044) 625-411 i S. Lupoglavlac (044) 606-226.

HRVATSKO ZAGORJE

* Dom na Kalniku, 480 m, 35 ležaja, stalno otvoren i opskrbljen, HPD "Kalnik" Križevci, tel u domu (048) 857-003.

* Dom na Vrhovcu iznad Štrpčića, 1054 m, 40 ležaja, otvorena ljeti vikendom i po dogovoru, HPD "Štrpčić" Štrpčić, inf. tel. Božidar Češić (042) 782-110.

* Kuća "Josip Pasarić" na Ivančici, 1054 m, 40 ležaja, otvorena ljeti vikendom i po dogovoru, HPD "Ivančica" Ivanec, inf. tel. domar Miklošić (042) 782-182.

* "Lujčekova hiža" na Pokoju, 434 m, 20 ležaja, otvorena vikendom i po najavi, HPD "Milengrad" Budinčina, inf. tel. domarke (049) 625-123.

* Dom pod Grebengradom, 400 m, 40 ležaja, otvoren vikendom i po najavi, HPD "Grebengrad" Novi Marof, inf. mobitel domara 099-432-207.

* Kuća na Majeru, 591 m, 18 ležaja, otvorena ljeti vikendom i po najavi, djelomično opskrbljena, HPD "Oštrelj" Zlatar, inf. tel. Zlatan Rogina (049) 466-303.

* Dom HPD "Ravna gora", 660 m, 30 ležaja, otvoren ljeti vikendom, inf. tel. u domu (042) 796-350 ili domar Dragutin Žerjavić tel. (042) 701-077.

* Dom "Pusti duh" na Ravnoj gori, 672 m, 22 ležaja, otvoren vikendom od 1. 3. do 1. 11., i po najavi, HPD "Trakošćan" Lepoglava, inf. tel. domara Damir Kužir (042) 791-803.

* Dom na Strahinjsčici, 618 m, 32 ležaja, otvoren ljeti vikendom i po najavi, HPD "Strahinjsčica" Krapina, inf. tel. Jeronim Ferček (049) 371-314.

* Dom na Cesogradu, 460 m, 7 ležaja, otvoren ljeti nedjeljom i po najavi, HPD "Cesograd" Klanjec, inf. tel. Marijan Pleško (049) 50-413.

* Dom na Kuna gori, 350 m, 20 ležaja, otvoren ljeti vikendom, HPD "Kuna gora" Pregrada, inf. tel. Ivan Kuster (049) 73-033.

* Sklonište "Vagon" na Grabrovici, 220 m, otvoren ljeti vikendom ili po najavi, inf. tel. Dordević (042) 45-294.

* Sklonište "Rudi Jurić" na Pesku, 295 m, ključ u selu Subotica Podravska kod Stjepana Bureka, HPD "Bilo" Koprivnica, inf. tel. dr. Milivoj Kovačić (048) 821-298.

MEDVEDNICA

* Kuća na Kamenim Svatovima, 480 m, otvorena vikendom, HPD "Susedgrad" Susedgrad, inf. tel. Mladen Rogošić (01) 152-722.

* Kuća Lojzekov izvor, 400 m, otvorena ljeti nedjeljom, HPD "Stubičan" Donja Stubica, inf. tel. Sinković (049) 289-122.

* Dom na Glavici, 420 m, 50 ležaja, otvoren i opskrbljen vikendom, Planinarski savez Zagreba, inf. tel. (01) 423-956 ili tel/fax (01) 429-927.

* **Dom Risnjak**, 700 m, 12 ležaja, otvoren i opskrblijen vikendom, HPD "Risnjak" Zagreb, inf. tel. Karlo Petrečić (01) 571- 012.

* **Dom Grafičar**, 864 m, 32 ležaja, stalno otvoren i opskrblijen, HPD "Grafičar" Zagreb, tel. u domu (01) 4555- 844 i javna govorica (01) 4555- 374.

* **Dom Runolist**, 830 m, 70 ležaja, stalno otvoren i opskrblijen, HPD "Runolist" Zagreb, tel. u domu javna govorica (01) 4552- 446.

* **Dom "Ivan Pačković"** na Puntijarki, 957 m, 35 ležaja, stalno otvoren i opskrblijen, HPD "Zagreb Matica" Zagreb, tel. u domu 4580- 384.

* **Dom na Lipi**, 700 m, 16 ležaja, otvoren i opskrblijen vikendom, HPD "Lipa" Sesvete, inf. tel. Ivan Horvat (01) 200- 315.

* **Kuća na Grohotu**, 474 m, otvorena vikendom i po najavi, inf. tel. Iván Levak (01) 755-948.

* **Kuća Kladeščica**, 460 m, otvorena po najavi (u izgradnji), HPD "Zelina" Sv. Ivan Zelina, inf. tel. Mladen Houška (01) 860- 810.

SAMOBORSKA I ŽUMBERAČKA GORA

* **Dom na Oštrcu**, 691 m, 14 ležaja, otvoren i opskrblijen vikendom, HPD "Željezničar" Zagreb, inf. tel. Lujo Staničić (01) 218- 942.

* **Dom na Velikom dolu**, 530 m, 27 ležaja, otvoren i opskrblijen vikendom, HPD "Japetić" Samobor, inf. mobitel domara 099 442-151.

* **Dom "Sv. Bernard"**, 690 m, 30 ležaja, otvoren vikendom, Bratovština Sv. Bernarda, Bregana, Župni ured Sv. Ivana Krstitelja, Samoborski lug, Bistrac 38.

* **Šoićeva kuća**, 385 m, stalno otvorena i opskrbljena, HPD "Japetić" Samobor, inf. tel. Zdenko Kristijan (01) 782- 886.

* **Dom pod Okićem**, 405 m, 14 ležaja, otvoren i opskrblijen vikendom, HPD "Maks Plotnikov" Samobor, inf. tel. domara Stjepan Jandrečić (01) 781- 758.

* **Dom "Žitnica"** na Japetiću, 832 m, 56 ležaja, otvoren i opskrblijen vikendom i po dogовору, HPD "Jastrebarsko", inf. tel. domara (01) 832- 349.

* **Dom na Vodicama**, 830 m, 20 ležaja, otvoren ljeti vikendom i po dogовору, HPD "Dubovac" Karlovac, inf. tel. Zlatko Bučar (047) 224- 621.

* **Dom "Boris Farkaš"** u Sekulićima, 700 m, 30 ležaja, otvoren ljeti vikendom i po dogовору, HPD "Trešnjevka-Monter" Zagreb, inf. tel. Ljerka Farkaš (01) 522- 984.

KORDUN

* **Dom "Zvonimir Plevnik"- Kalvarija**, 190 m, 5 ležaja, otvoren ljeti vikendom, HPD "Dubovac" Karlovac, inf. tel. Mladen Kuka (047) 334- 309.

* **Kuća "Mont Zadobarje"**, 130 m, 10 ležaja, otvorena ljeti vikendom i po dogовору, HPD "Martinščak" Karlovac, inf. tel. Antun Petrekanić (047) 611- 617.

GORSKI KOTAR I HRVATSKO PRIMORJE

* **Kuća Hahlići**, 1097 m, 10 ležaja, otvorena ljeti i vikendom, PD "Kamenjak" Rijeka, inf. tel. Ivica Rihter (051) 445- 226.

* **Kuća Frbežari**, 825 m, 16 ležaja, otvorena po dogовору, PD "Kamenjak" Rijeka, inf. tel. kao gore

* **Dom na Snježniku**, 1490 m, 14 ležaja, otvoren i opskrblijen vikendom, HPD "Platak" Rijeka, inf. tel. domara (051) 516- 597.

* **Sklonište na Javorovoj kosi**, 1000 m, 10 ležaja, otvoreno po dogовору, HPD "Višnjevica" Ravna Gora, inf. tel. Anto Breljak (051) 810- 477.

* **Kuća Lokanda**, 963 m, 20 ležaja, otvorena po dogовору, HPD "Višnjevica" Ravna Gora, inf. tel. kao gore.

* **Sklonište Kurin**, 830 m, 16 ležaja, dio skloništa stalno otvoreno, ostalo po dogовору, HPD "Strilež" Crikvenica, inf. tel. (051) 781- 862.

* **Kuća Bitorajka**, 1303 m, 10 ležaja, otvorena, HPD "Bitoraj" Zagreb, inf. tel. Tomo Vinčić (01) 433- 495.

* **Dom u Tuku**, 875 m, 32 ležaja, stalno otvoren i djelomično opskrblijen, HPD "Bijele stijene" Mrkopalj, tel. u domu (051) 833- 278.

* **Kuća Jančarica**, 1236 m, 12, ležaja, otvorena po dogовору (sklonište sa 6 ležaja otvoreno), HPD "Bijele stijene" Mrkopalj, inf. tel. Brana Blažević (051) 833- 248.

* **Ratkovo sklonište** na Samarskim stijenama, 1200 m, 10 ležaja, otvoreno, PDS "Velebit" Zagreb, inf. tel. društva (01) 276- 193 navečer.

* **Kuća na Bijelim stijenama**, 1300 m, 15 ležaja, otvorena ljeti vikendom i po dogовору, HPD "Kapela" Zagreb, inf. tel. Zvonko Kren (01) 578- 175.

* **Sklonište na Bijelim stijenama**, 1300 m, 25 ležaja, otvoreno, HPD "Kapela" Zagreb, inf. tel. kao gore.

* **Dom na Kleku**, 1000 m, 50 ležaja, otvoren ljeti vikendom i po dogовору, HPD "Klek" Ogulin, inf. tel. Domitrović (047) 525- 012.

* **Sklonište "Jakob Mihelić"** na Bjelolasici, 1460 m, 16 ležaja, otvoreno, HPD "Vihor" i HPD "Kapela" Zagreb, inf. tel. Branko Stipetić (01) 707- 757 i Zvonko Kren (01) 578- 175.

* **Sklonište "Ričićka kuća"**, 750 m, 12 ležaja, otvoreno, HPD "Vihor" i HPD "Kapela" Zagreb, inf. tel. kao gore.

* **Kuća u Viništu**, 300 m, 16 ležaja u kući i 8 u skloništu, otvorena ljeti i po dogовору (sklonište otvoreno), HPD "Vihor" i HPD "Kapela", tel. inf. kao gore.

* **Kuća "Sv. Gaudent"** na Osorščici, M. Lošinj, 274 m, otvorena po dogовору, HPD "Osorčica" Mali Lošinj, inf. tel. Bolto Gaberšek (051) 232- 683.

UČKA I ĆIĆARIJA

* **Dom na Poklonu**, 922 m, 14 ležaja, otvoren vikendom i po dogовору, PD "Opatija" Opatija, inf. tel. Marica Tomaško (051) 712- 785.

* **Kuća na Lisini**, 710 m, 11 ležaja, stalno otvorena, PD

"Opatija" Opatija, inf. tel. kao gore.

* **Kuća na Koritima**, 1010 m, 20 ležaja, otvorena ljeti vikendom i po dogovoru, PD "Glas Istre" Pula, inf. tel. dr. Dubravko Marković (052) 214- 433.

VELEBIT

* **Kuća u Sijasetskoj dragi**, 400 m, 6 ležaja, otvorena po dogovoru, HPD "Zavižan" Senj, inf. tel. Mladen Atanasić (053) 881- 241.

* **Kuća Oltare**, 940 m, 30 ležaja, ključ skloništa u gostonici, HPD "Sisak", inf. tel. Mijo Štrk (044) 36- 376.

* **Dom na Zavižanu**, 1594 m, 28 ležaja i 20 pomoćnih, stalno otvoren i opskrbljen, HPS Zagreb, inf. tel. u domu (053) 614- 200 i (051) 724- 766.

* **Rossijevo sklonište**, 1580 m, 10 ležaja, otvoreno, HPS Zagreb, inf. tel. HPS (01) 448- 774.

* **Sklonište na Lubenovcu**, 1265 m, 20 ležaja, dežurstvo preko ljeta, (sklonište otvoreno), HPD "Stanko Kempny" Zagreb, inf. tel. Tomislav Pavlin (01) 6140- 016.

* **Dom "Miroslav Hirtz"** u Jablancu, 20 m, 40 ležaja, otvoren ljeti i po dogovoru (sklonište otvoreno), HPD "MIV" Varaždin, inf. tel. Turkalj (042) 231- 764.

* **Kuća na Alanu**, 1305 m, 40 ležaja, otvorena ljeti i po dogovoru (sklonište otvoreno), HPS Zagreb, inf. tel. Antun Stare (01) 706- 376 i mobitel 099 480- 950.

* **Sklonište u Šugarskoj dulibi**, 1210 m, u tijeku obnova, HPS Zagreb, inf. tel. HPS (01) 448- 774.

* **Tatekova koliba** na Stapu, 960 m, 28 ležaja, otvorena, HPD "Paklenica" Zadar, inf. tel. Slavko Tomerlin (023) 24- 700.

* **Dom u Ravnem Dabru**, 723 m, 40 ležaja, otvoren ljeti i po dogovoru, HPD "Industrogradnja" Zagreb, inf. tel. Franjo Čuvalo (01) 684- 123.

* **Dom u Paklenici**, 550 m, 40 ležaja, otvoren ljeti,

vikendom i po dogovoru, HPD "Paklenica" Zadar, inf. tel. Valter Morović (023) 436- 700.

* **Sklonište na Ivinim vodicama**, 1250 m, otvoreno, u planu obnova, HPD "Paklenica" Zadar, inf. tel. kao gore.

DALMACIJA

* **Kuća na Brezovcu** na Dinari, 1050 m, zatvorena, u planu obnova.

* **Dom na Promini**, 850 m, zatvoren, u planu obnova

* **Dom Putalj** na Kozjaku, 460 m, 70 ležaja, stalno otvoren i opskrbljen, HPD "Kozjak" Kaštel Sućurac, inf. tel. u domu (021) 224- 774.

* **Dom Malačka** na Kozjaku, 520 m, zatvoren, u planu obnova

* **Dom pod Koludrom** na Kozjaku, 325 m, 8 ležaja, otvoren po dogovoru, HPD "Ante Bedalov" Kaštel Kambelovac, inf. tel. Ivan Bedalov (021) 220- 543.

* **Dom "Umberto Girometta"** na Mosoru, 900 m, 50 ležaja, otvoren i opskrbljen vikendom, HPD "Mosor" Split, inf. tel. domara Špiro Gruica (021) 562- 635 ili mobitel u domu 099 470- 594.

* **Lugarnica na Mosoru**, 870 m, 16 ležaja, otvorena po dogovoru, HPD "Mosor" Split, inf. tel. kao gore.

* **Kuća "Slobodan Ravlić"** na Biokovu, 1467 m, 12 ležaja, otvorena ljeti vikendom i po dogovoru, HPD "Biokovo" Makarska, inf. tel. (021) 616- 455 ili mobitel 099 471- 229.

* **Kuća pod Sv. Jurom** na Biokovu, 1594 m, 22 ležaja, otvorena po dogovoru, HPD "Biokovo" Makarska, inf. tel. kao gore.

* **Dom u Donjem Koritima** na Kamešnici, 700 m, 20 ležaja, otvoren po dogovoru, HPD "Kamešnica" Otok kod Sinja, inf. tel. Ante Katić (021) 834- 080.

Pripremio: N. Aleksić

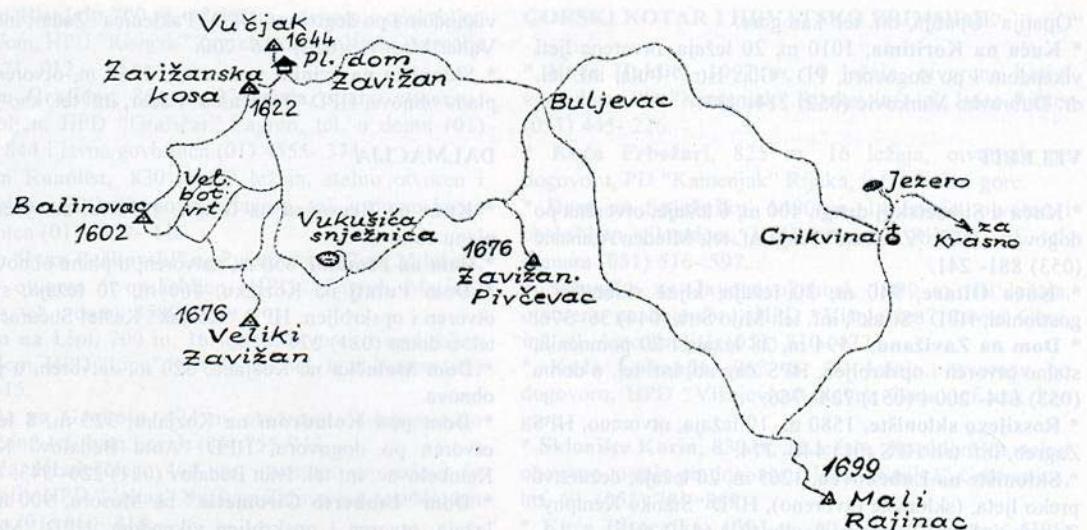
NA VELEBITU OVOG LJETA

Tomislav Pavlin, Zagreb

• **Velebitski prstenovi.** To su planinarski putevi oko pojedinih planinarskih objekata, a osobito su pogodni planinarama koji svoj boravak planiraju u nekim od njih (Zavižan, Vel. Lubenovac, Alan i dr.). Posebno je lijep obilazak nastao završetkom uređivanja staza oko Zavižana. Evo nekih mogućnosti: Zavižan-Zavižanska (Velika) kosa-Balinovac-Botanički vrt-Zavižan 3h; Zavižan-Vukušića snježnica-Zavižan. Pivčevac-Buljevac-Zavižan 3.30h; Zavižan-Buljevac-Mali Rajinac-Jezera (Crikvina)-Buljevac-Zavižan oko 6h; Zavižan-Vučjak-Zavižan 20 min.

Moguće su i druge kombinacije, a tu se pridružuju i ostali objekti (Rossijevo sklonište, Vel. Lubenovac, Alan, Radlovac) koji omogućuju prekrasne mogućnosti planiranja.

• **Crikvina na velebitskim Jezerima** novo je važno planinarsko raskrižje. Krajem svibnja je na ostacima crkvice, točnije iznad apside, postavljen drveni križ, a daje poseban značaj ovome mjestu oživljavanjem uspomena na nekadašnji puk koji je ovamo dolazio preko ljeta provodeći dio svog života u pašarenju. Danas je Crikvina

mjesto gdje se razilaze putevi prema Buljevcu i Zavižanu, prema Carskim ili Generalskim docima, te Malom Rajincu i dalje, prema Rožanskim i Hajdučkim kukovima te Krasnom. Križ je blagoslovio 14. lipnja krasanski župnik, g. Nikola Komušanec, koji pomaže planinarima i uređuje planinarsko sklonište u svetištu Gospe od Krasne.

Sklonište na Velikom Lubenovcu, koje je prošle zime opljačkano, opet je upotrebljivo, jer su ga opremili planinari iz "Stanka Kempnya" koji vode brigu o njemu. Grupe valja najaviti društvo. U skloništu ima 20 kreveta i madraca (potrebnna vreća za spavanje). Prilikom organiziranog dolaska može se dobiti piće i jelo (tel. 01/572-995, Županić).

- **Najviši vrhovi Hajdučkih kukova** (1650 m i 1649 m) izazvali su među planinarama raspravu glede naziva nakon označenih pristupa. Neka imena (Antin vrh, Danijelov vrh i druga) predložena po zaslužnim planinarama ipak bi trebala biti postrani zbog nekadašnjih imena i to prema vodiču J. Poljaka iz 1929. g.: najviši vrh Golubić, 1650 m a drugi Kuk, 1649 m! Smatra se potrebnim izvijestiti o tome i HPS i javnost, a pritom se traži objašnjenje za izostanak ovih starih imena s kasnijih karti i vodiča. Interesantno je, da se ime Golubić spominje u novijim kartama (Smerke) ali kao jedan manji vrh, visine 1465 m, sjeverozapadno od Jurekovačkog kuka.

- **Velebitski planinarski putevi.** Još uvijek ne možemo dobiti potvrdu o sigurnosti prolaza od Baških Oštarija prema jugu, preko Šugarske dulube i Visočice te grebenom preko Struga na najviše velebitske vrhove. Pojedinci su bili na Vaganskom vrhu, ali kako još uvijek nemamo službenog izvješća o sigurnosti obilaska, preporuča se uspon samo na Sv. brdo iz doma u Paklenici preko Ivinih vodica. Za kretanje u NP "Paklenica" treba pitati njihovu upravu. U južnom Velebitu može se kretati sljedećim pravcima: Mandalina-Stap-Tatekov raj-Malo Rujno-Veliko Rujno;

Milovci-Vaganac-Veliko Rujno; Veliko Rujno-Stražbenica-Buljma-Dom u Paklenici; Veliko Rujno-Bojinac (u kružnim obilascima); Milovci - Mali Ledenik - Veliko Rujno. Takoder su mogući obilasci Velikog Golića, Crnog vrha, Manite peći, Vidakovog kuka. Kroz Malu Paklenicu je slabija markacija.

- **zavjetno planinarsko hodočašće Gospi od Rujna.** HPD "Stanko Kempny" organizira dvodnevni izlet 14. i 15. kolovoza za blagdan Velike Gospe. Program sadrži prijevoz autobusom, organizirano vodstvo uspona do zavjetne planinarske crkvice Gospe od Rujna pravcem Milovci-Mali Ledenik-Aptovac-Veliko Rujno (oko 4 sata hoda), uspon na Bojinac ili Višerunu, sudjelovanje na svečanostima (glavna hodočasnica misa na blagdan Velike Gospe, u petak, 15. kolovoza, u 10 sati), povratak kroz Veliku Paklenicu uz usputni razgled Podzemnog grada i morsko osvježenje. Ovaj dvodnevni izlet ima izrazito planinarski karakter. Noćenje svatko sam osigurava (šator i sl.). Prijave i uplate aranžmana (130 kn) u društvu, Ozaljska 93/II kat, utorkom od 20 sati, do popunjena mjesta u autobusu.

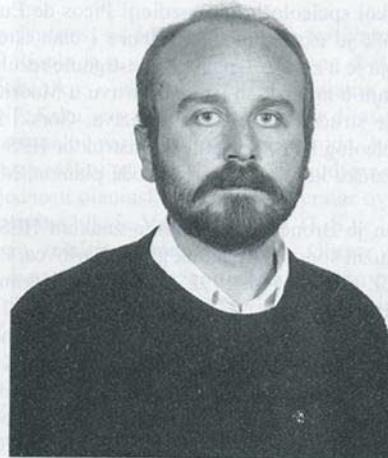
- **"Velebitska obilaznica"** vodi po prekrasnoj velebitskoj prirodi. Može se planirati tura s Vratnika preko Rujica i Oltara do Zavižana. Do Zavižana se može preko Krasnog, Jezera ili Siče. Dva najviša Hajdučka kuka imaju uredene pristupe, dok spojni put između njih nije još potpuno ureden. Na Hajdučke kukove te na neke Rožanske može se samo za lijepog vremena, dok bi hod po oblačnom i maglovitom vremenu mogao biti koban. Posebno se to odnosi na Vratarski, Novotnjev i Rossijeve kuke, te na jamu Varnjaču. Pojedinim vrhovima može se približiti osobnim vozilom (Laktin vrh, Lisac, Dabarski kukovi). Veći dio staza je obnovljen. Dnevnik-vodič može se kupiti u tajništvu HPS, a obavijesti daje Komisija za planinarske puteve HPS, Pavlin, tel. 01/6140-016. (Tomislav Pavlin)

TKO JE TKO U HRVATSKOM PLANINARSTVU

MLADEN KUKA – PLANINARSKA “DJEVOJKA ZA SVE”

Ima planinara koji se opredijele za neku odredenu planinarsku djelatnost, npr. markiranje ili vodenje društvene blagajne, i ne možete ih ni na koji način upregnuti u poslove koji ih ne zanimaju. To im nitko ni ne može zamjeriti, jer je članstvo u planinarskoj organizaciji dobrovoljno i možemo im reći samo hvala za ono što čine. Mladen Kuka je posve suprotan tip društvenog radnika, tako da ga s pravom možemo obilježiti titulom iz naslova. Karlovčanin je i po rođenju (18.7.1958.) i po djelu. Tu je završio osnovnu i srednju školu, započeo je studirati pravo u Zagrebu, po zanimanju je djelatnik OZ "Croatia", oženjen, otac troje djece koju odgaja u planinarskom duhu (sin Branimir bio je s njim na ekspediciji u Ande). Član je HPD "Dubovac" od 1971. Planinario je po Hrvatskoj, Bosni, Julijskim i Kamniškim Alpama, Visokim Turama, Dolomitima, Centralnim Alpama, Visokom Atlasu, Kilimanjaru, Andama, Austriji itd.

Ispenjao preko 150 alpinističkih smjerova, sudjelovao na preko 300 speleoloških akcija, obišao 10-ak planinarskih obilaznica. Najznačajniji su mu vrhovi Chimborazo (6210 m), Cotopaxy (5897 m), Tungurahua (5019 m) u Ekvadorskim Andama, Kilimanjaro (5895 m) – Uhuru peak u

HRVATSKO PLANINARSKO DRUŠTVO

»Dubovac«

Tanzaniji, Toubkal (Maroko), Mont Blanc, Breithorn, Mönch itd. Organizator je velikog broja planinarskih izleta. Održao je na stotine predavanja za pučanstvo Karlovca sa svojih putovanja. Pokrenuo je tradicionalnu akciju HPD "Dubovac" "Hodanjem k zdravlju", koja se održava 4 puta godišnje za pučanstvo Karlovca, na terenima u okolini Karlovca. Inicijator je ponovnog obnavljanja i uređenja izletišta Kalvarija i planinarskog doma Vodice. Jedan je od osnivača stanice GSS Karlovac i njezin član od osnutka. Takoder i osnivač "Gorske straže" (Čuvari prirode) pri HPD "Dubovac". Sudjelovao je kao instruktor, predavač i demonstrator na svim dosadašnjim karlovačkim planinarskim, speleološkim i alpinističkim školama. Takoder je sudjelovao kao instruktor i na školama u organizaciji drugih planinarskih društava. U vrijeme domovinskog rata pomagao je kao instruktor u obuci izviđačke satnije HV-a.

Prvi je čovjek koji je otkrio i istražio jamu Jazovku, najpoznatiju masovnu grobnicu hrvatskog naroda. Član je Hrvatskog žrtvoslovnog društva. U 1996. god. pokrenuo je nakon više od dva desetljeća uništavanja ponovnu obnovu poznatog jezera pod starim gradom Dubovcem.

Bio je voda prve karlovačke ekspedicije na Kilimanjaro 1979. god., organizirane povodom 400 godina grada Karlovca, i druge karlovačke ekspedicije u Ande 1997. god.

dine. Organizator je planinarskih izložbi i ekoloških i likovnih piknika.

Odgojio brojne generacije karlovačkih planinara, speleologa i alpinista. U upravi HPD "Dubovac" neprekidno je od 1975. god. i obavljao je velik broj dužnosti, npr. bio je član UO-a, dopredsjenik IO-a, tajnik (nekoliko puta), pročelnik alpinističkog odsjeka, pročelnik speleološkog odsjeka (nekoliko puta), predsjednik Suda časti, referent za izlete i predavanja, dopredsjednik društva (nekoliko puta), predsjednik HPD "Dubovac" 1982. god. Trenutno opet obnaša dužnost predsjednika HPD "Dubovac". Na prvoj Karlovačkoj speleološkoj ekspediciji Picos de Europa 95 predsjednik je ekspedicijskog odbora i član iste ekspedicije, koja je u znak priznanja za postignute rezultate bila na primanju u hrvatskom veleposlanstvu u Madridu.

Nosilac je stručnih planinarskih naziva: Gorski spasitelj HPS, Speleolog HPS, Speleološki instruktor HPS i Fakulteta za fizičku kulturu, Čuvar prirode planina, Markacist HPS.

Odlikan je Brončanim i Zlatnim znakom HPS, naslovom Zasluzni športski dječatnik grada Karlovca, Plaketom stožera CZ Karlovca za 1992. god. kao i velikim brojem ostalih društvenih i javnih priznanja.

Napisao i objavio više članaka vezanih za planinarstvo u Karlovačkom tjedniku, Hrvatskom planinaru, Karlovačkom planinaru, Svjetlu, ABC-u tehnike, Speleozinu itd. Mladen Kuka je i vrstan planinarski fotograf. Pod naslovom "Ispod kondorovih krila" bila je karlovačkoj Gradskoj knjižnici od 5. do 26. svibnja postavljena njegova izložba fotografija koja je svečano otvorena 12. svibnja i predstavljena posebnim prospektom. U njemu je svojim stručnim perom Mladen Postružnik ovako ocijenio Kuku kao fotografa:

Ono, što me posebno veseli kod Mladenovih slika je da primjetno izostaje hladan pristup planinara-tehničara ili pak nastojanje dokumentarista, koje može biti zanimljivo,

Ispod kondorovi krila

FOTOGRAFIJE IZ EKVADORA

ali i šablonsko i već video. S obzirom na materijal koji smo imali pred sobom u životpisnom Ekvadoru, Mladen je odabrao najbolji pristup, za koji oni koji ga poznaju kao čovjeka mogu svjedočiti da izvire iz njega samoga: to je pristup zaljubljenika u prirodu koji dobro zna da naši ljudski razlozi dolaskom u ove pejzaže postaju sasvim nevažni pred samom tom ljepotom.

On je stoga kameralu usmjerio kamo i treba: ne u čovjeka i ovjekovječenje njegove ljepote i njegovog "osvajanja", već u ono za što je indijanski poglavica Seattle prije skoro stoljeća i pol zapisaо da se ne može posjedovati, prodati ni kupiti – u ljepotu jednog dijela našeg planeta. Pri tom je zaista pohvalno što mu kamera nije zadrhtala praznovjernim strahopštovanjem ili opsjednutušću koja prirodu svodi na dekor i puke tonalitete boja.

Takav zreo odnos prema ljepoti prirode neminovno uključuje upozorenje o njenoj krhkosti, o pogibeljnom djelovanju čovjeka. Kadrovi koji govore o radosti penjanja u planinama upute su kojim putem treba ići, a i upozorenje eksploratorskom pristupu zbog kojega na pragu 21. stoljeća niču katastrofične vizije budućnosti čovječanstva.

(Ž. P.)

ZAŠTITA PRIRODE

S.O.S. za Velebit! Akcija S.O.S. za Velebit za očuvanje velebitskog eko-sustava nastavlja se i dalje. Nakon 61.215 prikupljenih potpisa (stanje 5. srpnja), koji su se stopili u jedno gromoglasno i odlučno NE! termoelektrani prljave tehnologije na obali našega plavog i čistog Jadrana, u srcu Parka prirode i našega jedinog svjetskog rezervata biosfere – Velebita, može se razložno tvrditi da je eko-akcija S.O.S. za Velebit prerasla u općehrvatski domoljubni pokret za očuvanje neprocjenjivih vrijednosti hrvatske pri-

rodne baštine. Javno potpisivanje peticije Saboru RH organizirano je i vršeno na ulicama Zagreba, Rijeke, Zadra, Opatije, Paga i Senja, a potpisi su dolazili iz svih dijelova Hrvatske, od Ploča i Metkovića, Lastova i Lošinja do Pule i Rovinja; od Delnice i Gospića, Čakovca i Đakova do Osijeka i Županje. Pored planinarskih i ekoloških društava, akciji su se odazvale mnoge osnovne i srednje škole, fakulteti, domovi studenata i umirovljenika, znanstvene ali i državne institucije. Vrlo značajnu podršku

dali su novinari i urednici većine hrvatskih dnevnih lista, tjednika, časopisa, televizijskih i radijskih emisija. Brojnim stručnim tekstovima stvorena je svojevrsna interdisciplinarna studija štetnih utjecaja planirane TE na zakonima zaštićeno područje velebitskog masiva. Postaje očito da je namjera o gradnji jedne takve elektrane u suprotnosti sa svim nacionalnim, ekološkim, ekonomskim i energetskim interesima Republike Hrvatske. Potpisi se i dalje mogu slati na adresu HPD "Zagreb-Matica", a na jesen je u planu organiziranje "Tjedna Velebita" povodom 26. rujna – Svjetskog dana čistih planina. (Edo Hadžiselimović)

• **Skup planinara i ljubitelja prirode Paklenica '97.** U povodu Dana zaštite planinske prirode u Hrvatskoj (5. lipnja) organizirali su 7. i 8. lipnja godišnji Skup planinara i ljubitelja prirode Paklenica '97 Komisija za zaštitu prirode HPS, HPD Paklenica Zadar i NP Paklenica, s ciljem popularizacije ljepote i vrijednosti NP Paklenica, koji je ove godine značajno proširen na pakleničke šume. Osim hrvatskih planinara bilo je i nekoliko inozemnih planinarskih skupina iz Slovenije, Austrije, Češke i BiH. Organizirane su i brojne demonstracije slobodnog penjanja po stijenama Paklenice. Obilazak Parka i zabavni program uspješno su organizirali vrijedni članovi HPD Paklenica Zadar.

• **Izložba fotografija "Fenomeni krša i kraških voda".** U okviru Skupa planinara i ljubitelja prirode Paklenica '97, u podzemnom gradu NP Paklenica je 7. lipnja otvorena izložba fotografija na temu "Fenomeni krša i kraških voda" uz sudjelovanje 7 autora sa četrdesetak izvanrednih fotografija. Izložba je pripremljena u sklopu programa Zelena propaganda KZP HPS, a moderator izložbe bio je Zlatko Smerke. Očekuje se da će ova izložba biti otvorena do kraja rujna, pa preporučamo planinarima da organiziraju izlete u Paklenicu s programom obilaska ove izložbe.

• **Stručni skup Paklenica '97.** U sklopu Skupa planinara i ljubitelja prirode Paklenica '97 u Starigradu Paklenici organiziran je 7. lipnja Stručni skup Paklenica '97 na temu Nacionalni parkovi i očuvanje biološke raznolikosti u uvjetima sredozemne vegetacije s ovim programom:

1. Raznolikost biljnog i životinjskog svijeta u NP Paklenica (mr. Gordan Lukač iz NP Paklenica),
2. Atrakcije fenomena krša i njihova valorizacija u NP Kornati (Vladislav Mihelčić iz NP Kornati),
3. Očuvanje biološke raznolikosti u uvjetima submediterranske vegetacije (Marko Rendić, Rijeka, suradnik KZP HPS) i
4. Izgradnja TE na Jadranu i njihov očekivani utjecaj na okoliš (mr. Slavko Ferina, Zagreb, član Središnjice eko-patrola).

Moderator ovoga stručnog skupa bio je mr. Ivan Stojić.

• **Neke mjere za zaštitu gorskih i kraških voda Plitvica i Korane.** Radi zaštite gorskih i kraških voda Plitvica i Korane od mogućih ekoloških katastrofa kao prva mjeru sigurnosti donešena je odluka o preusmjeravanju kam-

onskog transporta izvan Parka obilaznicom Grabovac – Ličko Petrovo Selo – Prijeko. Predviđa se i učestalija kontrola prevoza opasnog tereta kamionima i kamionskim cisternama na ovoj državnoj cesti.

• **I dalje se organiziraju mototrke i autorelji na Medvednici.** Dana 14. i 15. lipnja održan je Croatia Delta relly preko Medvednice, čime su ugrožene ljepote i vrijednosti Parka prirode Medvednica. Ove su trke organizirane i pored upozorenja KZP HPS i drugih ekoloških NVO i bez obzira na objavljenu pripremu propisa protiv buke čime se ugrožavaju planinski okoliš i planinski ekosustavi bukom.

• **Naša prisutnost na Međunarodnom festivalu djeteta.** Dana 30. lipnja je u okviru Međunarodnog dječjeg festivala u Šibeniku, u okviru Pratećeg programa u prostorijama NP Krka, organizirana projekcija dijafilmova na temu Nacionalni parkovi i parkovi prirode, kao prilog Komisije za zaštitu prirode HPS edukaciji djece o ljepotama i vrijednosti planinske prirode. Moderator ovoga filmskog programa bila je Vesna Jurković. (I. S.)

• **Tečaj za zaštitu prirode.** U okviru Obrazovnog programa i ove je godine održan tečaj za zaštitu prirode za članove planinarskih društava. Javilo se 13 planinara, najviše iz Zagreba i Varaždina. Programom predavanja obuhvaćeno je šest glavnih tema. Među predavačima bili su Katarina Krklec, ing. M. Klemar, ing. J. Posarić i ing. D. Brkić. Završni dio tečaja održan je 17. svibnja u Planinarskom skloništu "Vagon" (okolica Varaždina) u prisutnosti pročelnika komisije mr. I. Stojića i nekoliko predavača. Zahvalni smo HPD "Dugi vrh", Zlatku Papu, Predragu Labašu, Srećku Aleškoviću, Josipu Horvatu i Krunoslavu Janušiću za topli doček u ovom skloništu, te vrlo susretljivom i ljubaznom domaru skloništa Dragutinu Đorđeviću koji je pridonio da naš boravak i završno druženje sa Čuvarima prirode potpuno uspije.

(Vjekoslava Budor)

SPELEOLOGIJA

SPELEOLOŠKI LOGOR NA KOZJAKU

Speleološki logor i seminar o topografskom snimanju speleoloških objekata održani su od 30. svibnja do 1. lipnja na Kozjaku, s bazom u kući Malačka. Na logoru je bilo nazočno 30 članova iz 4 speleološka odsjeka i 2 spel. društva. Posjećene su 3 špilje i 1 jama. Voda logora bio je Ivan Marinov. U okviru speleološkog logora, a prema dogovoru na sjednici Dalmatinske spel. koordinacije u Vrsnom 11. svibnja, pripremljen je i izведен seminar o topografskom snimanju spel. objekata i dokumentaciji istraživanja. Održan je niz predavanja i dvije vježbe crtanja u spel. objektima (Matetina pećina 17 m i Krivića pećina 200 m dužine). Predavači su bili G. Jakelić, I. Marinov i G. Gabrić, a vježbe crtanja vodili su G. Bratim, G. Jakelić, Z. Knežević i G. Gabrić, svi iz SO "Mosor". Seminar je pohadalo 18 članova: SO "Liburnija" HPD "Paklenica" – Zadar (6), SO HPD "Kamenar" – Šibenik (6), SO HPK "Sv. Mihovil" – Šibenik (2), SO "Jamar" – Han (1), SD "Špiljar" – Split (1), SO HPD "Mosor" – Split (2). Voditelj seminara bio je spel. instruktor HPS Goran Gabrić. Svi su polaznici dobili pisani materijal o topografskom snimanju spel. objekata, spel. znakove i tumač zapisnika spel. istraživanja. Troškove je pokrio organizator SO HPD "Mosor". (G. G.)

MAKARSKI SPELEOLOZOVI SVEČANO OBILJEŽILI 20-GODIŠNJICU

Dana 2. svibnja u hotelu "Meteor", makarski su špiljari održali svoju skupštinu u povodu 20-godišnjeg djelovanja SOB-a (Spel. odsjek PD "Biokovo"). Dupkom puna sala

makarskih špiljara, planinara, prijatelja i gostiju imala je u vrlo ugodnoj atmosferi priliku da osjeti radost s postignutim rezultatima. Skup su vodili višegodišnji pročelnik Stipe Bušelić i današnji Tonći Lalić. Primijećeno je da su bolje "špiljarili" nego su to u prigodnom izvještaju iskazali. Toplo je pozdravljen prvak makarskih špiljara Željko Klarić i "najstariji, aktivni planinar" (pisac ovih redaka), koji im se potom obratio riječima priznanja. SOB-ovci su u 20-godišnjem djelovanju otkrili ili istražili 350 jama na Biokovu, "a još ih je sigurno 400 koje nas čekaju". Svim je makarskim špiljarima ponos što su otkrili najdublju jamu Biokova (-567 m), koja je dugo bila najdublja poznata jama u Hrvatskoj. Treba posebno naglasiti da nijedan nije bio ozbiljnije ozlijeden. Priznanja za suradnju i pomoć dodijeljena su: Komisiji za spel. HPS, spel. odsjecima HPD "Željezničar" Zagreb, HPDS "Velebit" Zagreb, HPD "Mosor" Split i Spel. društvu "Špiljar" Split. Od zaslужnih pojedinaca priznanja su dobili: Goran Gabrić, Branko Jalžić, Milan Sunko, Ivo Marinov, Emil i Emir Štrkljević, Vlado Božić i Tonći Rada, a od makarskih špiljara, Željko Klarić, Tonći Grgasović, Stipe Bušelić, Mišo Gojak, Marin Han, Tonći i Zlatko Lalić, Samo Puharic, Vibor Sumić, Željko Bockovac, Joško Šabić, Davor Puharic, Boro Turina i Ivana Brkić-Gojak. U sklopu ove svečanosti upriličena je u Gradskom muzeju izložba, vrlo sadržajna i dopadljiva, pod pokroviteljstvom Gradskog poglavarstva. Brojni posjetitelji ostali su zapanjeni ljestvom prikaza, a potpisani je u knjigu dojmova zapisao zanosne riječi priznanja.

(Ivo Puharic)

IN MEMORIAM

ANTUN KULAŠ

U Zagrebu je oko 23. lipnja umro poznati zagrebački i gospički planinar Ante Kulaš, član PD Visočica u Gospicu, PD Lipa u Sesvetama i PD Sljeme u Zagrebu. Rodio se u Zagrebu 1938., po struci je bio tehničar, a kao planinar se osobito istaknuo u orijentacijskom sportu i mar-

iranju staza. Bio je suradnik našeg časopisa (Da li je orijentacijski sport negativna pojava?, 1974, str. 201; Po istočnoj Medvednici od Zeline do Laza, 1985, str. 29) i Planinarskog lista. Taj marljivi planinarski djelatnik odlikovan je Zlatnim znakom HPS već 1974. godine. Osobito

je volio istočnu Medvednicu, o njoj pisao, na njoj označavao staze, pa se zato i učlanio u PD Lipa koje vodi brigu o tom dijelu planine. Planinareći po stazama što ih je on markirao, sjetimo se njegova ozbiljna i pomalo tužnog lika

– jer je njegov život obilovalo sudbinskim nedaćama u kojima su mu planinarstvo i planinarska organizacija pružili jedine svijetle trenutke.

(Ž. P.)

PATER SLAVOLJUB JELINEK – SLJEMENSKI ŽUPNIK

Dana 16. lipnja zagrebačke je planinare rastužila vijest da je u 81. godini života umro popularni sljemenski župnik koji je mnogo godina uvijek sručno dočekivao planinare u svome župnom dvoru, a nedjeljom služio u Sljemenskoj kapelici "planinarsku" misu. O njemu nije potrebno mnogo govoriti jer smo ga u broju 11-12, 1991. predstavili čitateljima biografijom i intervjonom koji je s njim vodio sada već pokojni Želimir Kantura, začetnik skloništa na Bjelolasici. Jelinek se rodio 16. kolovoza 1916. u Zagrebu, u Travniku je završio sjemenište, stupio u Isusovački red i diplomirao teologiju u Zagrebu. Vodio je ekonamat u zagrebačkom sjemeništu i od 1963. bio župnik na Sljemenu punih dvadeset godina. Svake je godine u planinarskom svetištu, Kapelici Majke Božje Sljemenske, vjenčao po 5-6 planinarskih parova, a krstio je i mnogo djece planinara. Napisao je i vodič po Sljemenskoj kapelici. Bio je član PD Zagreb Matica i PD Zanatlja, a počeo je planinariti po Vlašiću još kao nastavnik u Travniku. Za planinarske zasluge bio je odlikovan Srebrnim znakom HPS, koji mu je uručen na svečan način pred brojnim planinarama 29. rujna 1991. pred Sljemenskom kapelicom nakon što je odslužio uobičajenu misu. Planinari će se uvijek sjećati njegova vedrog i uvijek nas-

mješenog lica kojim ih je susretao u svome župnom dvoru i na sljemenskim stazama.

(Ž. P.)

VIJESTI

XXII. SLET PLANINARA SLAVONIJE

U nedjelju 1. lipnja održan je XXII. slet planinara Slavonije u Orahovici, na jezeru Orahovica. Domaćin sleta bilo je HPD "Orahovica" iz Orahovice. Slet je održan u organizaciji Slavonskog planinarskog saveza, a suorganizatori su bili Turistička zajednica grada Orahovice i Poglavarstvo grada. Na slet su došli planinari iz jedanaest planinarskih društava i to: "Sokolovac" Požega, "Lipa" Lipik, "Papuk" Virovitica, "Klikun" Pleternica, "Krndija" Našice, "Sokol" Feričanci, "Sunovrat" Durdenovac, "Belišće" Belišće, "Jankovac-Bršljan" Osijek, "Dilj-gora" Slavonski Brod i domaćin HPD "Orahovica". Ukupno se

okupilo 350 planinara. Slet se održavao u Orahovici, povodom 75 godina HPD "Orahovica" (osnovano je 13. siječnja 1922.), a u okviru 29. "Orahovačkog proljeća", koje se održava od 1. do 8. lipnja. Otvaranje sleta bilo je u 9 sati. Prigodne govore i pozdrave održali su u ime organizatora predsjednik Slavonskog planinarskog saveza Kruno Hornung, ispred suorganizatora predsjednik Turističke zajednice grada Orahovice Vlado Grgić-Crni, a ispred HPS Vlado Novak.

Nakon toga su se planinari opredijelili za jedan od dva smjera. Smjer 1 je obilazak prigodnog planinarskog puta markiranog za slet, koji je polazio s jezera preko Ružice grada, HPD-kamena 1922., Antine špilje, Rudine, Čipgeza

i Duzluka natrag do jezera. S cijelog puta bio je prekrasan pogled na Podravini i Dravu, sve do Mečaka u Madarskoj, a posebno na grad Orahovicu. Put je trajao dva sata, a vodič je bio Zlatko Tomšić, koji je upravo (23-25. svibnja) položio ispit za vodiča društvenih pohoda.

Smjer 2 bio je: jezero, Duzluk, Stjenjak 1, Stjenjak 2, Duzlučki potok. Kako su planinari, koji su se opredijelili za smjer 2, čuli da se na smjeru 1 nalazi Antina Šipka, produžili su do nje da je vide. Vodič 2. smjera bio je također novi vodič, Krešo Sukić.

Svi su se vratili na jezero oko podne, vrlo zadovoljni onime što su vidjeli na putovima, koji su bili vrlo dobro mar-

irani. Na jezeru su organizirali ručak orahovački ugostitelji po pristupačnoj cijeni.

Zatim su održana razna športska natjecanja prilagodena planinarima te podijeljene nagrade za najmladeg planinara na sletu, a isto tako i za najstarijega. Najmladi je bio Ivan Kolembus, HPD "Krndija" Našice, rođen 9.12.1996. godine (s planinarskom iskaznicom) a najstariji Josip Muha iz HPD "Jankovac-Bršljan" (1921).

Posebnost je sleta što je na njemu sudjelovao i Franjo Hocenski, rođen 1909. godine, koji je bio prisutan osnivačkoj skupštini Podružnice HPD "Krndija" 13.1.1922. g. Ovdje je bio i gospodin Nikola Aleksić, umirovljeni dugogodišnji tajnik HPS, koji je bio prisutan 1962. g. na ponovnom osnivanju PD Orahovica.

Za slet su izdane prekrasne značke te filatelističke koverte i prigodan štambilj, što će trajno obilježiti 22. slet planinara Slavonije. (Ivan Novotni)

PLANINARI OPET NA DINARI

Na Dan državnosti, 30. svibnja, nakon Domovinskog rata stigla je prva veća skupina hrvatskih planinara, iz više hrvatskih planinarskih društava, na "krov Hrvatske". Pohod je pripremila Komisija za planinarske puteve HPS u suradnji s HV i HPD "Dinara" (u obnavljanju) iz Knina. Prije toga su zajednički obnovili veći dio zasad najboljega mogućeg pristupa na vrh iz doma na Brezovcu te postavili kutiju, upisnu knjigu i pečat vrha. Pedeset planinara prvo je stiglo do visoravni zvane Crvena zemlja, prije Badnja, a dalje su nastavili pješice oko toga slikovitog vrha još

Badanj (1281 m), ljetopan na pola puta za Dinaru

dva sata do nekadašnjeg planinarskog doma na Brezovcu. Tu su nas dočekali kninski planinari s čajem i kavom, pa je bilo lakše nastaviti prema vrhu. Put je vodio novoprobijen kolnim putem skoro do Samara, iznad Dulera, a nastavak je bio novomarkiranim pristupom do vrha. Nakon gotovo trosatnog uspona od Brezovca, prva se uspela najmlada članica pohoda, Dora Peruša iz HPD "S. Kempny". Bio je to lijep znak pažnje starijih. Na vrhu (1831 m) bilo je vremena za kratko slavlje povodom blagdana "Lijepo naše", uz molitvu, pjesmu i prigodnu zdravnicu. U povratku planina je odjekivala veselim uzviciima i pjesmom razdraganih planinara, koji su uživali u prekrasnim razgledima. Kratak odmor na Brezovcu, gdje su nas opet prihvatali Kninjani s pićem i ićem, pa se bilo teško rastati od gostoljubivih domaćina. Zajednički smo obećali što skoriju obnovu planinarskog doma i pristupa domu, koji je zbog raznih razloga još uvijek ograničen. Nakon skoro devet sati hoda, umorni planinari stigli su do autobusa s pozdravom i željom: "Doviđenja" Vratit ćemo se opet!"

(Tomislav Pavlin)

OBNOVLJENA MARKACIJA NA DINARU I IZ PODDINARJA

Obnovila su je četvorica planinara iz HPD "Kamenar" Šibenik 8. lipnja. To je zasad najkraći put na vrh (3 sata). Od Knina valja ići cestom do mjesta gdje završava selo Polača i počinje Kijevo. Tu se skreće za Krčić (putokaz), prolazi uz skretanje za kamenolom (desno), na idućem križanju desno (planinarski putokaz). Nakon 4 km prestaje makadamska cesta okretištem, gdje počinje markacija koja, dijelom kroz šumu, stiže na markaciju iz Brezovca otprilike 1 sat ispod vrha. Opasnosti od mina nema i šibenski su planinari tim putem prošli već četiri puta.

(Ivo Antunac)

PD KAMENJAK PROSLAVILO 35. OBLJETNICU

Svečanom skupštinom 26. travnja obilježena je 35. obljetnica postojanja i uspješnog rada PD Kamenjak u Rijeci. Mnogobrojni gosti i visoki uzvanici, uz članove društva, prisustvovali su tijeku same skupštine i prigodnom programu. Ozračje je bilo svečano, s puno emocija i na kraju skupštine spontanim oduševljenjem. Skupština je održana u jednom od najomiljenijih gradskih kulturnih prostora, dvorani Filodrammatica, koja je tog dana bila potpuno ispunjena, pa su mnogi članovi morali stajati. Nakon himne i minute šutnje za pale branitelje, uvodnu je riječ održao predsjednik društva Klaudijo Tammaro, pozdravivši sve prisutne, posebno visoke goste Vladu Novaku, predsjednika IO HPS. Potom je pozvao "radno tijelo" skupštine u sastavu Ivica Richter, Damir Jasprica i Helma Poropata da zauzmu svoja mjesta. Pročitan je pozdravni brzozav gradonačelnika Rijeke Slavka Linića. Kratak osvrt na povijest "Kamenjaka" pročitao je dopredsjednik Richter. Zatim su uručene svjedodžbe polaznicima planinarske škole. Ovaj se oblik edukacije posebno njeguje, pa su prisutni mogli vidjeti nekoliko generacija naših mladih

članova koji su školu s uspjehom završili. Na kraju su dodijeljena priznanja onima koji pomažu rad Kamenjaka i odličja HPS. Ova je priznanja uručio predstavnik HPS Vlado Novak koji je čestitao Kamenjaku njegov jubilej. Brončani znak HPS dobili su: Igor Korlević, Miljenko Malnar, Biserka Katalinić, Tomica Anić, Anton Ružička, Helma Medić, B. Geric, Šime Mijolović, M. Fonio, S. Hrženjak i Ivica Richter. Srebrnim znakom HPS odlikovani su K. Tammaro, A. Pavlić, U. Marčić, M. Rikel i Ž. Fištrek, a zlatnim Davor Šupak. Plaketu HPS dobio je sigurno navredniji član društva Josip Colnar, inače član Nadzornog odbora HPS. Plaketu HPS dobio je i samo društvo, što je izazvalo ovacije u dvorani. Program je uveličao mješoviti pjevački zbor "Matko Laginja" iz Klane, koji je otpjevao i napjev "Primorski planinar". Skladao ga je posebno za 20. obljetnicu maestro Dušan Prašelj i napjev je prihvaćen kao himna među našim članovima. Budući da ovo nije bilo najavljeni u programu, nego je to bilo svojevrsno iznenadenje i "poklon" planinarima Kamenjaka, oni su prihvatali pjesmu i skandirali oduševljeno u ritmu do posljednjeg akorda, kada je zbor dobio zasluzeni aplauz. Na kraju je nastupila i poznata klapa "Levant" s nekoliko primorskikh i riječkih napjeva. S pjesmom su se planinari družili i poslje skupštine, kada ju je predsjednik Tammaro "zavtorio", pozavši nekoliko stotina prisutnih na domjenak koji su planinari pripremili za svoje goste. Pripremljen je uz pomoć ženskih članica društva. Na njemu se čulo još mnogo čestitki, zdravica i pjesama razdraganih ljudi svih generacija. Ostaju mnogobrojne fotografije za uspomenu, a planovi koji su tada stvoreni, čekaju svoje ostvarenje u skoroj i daljoj budućnosti.

(Klaudijo Tammaro i Ivica Richter)

OBNOVLJENA "LUGARNICA" NA MOSORU

Planinarska kuća "Lugarnica" je smještena na Užinskoj kosi, u zapadnom djelu Mosora, na nadmorskoj visini od 870 m. Sagradena je daleke 1903. godine, više puta obnovljana, a u travnju 1994. je od udara groma potpuno izgorjela. Osigurnina je uporabljena za nabavku gradevinskog materijala i radove na obnovi, a razumijevanjem donatora kuća je opremljena i inventarom. Pri obnovi su se posebice istakli invalidi Domovinskog rata članovi "Mosora", potpomognuti ostalim članovima društva, te pripadnici Zrakoplovne baze Divulje koji su prenosili helikopterima HV potrebit materijal i udruženje HVIDR-a koje je pomoglo opremanje kuće inventarom. Kuća je ponovno otvorena početkom srpnja i sada ima kuhinju (štednjak na drva) s blagovaonicom, spremu, dnevni boravak, sobu sa skupnim ležištem za 16 planinara, pitku vodu (bunar u kući) i struju (agregat).

(G.G.)

OZIDAN PRILAZ DOMU "PUTALJ" NA KOZJAKU

Već nekoliko subota za redom grupa uglavnom starijih članova HPD "Kozjak" iz Kaštel Sućurca, na inicijativu predsjednika Ante Dadića, ozidava prilazni put u neposrednoj blizini doma "Putalj". Akcija je važna radi oču-

vanja mlade šume koja je na strmim obroncima uz dom. Primijećeno je da već godinama obilne kiše ispiraju zemlju s obronaka, tako da stabla ostaju do žila bez zaštitnog sloja zemlje. Razmišljalo se dugo na koji način to spriječiti. Od svih varijanti, zaključeno je da je najbolje sa sjeverne strane puta podignuti obrambeni zid, koji neće dozvoliti klizanje zemlje. Kako osnovni materijal, kamen, nije problem, zid se ozidava u stilu dalmatinskih "redina". Na svakoj od radnih akcija je zanimljivo i veselo, pa se već stvaraju planovi za nove akcije. Tako će se po završetku ovog posla prići izgradnji terena za balote, odbojku i mali nogomet u samoj blizini doma s južne strane. Također će se sanirati i teren ispred doma, na koji će biti postavljeni stolovi s klupama, a ovo ljetno, kada to omoguće vremenske prilike, zamijenit će se dotrajali krov na starom dijelu doma. Uskoro će biti postavljena javna telefonska govornica. Aktivnostima članova HPD "Kozjak" nikad kraja, a sve za poboljšanje doma "Putalj".

(Špiro Domljanović)

ČLANOVI HPD "MOSOR" U DOMOVINSKOM RATU

Početkom srbočetničke agresije članovi "Mosora" nisu stajali prekrštenih ruku. Njihova stručnost, sposobnost, iskustvo i poznavanje planina itekako su došli do izražaja tijekom Domovinskog rata. Te su osobine zasigurno pridonijele uspješnoj akciji izvlačenja gardista, branitelja Kijeva, nakon njegova pada u kolovozu 1991., preko planine Dinare. Povezanost s braniteljima Kijeva nastavlja se tijekom rujna i listopada, kada zajednički formiraju planinarsko-diverzantski vod "Kijevo" koji se priključuje 126. brigadi HV. Planinarsko-diverzantska obuka provodi se u domu "U. Girometta" na Mosoru, a zatim se odlazi na Dinaru, gdje ova posebna grupa duže vrijeme drži obranu isturenog dijela prve crte bojišnice. Dom na Mosoru bio je sve do travnja 1992. središte za planinarsko-diverzantsku obuku 4. gardijske brigade, a naši planinari bili su zapovjednici i instruktori. "Mosor" je tijekom trajanja Domovinskog rata i nadalje stavlja na raspolažanje dom na Mosoru mnogim postrojbama HV za izobrazbu svojih kadrova.

U proljeće 1991. kompletan se speleološki odsjek stavio na raspolažanje tadašnjem SNO općine Split. Članovi "Mosora" bili su u manjim skupinama ili pojedinačno u raznim postrojbama HV. Većinom su djelovali u specijalnim postrojbama, a jedna ekipa najduže se zadržala u 264. IDS HV.

Prema prikupljenim podacima "Mosor" je dao 70 sudionika u Domovinskom ratu, od čega su 36 dragovoljci iz 1991. godine. Pet je članova položilo život u obrani Republike Hrvatske, a 11 su invalidi Domovinskog rata. S ponosom i tugom prisjetimo se poginulih članova:

1. Stipe Marčić – član AO-a – poginuo 13.8.1995.
2. Slaven Ujević – član SO-a – poginuo 13.8.1995.
3. Goran Bonačić – član AO-a – poginuo 6.9.1995.
4. Dragan Gojsalić – član SO-a – poginuo 15.9.1995.
5. Ante Bužančić – član AO-a – poginuo 17.10.1995.

Svima njima veliko hvala!

U povodu Dana državnosti i Dana oružanih snaga RH neka ovo sjećanje bude znak zahvalnosti svim članovima "Mosora" za njihov doprinos u Domovinskom ratu.

(Goran Gabrić)

NA BIOKOVSKU "FEŠTU" PJEŠKE I KOLIMA

HPD "Biokovo" u čast Dana državnosti organiziralo je, po peti put, u nedjelju 1. lipnja, pohod Biokovu. S Kačićeva trga preko Makra, Vrbe, Kruške, Svitle zemlje i Štrbine do Planinarskog doma, stiglo je 150 pješaka (pravih planinara!), pretežno mlađih, a na drugi način i dvostruko više! 350 porcija slasnog fažola (novčana pomoć Gradskog poglavarstva) brzo je nestalo, ali je prodano i ono primamljivije, s ražnja! Uz svirku, pjesmu i razna prigodna natjecanja, posebno skakanje u vreći, nije bilo dosadno. Mnogi su se razmiljeli po susjednim vrhovima, šumarcima i docima a neki se od "gušta" popeli i na izazovni super-vidikovac Vošac. Dovidenja i dogodine!

OBNOVA STAZA NA BIOKOVU

Tri najfrekventnije staze iz Makarske na Biokovo: preko Makra ka Vošcu, iz Velikog Brda (istočno) ka Solilu i (zapadno) od Baškovića ka Borovcu, trebalo je zaistaopraviti, kako za domaće, tako i posebno za strane turiste, kojima se obilato nadamo ove sezone. Znao je to dobro naš agilni planinar Drago Erceg, tajnik Društva i voditelj Planinarsko-turističke agencije "Biokovo active holidays". S malom skupinom planinara i uz pomoć seljana Velikog Brda vrlo je dobro raščišćena do tada najrušenija staza, put do Solila, a isto tako i na najopasnijem dijelu "u Skalinama", gdje je trebalo dosta podzidati. Također je trebalo gusto raslinje na stazi Makar-Štrbina i izgorene borove trupce (nakon požara 14.7.1993.) raskrčiti motornim pilama. Isto tako i stazu od Pl. doma do Pl. kuće "Slobodan Ravlić" na Lokvi. Na svim je tim putovima obnovljena markacija. Dakako, treba popraviti i druge staze da Biokovo bude svima privlačno i dostupno.

(Ivo Pušarić)

ŠIBENSKI PLANINARI SANIRAJU SAKRALNE OBJEKTE

HPD "Kamenar" iz Šibenika pomaže u saniranju i uređenju okoliša sakralnih objekata koji su zapušteni ili oštećeni u Domovinskom ratu. Nakon uspješno obavljenih rada na privremenoj zaštiti granatiranjem nastale rupe na kupoli čuvene šibenske Katedrale i krovista mjesnih crkava u Betini i Jezerima, uređili su okoliš crkvice Sv. Mihovila na Vršinama iznad Dubrave kraj Šibenika. Sredinom lipnja, u suradnji s mjesnim župnikom fra Milanom Ujevićem, uređivali su okoliš crkve Sv. Josipa Radnika u Kadinoj Glavici kraj Drniša. Župna crkva Sv. Josipa Radnika sagradena je 1964. godine i već je početkom rata granatirana. Na pročelju crkve vidljive su dvije zarivene granate, a ostat će i dalje kao svjedoci ovoga krvavog rata. Nakon granatiranja četnici su do temelja spalili crkvu, odnijeli zvona i opustošili groblje. Šibenski su planinari svojim

radom dali prilog proslavi 700. obljetnice šibenske biskupije (1298-1998) koja se iduće godine svečano obilježava.
(Ante Juras)

ORIJENTACIJA BR. 24

HPD "Torpedo" Rijeka izdalo je bilten Orijentacija broj 24. Svakako podatak vrijedan pažnje, bilten eto redovito izlazi. U uvodniku čitamo o medaljama koje su osvojili vojni reprezentativci HV. Brončane su, imaju sjaj i težinu upornog rada. Pored toga pohvaljena je odlična organizacija Regionalnog vojnog natjecanja CISM-a u orijentacijskom trčanju. Po već ustaljenoj tradiciji Bilten obiluje rezultatima koji su dobro i pregledno sredeni. Popevka iz dubokog jarka "Dani" svojim humorističkim sadržajem dobro djeluje u sklopu tehničkih podataka. Članak pak Damira Gobeca upotpunjuje bilten iscrpnim podacima o 7. juniorskom svjetskom prvenstvu.

(M. Pavešić)

HPD "BILO" U KOPRIVNICI

Već deset godina društvo ima godišnje 500 članova, a od toga broja na mladež otpada oko 85%. Uglavnom su to učenici OŠ. Društvo djeluje preko sekcija na OŠ koje vode učitelji i nastavnici uz podršku ravnatelja, uz stručnu pomoć članova Upravnog odbora, starih planinara i vodiča. One već mnogo godina uspješno djeluju na OŠ: "Duro Ester", "Antun Nemčić Gostovinski" i "Braće Radić" u Koprivnici i na područnoj školi u Jagnjedovcu, na OŠ u Koprivničkim Bregima, Rasinji, Legradu, Đelekovcu, Drnju, Hlebinama i Sokolovcu. Ove godine osnovana je sekcija na srednjim školama u koju se do sada učlanilo 40 članova. Društvo od članarine ostaje minimalno ili skoro ništa, dok za mladež još društvo nadoplaćuje za markice i iskaznice. Ove je godine do lipnja učlanjen 801 član. Po broju članova, a napose mladih, HPD "Bilo" (prema iskazu HPS), već nekoliko godina od 130 planinarskih društava u R. Hrvatskoj nalazi se na drugom mjestu. U društву uspješno djeluju: izletnička, vodička i markacijska sekcija, u kojima uz seniore djeluju mlađi članovi. Markacijska sekcija djeluje već 20 godina na održavanju Koprivničkog planinarskog puta (KPP). U proteklih 20 godina KPP je prošlo 3000 planinara i osvojilo spomen-značku. Časopis "Bilogorski planinar" društvo već izdaje punih 20 godina, a izlazi dva puta godišnje. U njemu suraduju planinari skoro iz cijele RH. Tijekom travnja održao je predavanje uz kolor dijapositive po OŠ u Koprivnici predsjednik društva uz pripomoć voditelja sekcija; sveukupno je bilo prisutno oko 150 mladih planinara. Do početka lipnja održano je 7 skupnih društvenih izleta na kojima je sudjelovalo 450 mladih i 40 starijih planinara.

(Dr. Milivoj Kovačić)

HPD "STANKO KEMPNY"

Ovo zagrebačko društvo je u šestoj godini rada zabilježilo vrijedne rezultate. Održalo je niz izleta i 30. svibnja posjetilo Dinaru. Markiralo je po Medvednici (Glavica) i Samoborskog gorja (Dragonoš – Zečak), ponovno uredilo sklonište na Lubenovcu u Velebitu i organiziralo 2. pla-

ninarsku školu koju je završilo 19 polaznika te najređovitije polaznike nagradilo (knjige, pretplata na HP). Zorko Petruša je nakon završene škole krenuo kao izabranik iz Hrvatske u Vojnu akademiju USA.

(Tomislav Pavlin)

NOVA STAZA U SAMOBORSKOM GORJU

Markacisti iz HPD "S. Kempny" uredili su novu stazu između sela Dragonoša i vrha Zečaka (795 m), koja povezuje Samoborsko i Žumberačko gorje. Sada se može poduzeti lijepa tura od Šoćeve kuće preko planinarskog doma "Sv. Bernard", Dragonoša i Zečaka, sa silazom do Svetojanskih toplica (besplatno kupanje u termalnom bazenu, 24°C) i dalje do Jastrebarskog, ukupno 6-7 sati hoda.

(Tomislav Pavlin)

ŠTO JE S E-PUTEVIMA KROZ HRVATSKU?

Ljubitelji europskih pješačkih puteva (E-4, E-6, E-7) ope-tovano pitaju što je s produženjem tih puteva kroz Hrvatsku, koje je već započelo, ali je prekinuto Domovinskim ratom. Odgovor je, zasad, još uvijek negativan. Uzrok su ratni ostaci, ali se može očekivati da ćemo za koju godinu opet moći pristupiti tom poslu.

(Tomislav Pavlin)

HPD "STRILEŽ" IZ CRIKVENICE

Društvo već tradicionalno osmu godinu za redom organizira akciju "Pješačenjem do zdravlja". Kao i svake, tako je i ove godine akcija održana krajem svibnja, trasom od Batera do Kurina, gdje ova vrijedna planinarska udružba ima svoju planinarsku kuću. Po prvi puta su dodijeljene i zlatne značke kao priznanje za osam sudjelovanja na hodu. Za tri sudjelovanja se dodjeljuju brončane, a za pet srebrne značke. Osim domaćina, došli su i planinari iz Rijeke, Senja, Mrkoplja i Delnica.

(Zoran Majnarić)

DAN PLANINARA HPD "ZANATLJIA" NA MEDVEDNICI

U okviru 30. obljetnice Udruge obrtnika Zagreba, proslavljen je taj dan 29. lipnja kod Doma obrtnika na Hunjki (850 m) i planinarskog skloništa "Rauchova lugarnica" (877 m). Nakon pozdrava domaćina, gospoda Marina Dropulić-Matulović, gradonačelnica Zagreba, pozdravila je sve nazočne i zaželjela uspjeh u daljnjem radu. Planinari su poslije toga kod skloništa nastavili planinarsko slavlje. I ovdje se pridružila gradonačelnica, podržavši aktivnosti planinara zanatlja. Gospodin Josip Majnarić vrlo je dobro organizirao planinarski dio, pa hvala njemu i njegovim pomoćnicima.

(Josip Sakoman)

"VIHORAŠI" U DALMACIJI

Članovi HPD "Vihor" iz Zagreba, organizirali su 1-4. svibnja izlet pod nazivom "Planine Dalmacije i jezera Dalmatinske zagore". Po lijepom vremenu posjetili smo

Vickov stup i Veliki Kabal na Mosoru te Vošac i Svetog Juru na Biokovu, Kninsku tvrdavu, Marijan u Splitu, Makaloški muzej u Makarskoj, Modro i Crveno jezero te Etnografski muzej u Franjevačkom samostanu u Imotskom. Na izletu je bilo prisutno 46 članova. Zahvaljujemo članovima HPD "Mosor", "Biokovo" i "Imotski" na pomoći.

(Nevenka Kos)

NAPIŠITE PJEZMU!

Sljedeće, 1998. godine, Hrvatsko planinarsko društvo "Zagreb-Matica" slavi 50 godina svoga rada. Prigodom tog jubileja Upravni odbor Društva otvara izbor za planinarsku pjesmu.

Uvjeti izbora jesu:

1. Tema pjesme mora biti planinarska, bez naglaska na jubilej ili samo Društvo.

2. Dužina pjesme može biti najviše 35 redaka, uključujući i razmake između strofa.

3. Autor se potpisuje šifrom, a autorstvo dokazuje imenom, prezimenom i adresom koji se moraju priložiti u zatvorenoj kuverti. Tekst pjesme otiskati na pisaćem stroju.

4. Izbor pjesme traje do 30. studenog 1997. godine. Najbolju pjesmu izabrat će žiri od 5 članova koje imenuje Upravni odbor Društva.

5. Izabrana pjesma tiskat će se u jubilarnoj publikaciji Društva 1998. godine. Tekstovi ostalih pristiglih pjesama neće se vratiti autorima, već će se ustupiti časopisu "Hrvatski planinar".

6. Pjesmu poslati na adresu: HPD "Zagreb-Matica", 10000 Zagreb, Bogovićeva 7, III kat, ili donijeti u kancelariju Društva, od ponedjeljka do petka od 18 do 20 sati. Na kuverti napisati "ZA IZBOR PJEZME".

(Zvjezdana Gregorina)

Gujzeki

SENAID SERDAREVIĆ
VEĆ SI TREBAO ZAPAMTITI,
SIGNALA IMA SAMO
NA OVOM VRHU!!

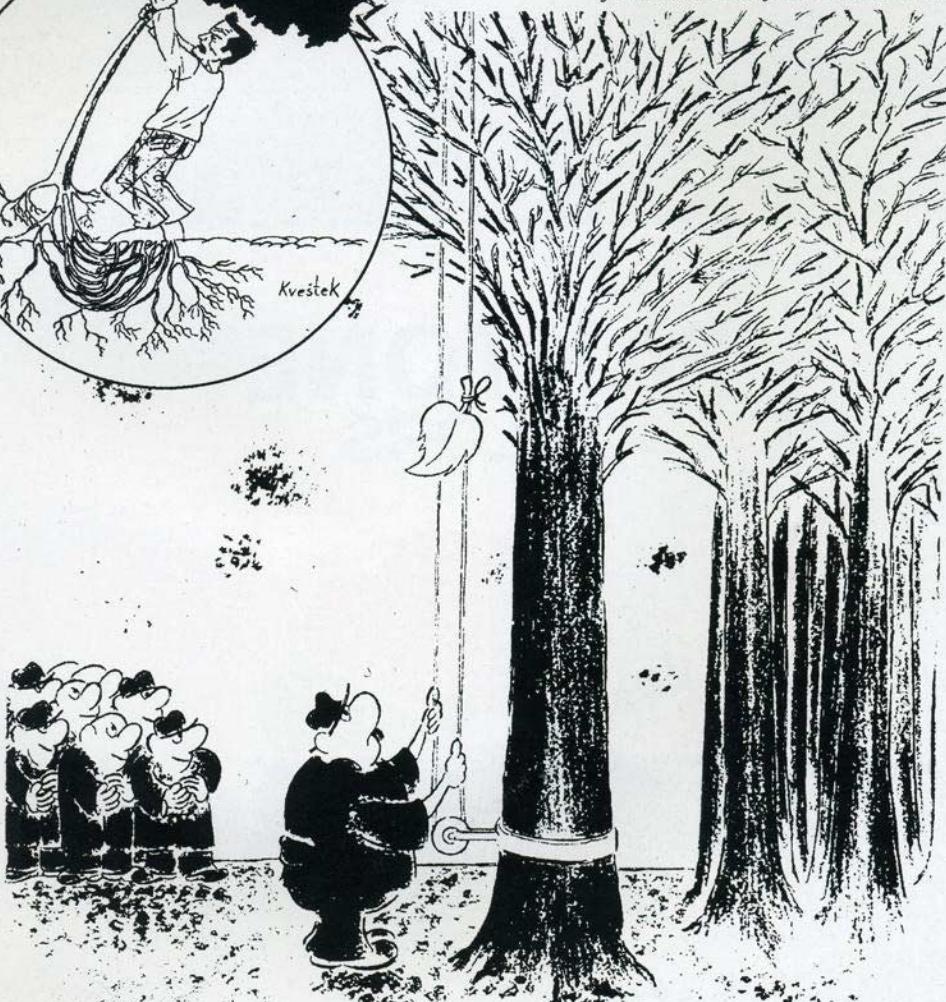
S.O.S.

KREŠIMIR
KVEŠTEK,
Hrvatska

ZLATNA PLAKETA

TOMISLAV OŽANIĆ, Hrvatska

Nema dijelića Lijepo naše gdje se ne čuje S.O.S. Od Plomina do Lukova Šugarja, preko Velebitskih vrhova i Plitvičkih jezera, Kamačnika pa sve do Kopačkog rita. Od 7. do 30. lipnja 1997. godine u Slavonskom Brodu je održana 13. međunarodna izložba karikatura koja je ekološkom temom još jedan S.O.S. za čovjekovu okolinu. (I.P.)

T. Ožanić

Everest - vršna piramida. U sjeni je Druga stuba

PANTONE® COLORS

CHROMOS^{dd}

Tvornica grafičkih boja Samobor - Hrvatska

CHROMOS

Printing Ink Factory Samobor - Croatia